

**EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESA
COUR EUROPEENNE DES DROITS DE L'HOMME**

LIELĀ PALĀTA

LIETA "ORŠUŠI UN CITI pret HORVĀTIJU"

(Iesniegums Nr. 15766/03)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2010. gada 16. martā

Spriedums ir galīgs, bet var tikt redakcionāli pārskatīts.

Lietā "Oršuši un citi pret Horvātiju"

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, sanākusi kā Lielā palāta šādā sastāvā:

Žans Pols Kosta [*Jean-Paul Costa*], priekšsēdētājs,
Nikolass Braca [*Nicolas Bratza*],
Fransuāza Tilkāna [*Françoise Tulkens*],
Hosē Kasadevals [*Josep Casadevall*],
Karels Jungvirts [*Karel Jungwiert*],
Nina Vajiča [*Nina Vajić*],
Anatolijs Kovlers [*Anatoly Kovler*],
Elizabete Steinere [*Elisabeth Steiner*],
Alvīna Gjulūmjana [*Alvina Gyulumyan*],
Renāte Jēgere [*Renate Jaeger*],
Egberts Meijers [*Egbert Myjer*]
Dāvids Tors Bjergvinsons [*David Thór Björgvinsson*],
Ineta Ziemele,
Izabella Berro-Lefevra [*Isabelle Berro-Lefèvre*]
Mirjana Lazarova Trajkovska [*Mirjana Lazarova Trajkovska*],
Isila Karakasa [*Işıl Karakaş*],
Nebojša Vučinič [*Nebojša Vučinić*], tiesneši
un Vincents Bergers [*Vincent Berger*], juriskonsults,

pēc apspriešanās slēgtā sēdē 2009. gada 1. aprīlī un 2010. gada 27. janvārī
pasludina šo spriedumu, kas pieņemts pēdējā no minētajiem datumiem.

PROCEDŪRA

1. Tiesvedība tika sākta pēc tam, kad piecpadsmit Horvātijas Republikas valstspiederīgie (turpmāk – "prasītāji") 2003. gada 8. maijā saskaņā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – "Konvencija") 34. pantu iesniedza Tiesai iesniegumu (Nr. 15766/03) pret Horvātijas Republiku.
2. Prasītājus Tiesā pārstāvēja Budapeštā esošais Eiropas Romu tiesību centrs [*European Roma Rights Center*], L. Kušana [*L. Kušan*], advokāte ar praksi Ivaničgradā [*Ivanić-Grad*], un Dž. Goldstons [*J. Goldston*], advokāts no Ņujorkas. Horvātijas valdību (turpmāk – "valdība") pārstāvēja tās pārstāve Š. Stažnika [*Š. Stažnik*].
3. Prasītāji apgalvoja, ka tiesvedība valsts iestādēs ir bijusi pārāk ilga, viņiem bijušas liegtas tiesības uz izglītību un viņi tikuši diskriminēti attiecībā uz šo tiesību izmantošanu rases vai etniskās izcelsmes dēļ.
4. Iesniegums tika nodots Tiesas Pirmajai nodaļai (Tiesas reglamenta 52. panta 1. punkts). Šīs nodaļas palāta, kurā ietilpa tiesneši Kristoss Rozakis [*Kristoss Rozakis*], Nina Vajiča, Hanlars Hadžijevs [*Khanlar Hajiyev*], Dīns Špīlmans [*Dean Spielmann*], Sverre Ēriks Jebenss [*Sverre Erik Jebens*], Džordžo Maliverni [*Giorgio Malinverni*] un Džordžs Nikolau [*George Nicolaou*], kā arī nodaļas sekretārs Sorens Nīlenss [*Søren Nielsen*], 2008. gada 17. jūlija sēdē vienprātīgi nosprieda, ka saistībā ar pārmērīgi ilgo tiesvedību ir pārkāpts Konvencijas 6. panta

---

1. punkts, bet 1. protokola 2. pants, lasot to gan atsevišķi, gan kopā ar Konvencijas 14. pantu, nav pārkāpts. Palāta konstatēja arī to, ka pirmais prasītājs 2007. gada 22. februārī ir atsaucis savu iesniegumu, tāpēc pārtrauca šā iesnieguma izskatīšanu, ciktāl tas attiecās uz šo pirmo prasītāju.

5. Prasītāji 2008. gada 13. oktobrī lūdza saskaņā ar Konvencijas 43. pantu un Tiesas reglamenta 73. pantu nodot lietu Lielajai palātai. Lielās palātas kolēģija 2008. gada 1. decembrī apmierināja viņu lūgumu.

6. Lielās palātas sastāvu noteica saskaņā ar Konvencijas 27. panta 2. un 3. punktu un Tiesas reglamenta 24. pantu.

7. Gan iesniedzēji, gan valdība iesniedza rakstiskus apsvērumus par lietas pieņemamību un tās būtību. Tika saņemti arī trešo personu komentāri no Slovērijas Republikas valdības, *Interights* un *Greek Helsinki Monitor*.

8. Lieta tika izskatīta atklātā tiesas sēdē Cilvēktiesību ēkā Strasbūrā 2009. gada 1. aprīlī (Tiesas reglamenta 59. panta 3. punkts).

Tiesas sēdē piedalījās:

a) valdības vārdā –

Š. STAŽNIKA, pārstāve,
D. MARIČIČS [*D. MARIČIĆ*], pārstāvis
N. JAKIRA [*N. JAKIR*],
I. IVANIŠEVIČA [*I. IVANIŠEVIĆ*], padomnieces;

b) iesniedzēju vārdā –

L. KUŠANA [*L. KUŠAN*],
DŽ. A. GOLDSTONS [*J. A. GOLDSTON*], advokāts,
A. DOBRUŠI [*A. DOBRUSHI*],
T. ALEKSANDRIDIS [*T. ALEXANDRIDIS*], padomnieki.

Tiesu uzrunāja Goldstons kungs, Kušanas kundze un Stažnikas kundze.

FAKTISKIE APSTĀKĻI

I. LIETAS APSTĀKĻI

9. Prasītāji dzimuši laika posmā no 1988. gada līdz 1994. gadam un dzīvo attiecīgi Orehovicā [*Orehovica*], Podturenā [*Podturen*] un Trnovecā [*Trnovec*]. Prasītāju vārdi, uzvārdi un dati ir norādīti pielikumā.

10. Prasītāji kā skolēni laiku pa laikam mācījās nodalītās klasēs, kurās mācījās vienīgi romu tautības skolēni (turpmāk – "romu klases"), un 2.–10. iesniedzējs apmeklēja pamatskolu Podturenas ciematā, bet 11.–15. iesniedzējs apmeklēja pamatskolu Maciņecas [*Macinec*] ciematā Medimurjes [*Medimurje*] apgabalā. Horvātijā pamatizglītības programmas apguve ilgst astoņus gadus, un bērniem no septiņu līdz piecpadsmit gadu vecumam ir obligāti jāapmeklē skola. Pirmās četras klases tiek uzskatītas par jaunākajām klasēm, un darbam katrā šādā klasē tiek norīkots klases audzinātājs, kurš parasti pasniedz visus mācību priekšmetus. Atlikušās četras klases no piektās līdz astotajai klasei uzskata par vecākajām klasēm, un papildus katras klases audzinātājam šajās klasēs dažādus mācību priekšmetus pasniedz dažādi skolotāji. Izglītības programmu, ko pasniedz pamatskolas klasēs, tostarp romu klasēs, kurās mācījās prasītāji, var samazināt par 30 % salīdzinājumā ar parasto, pilno izglītības programmu.

A. Vispārīga informācija par divām apspriestajām pamatskolām

1. Podturenas pamatskola

11. Romu tautības bērnu īpatsvars jaunākajās klasēs (no pirmās līdz ceturtajai klasei) ir 33–36 %. Kopējais skolēnu skaits Podturenas pamatskolā 2001. gadā bija 463 skolēni, un no tiem 47 bija romu tautības skolēni. Pamatskolā bija viena klase, kurā mācījās tikai septiņpadsmit romu tautības skolēni, bet atlikušie trīsdesmit romu tautības skolēni mācījās jauktajās klasēs.

12. Lončarevo apmetnē Podturenā 2001. gadā tika sākta pirmsskolas izglītības programma "Mazā skola" (*Mala škola*). Tajā piedalījās aptuveni divdesmit romu tautības bērni, un tā bija paredzēta kā programma bērnu sagatavošanai mācībām pamatskolā. Programmā tika iesaistīti trīs pasniedzēji, kuri iepriekš bija saņēmuši īpašu apmācību. Programma ilga no 2001. gada 11. jūnija līdz 15. augustam. No 2003. gada 1. decembra šī programma tiek īstenota pastāvīgi. Parasti tajā piedalās apmēram divdesmit romu tautības bērnu vecumā no trīs līdz septiņiem gadiem. Programmu vada pasniedzējs un romu tautības asistents sadarbībā ar Podturenas pamatskolu. Programmas noslēgumā tika veikta novērtēšanas pārbaude.

13. Izglītības un sporta ministrija 2002. gada decembrī pieņēma lēmumu par romu tautības asistentu ieviešanu tajās skolās, kuru 1.–4. klasē mācās romu tautības skolēni. Tomēr Podturenas pamatskolā romu tautības asistents strādāja jau no 2002. gada septembra. Lūk, ko 2009. gada 13. janvārī ir pavēstījis K. B. kungs, kurš bija viens no šādiem asistentiem:

"Es sāku strādāt Podturenas pamatskolā 2002. gada septembrī. Tajā laikā skolā bija divas ceturtais klases. Vienā no tām, proti, 4.b klasē, mācījās tikai romu tautības bērni, un ar šo klasi bija ļoti sarežģīti strādāt, jo bērni bija uzbudināti un traucēja mācību procesu. Jau pēc diviem mēnešiem es apsvēru aiziešanu no darba. Pēc skolotāju lūguma es nesu rakstiskus uzaicinājumus bērnu vecākiem ierasties skolā uz tikšanos ar skolotājiem vai nodevu vecākiem šādus uzaicinājumus mutiski. Daži vecāki atsaucās uzaicinājumam, taču parasti atsauces nebija, un man bija jāiet pie vecākiem un jālūdz viņi vēlreiz. Daudz laika bija nepieciešams tam, lai izskaidrotu skolēniem horvātu valodas vārdus, jo daži skolēni turpināja runāt romu valodā un skolotāji nespēja saprast viņu teikto. Es

---

brīdināju skolēnus par to, ka skola jāapmeklē regulāri. Daži skolēni mēdza aiziet no nodarbībām vai kavēt visu dienu. Es palīdzēju skolēniem izpildīt mājas darbus pēc nodarbībām. Es palīdzēju skolas vadībai sagatavot precīzu pirmās klases skolēnu sarakstu. Pašlaik es šajā skolā vairs nestrādāju."

14. Kopš 2003./2004. mācību gada Podturenas pamatskolā vairs nav romu klašu.

2. Maciņecas pamatskola

15. Romu tautības bērnu īpatsvars jaunākajās klasēs ir 57–75 %. Romu klases tiek veidotas jaunāko klašu grupā, bet vecāko klašu grupā – tikai izņēmuma gadījumos. Pēdējās divas vecākās klases (proti, septītās un astotās klases) ir jauktās klases. Kopumā Maciņecas [*Macinec*] pamatskolā 2001. gadā mācījās 445 skolēni, un no tiem 194 bija romu tautības skolēni. Skolā bija sešas romu klases, kurās kopā mācījās 142 skolēni, bet atlikušie piecdesmit divi romu tautības skolēni mācījās jauktajās klasēs.

16. No 2003. gada skolā tiek izmantoti romu tautības asistenti.

17. Īpašā pirmsskolas izglītības programma "Mazā skola" tika ieviesta 2006. gadā.

B. Prasītāju personīgie apstākļi

18. Prasītāji iesniegumā norādīja, ka viņiem ir teikts, ka mācības skolā ir jābeidz piecpadsmit gadu vecumā. Turklāt prasītāji iesniedza statistikas datus, ka apliecina, ka Medimurjes apgabalā 2006./2007. mācību gadā pamatizglītību ieguva tikai 16 % no visiem piecpadsmit gadus vecajiem romu tautības bērniem salīdzinājumā ar 91 % no kopējā pamatskolēnu skaita. Romu tautības skolēnu grupā tādu skolēnu īpatsvars, kas pārtrauca mācības skolā, neiegūstot pamatizglītību, bija 84 %, un šis līmenis 9,3 reizes pārsniedza līmeni, kas pastāvēja populācijā kopumā. 2005./2006. mācību gadā 73 romu tautības bērni tika uzņemti pirmajā klasē, bet astotajā klasē tikai pieci bērni.

19. Informācija, kas turpmāk sniegta par katru prasītāju, ir iegūta no oficiāliem skolas dokumentiem.

1. Podturenas pamatskola

a) Pirmais prasītājs

20. Savā 2007. gada 22. februāra vēstulē pirmais prasītājs pauda vēlmi atsaukt savu iesniegumu. Tāpēc palātas 2008. gada 17. jūlija spriedumā Tiesa nolēma pārtraukt šā iesnieguma izskatīšanu, ciktāl tas skar pirmo prasītāju.

b) Otrais prasītājs

21. Otrais prasītājs ir Mirjana Oršuša [*Mirjana Oršuš*], pamatskolas pirmajā klasē viņa tika uzņemta 1997./98. mācību gadā. Minētajā mācību gadā un nākamajā mācību gadā viņa mācījās jauktajā klasē, taču šo divu gadu laikā viņa nespēja pāriet uz augstāku klasi. Nākamajos mācību gados, proti, 1999./2000.–2002./2003. mācību gadā, viņa mācījās romu klasē. Nākamajos mācību gados, proti, 2003./2004.–2005./2006. mācību gadā, viņa mācījās jauktajā klasē. Pēdējā no minētajiem mācību gadiem, proti, 2005./2006. mācību gadā, viņa mācījās sestajā klasē jau otro gadu, taču joprojām nespēja to sekmīgi pabeigt. Tādējādi viņa divas reizes nespēja sekmīgi pabeigt pirmo klasi un sesto klasi. No septiņpadsmit vecāku

---

sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņa mācījās pamatskolā, viņas vecāki apmeklēja trīs sapulces.

22. Ceturtajā klasē viņai tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņa piedalījās skolas organizētās ārpuskolas nodarbībās jauktā grupā (proti, dažādos pasākumos, kas organizēti vienai un tai pašai bērnu grupai). Mācības viņa pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2006. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņa neattaisnoti nav ieradusies uz 100 nodarbībām.

c) Trešais prasītājs

23. Trešais prasītājs, Gordans Oršušs [*Gordan Oršuš*], pamatskolas pirmajā klasē tika uzņemts 1996./97. mācību gadā, un šajā mācību gadā arī sekmīgi to pabeidza. Minētajā mācību gadā un nākamajā mācību gadā viņš mācījās romu klasē. Divus nākamos mācību gadus, proti, 1998./1999. un 1999./2000. mācību gadā, viņš apmeklēja jaukto klasi, bet pēc tam atlikušo mācību laiku mācījās romu klasē. Ceturto klasi viņš pabeidza 2002./2003. mācību gadā. Otro klasi viņš nespēja pabeigt trīs reizes. No piecpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja divas sapulces.

24. Viņam netika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņš piedalījās skolas organizētajos ārpuskolas pasākumos jauktā grupā. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2003. gada septembrī. Skolā apkopotā informācija liecināja par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 154 nodarbībām.

25. Vēlāk viņš iestājās tautskolā Čakovecā [*Čakovec*] un ieguva pamatizglītību, apmeklējot vakara nodarbības.

d) Ceturtais prasītājs

26. Ceturtais prasītājs, Dejans Balogs [*Dejan Balog*], mācības pamatskolas pirmajā klasē sāka 1996./1997. mācību gadā. Pirmajā un otrajā mācību gadā viņš mācījās romu klasē, bet turpmākos divus gadus viņš mācījās jauktajā klasē. Nākamajos mācību gados, proti, 2000./2001.–2002./2003. mācību gadā, viņš mācījās romu klasē. Pēc tam, proti, 2003./2004.–2005./2006. mācību gadā, viņš mācījās jauktajā klasē. Pēdējā no minētajiem mācību gadiem, proti, 2005./2006. mācību gadā, viņš mācījās piektajā klasē jau otro gadu, taču joprojām nespēja to sekmīgi pabeigt. Otro klasi viņš nespēja pabeigt trīs reizes, ceturto klasi – vienu reizi, bet piekto klasi – divas reizes. No vienpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja divas sapulces.

27. Viņam netika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņš piedalījās skolas organizētajos ārpuskolas pasākumos jauktā grupā. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2006. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecināja par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 881 nodarbību.

28. Vēlāk viņš tika uzņemts vakarskolas piektajā klasē, taču nodarbības neapmeklēja.

---

e) Piektais prasītājs

29. Piektais prasītājs, Siniša Balogs [*Siniša Balog*], pamatskolas pirmajā klasē tika uzņemts 1999./2000. mācību gadā, un šajā mācību gadā to arī sekmīgi pabeidza. Laika posmā no 1999./2000. līdz 2002./2003. mācību gadam viņš mācījās romu klasē, bet pēc tam viņš apmeklēja jaukto klasi. 2006./2007. mācību gadā viņš mācījās piektajā klasē jau trešo gadu, taču joprojām nespēja sekmīgi pabeigt šo klasi. Ceturto klasi viņš nespēja pabeigt vienu reizi, bet piekto klasi – trīs reizes. No vienpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja vienu sapulci.

30. Viņam netika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņš piedalījās skolas organizētajos ārpusskolas pasākumos jauktā grupā. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2008. gadā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 1304 nodarbībām. Skolas vadība 2006. gada oktobrī rakstiski informēja atbildīgo sociālās labklājības centru par to, ka prasītājs reti apmeklē skolu.

f) Sestais prasītājs

31. Sestais prasītājs ir Manuēla Kalanjoša [*Manuela Kalanjoš*], viņa tika uzņemta pamatskolas pirmajā klasē 1996./1997. mācību gadā un mācījās romu klasē. Nākamos divus gadus viņa mācījās jauktajā klasē. Laika posmā no 1999./2000. līdz 2002./2003. mācību gadam viņa mācījās romu klasē un sekmīgi pabeidza ceturto klasi, bet pēc tam viņa apmeklēja jaukto klasi. No 2003. gada februāra viņas apmācība tika organizēta atbilstīgi pielāgotai izglītības programmai, pamatojoties uz to, ka kompetenta speciālistu komiteja – Bērnu psihofizisko spēju novērtēšanas padome [*Povjerenstvo za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta*] – bija konstatējusi viņai attīstības traucējumus. 2004./2005. mācību gadā viņa mācījās piektajā klasē jau otro gadu, taču joprojām nespēja to sekmīgi pabeigt. Pirmo klasi viņa nespēja pabeigt trīs reizes, bet piekto klasi – divas reizes. No vienpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņa mācījās pamatskolā, viņas vecāki apmeklēja trīs sapulces.

32. Trešajā klasē viņai tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņa piedalījās skolas organizētajos ārpusskolas pasākumos jauktā grupā. Mācības viņa pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2005. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņa neattaisnoti nav ieradies uz 297 nodarbībām.

33. Vēlāk viņa tika uzņemta vakarskolas piektajā klasē, taču nodarbības neapmeklēja.

g) Septītais prasītājs

34. Septītais prasītājs, Josips Kalanjošs [*Josip Kalanjoš*], 1999./2000. mācību gadā tika uzņemts pamatskolas pirmajā klasē un līdz 2002./2003. mācību gada beigām mācījās romu klasē, bet pēc tam tika pārcelts uz jaukto klasi. No 2002. gada maija viņa apmācība tika organizēta atbilstīgi pielāgotai izglītības programmai, pamatojoties uz to, ka kompetenta speciālistu komiteja – Bērnu psihofizisko spēju novērtēšanas padome [*Komisija za utvrđivanje psihofizičke sposobnosti djece*] – bija konstatējusi viņam attīstības traucējumus. 2007./2008. mācību gadā viņš mācījās sestajā klasē jau otro gadu, taču joprojām nespēja šo klasi pabeigt. Piekto un sesto klasi viņš nespēja pabeigt divas reizes. No piecpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja divas sapulces.

---

35. Trešajā klasē 2001./2002. mācību gadā viņam tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņš piedalījās skolas organizētajās ārpuskolas nodarbībās jauktā grupā. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2008. gada februārī. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 574 nodarbībām.

h) Astotais prasītājs

36. Astotais prasītājs ir Biljana Oršuša [*Biljana Oršuš*], mācības pamatskolas pirmajā klasē viņa sāka 1996./1997. mācību gadā, un pirmos trīs mācību gadus viņa mācījās romu klasē, bet pēc tam viņa divus gadus mācījās jauktajā klasē. Medimurjes apgabala Valsts izglītības, kultūras, informācijas, sporta un tehniskās kultūras pārvaldes iestāde [*Ured za prosvjetu, kulturu, informiranje, šport i tehničku kulturu Međimurske Županije*] 2000. gada 28. decembrī, pamatojoties uz kompetentās speciālistu komitejas, proti, Bērnu psihofizisko spēju novērtēšanas padomes, slēdzienu par pavājinātu intelektuālo spēju, koncentrēšanās grūtībām un sociālpedagoģisko nevērību, noteica, ka viņas turpmākā apmācība jāveic saskaņā ar pielāgotu izglītības programmu. Tika konstatēts arī tas, ka viņai nepieciešama atbildīgā sociālās labklājības centra palīdzība. 2001./2002. un 2002./2003. mācību gadā viņa mācījās romu klasē, kurā bija vienīgi romu tautības skolēni, un pabeidza ceturto klasi. Turpmākajos divos mācību gados viņa mācījās jauktajā klasē un nespēja pabeigt piekto klasi ar otro reizi. Trešo klasi viņa nespēja pabeigt trīs reizes, bet piekto klasi – divas reizes. No septiņām vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņa mācījās pamatskolā, viņas vecāki apmeklēja trīs sapulces.

37. Trešajā klasē 2001./2002. mācību gadā viņai tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Viņa piedalījās skolas organizētajās ārpuskolas nodarbībās jauktā grupā. Mācības viņa pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2005. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņa neattaisnoti nav ieradies uz 1533 nodarbībām.

i) Devītais prasītājs

38. Devītais prasītājs ir Smiljana Oršuša [*Smiljana Oršuš*], pamatskolas pirmajā klasē viņa tika uzņemta 1999./2000. gadā un līdz 2002./2003. mācību gada beigām mācījās romu klasē, bet pēc tam tika pārcelta uz jaukto klasi. 2006./2007. mācību gadā viņa mācījās piektajā klasē jau trešo gadu, taču joprojām nespēja to sekmīgi pabeigt. Ceturto klasi viņš nespēja pabeigt vienu reizi, bet piekto klasi – trīs reizes. No vienpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņa mācījās pamatskolā, viņas vecāki apmeklēja trīs sapulces.

39. Trešajā klasē 2001./2002. mācību gadā viņai tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Laika posmā no pirmās klases līdz ceturtajai klasei viņa piedalījās skolas organizētajos ārpuskolas pasākumos jauktā grupā. Mācības viņa pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2007. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņa neattaisnoti nav ieradies uz 107 nodarbībām.

j) Desmitais prasītājs

40. Desmitais prasītājs, Branko Oršušs [*Branko Oršuš*], pamatskolas pirmajā klasē tika uzņemts 1997./1998. mācību gadā un pirmos divus gadus mācījās jauktajā klasē. Laika posmā no 1999./2000. līdz 2002./2003. mācību gadam viņš mācījās romu klasē, bet pēc tam viņš mācījās jauktajā klasē. Medimurjes apgabala Valsts Labklājības departaments 2005. gada

---

23. februārī, pamatojoties uz kompetentās speciālistu komitejas, proti, Bērnu psihofiziskās novērtēšanas padomes, slēdzieni, ka prasītājam ir attīstības traucējumi, noteica, ka viņa turpmākā apmācība jāveic saskaņā ar pielāgotu izglītības programmu. Sestajā klasē viņš mācījās 2005./2006. mācību gadā, taču nespēja to pabeigt. Pirmo klasi viņš nespēja pabeigt divas reizes, bet ceturto un sesto klasi – vienu reizi. No vienpadsmit vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja vienu sapulci.

41. Trešajā klasē 2001./2002. mācību gadā viņam tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Viņš piedalījās skolas organizētajos ārpuskolas pasākumos jauktā grupā. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2006. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 664 nodarbībām.

2. Maciņecas pamatskola

a) Vienpadsmitais prasītājs

42. Vienpadsmitais prasītājs, Jasmīns Bogdans [*Jasmin Bogdan*], pamatskolas pirmajā klasē tika uzņemts 1997./1998. mācību gadā. Pārbaudēs, kas tika veiktas pirms viņa iekļaušanas noteiktā klasē, konstatēts, ka viņš nesaprot horvātu valodu. Pārbaudēs no 97 iespējamajiem punktiem viņš ieguva 15 punktus jeb 15,5 %. Tāpēc viņš tika iekļauts romu klasē un palika šādā klasē visu mācību laiku. 2004./2005. mācību gadā viņš mācījās piektajā klasē jau otro gadu, taču joprojām nespēja to sekmīgi pabeigt. Pirmo un ceturto klasi viņš nespēja pabeigt vienu reizi, bet piekto klasi – divas reizes. No divdesmit četrām vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja vienu sapulci.

43. Trešajā klasē 2001./2002. mācību gadā viņam tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2005. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 1057 nodarbībām.

b) Divpadsmitais prasītājs

44. Divpadsmitais prasītājs, Josips Bogdans [*Josip Bogdan*], pamatskolas pirmajā klasē tika uzņemts 1999./2000. mācību gadā. Pārbaudēs, kas tika veiktas pirms viņa iekļaušanu noteiktā klasē, konstatēts, ka viņš nesaprot horvātu valodu. Pārbaudēs no 97 iespējamajiem punktiem viņš ieguva 8 punktus jeb 8,25 %. Tāpēc viņš tika iekļauts romu klasē un palika šādā klasē visu mācību laiku. 2006./2007. mācību gadā viņš mācījās trešajā klasē jau otro gadu, taču joprojām nespēja to pabeigt. Pirmo klasi viņš nespēja pabeigt vienu reizi, otro klasi – trīs reizes, bet trešo klasi – divas reizes. No trīsdesmit septiņām vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki neapmeklēja nevienu sapulci.

45. Pirmajā, otrajā un trešajā klasē viņam tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Otrajā klasē viņš piedalījās deju grupā, bet trešajā klasē dziedāja korī. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2007. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 1621 nodarbību.

---

c) Trīspadsmitais prasītājs

46. Trīspadsmitais prasītājs ir Dijana Oršuša [*Dijana Oršuš*], pamatskolas pirmajā klasē viņa tika uzņemta 2000./2001. mācību gadā. Pārbaudēs, kas tika veiktas pirms viņas iekļaušanas noteiktā klasē, tika konstatēts, ka viņa nepietiekami labi saprot horvātu valodu. Pārbaudēs no 97 iespējamajiem punktiem viņa ieguva 26 punktus jeb 26,8%. Tāpēc viņa tika iekļauta romu klasē un palika šādā klasē visu mācību laiku. Piekto klasi viņa pabeidza 2007./2008. mācību gadā. Pirmo klasi viņa nespēja pabeigt divas reizes, bet otro klasi – vienu reizi. No trīspadsmit divām vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņa mācījās pamatskolā, viņas vecāki apmeklēja sešas sapulces.

47. Pirmajā klasē viņai tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Pirmajā klasē viņa piedalījās jauktā grupā, bet piektajā klasē dziedāja korī. Mācības viņa pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2008. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņa neattaisnoti nav ieradies uz 522 nodarbībām.

d) Četrpadsmitais prasītājs

48. Četrpadsmitais prasītājs, Dejans Oršušs [*Dejan Oršuš*], tika uzņemts pamatskolas pirmajā klasē 1999./2000. mācību gadā. Pārbaudēs, kas tika veiktas pirms viņa iekļaušanas noteiktā klasē, konstatēts, ka viņš nesaprot horvātu valodu. Pārbaudēs no 97 iespējamajiem punktiem viņš ieguva 15 punktus jeb 15,5 %. Tāpēc viņš tika iekļauts romu klasē un palika šādā klasē visu mācību laiku. Trešo klasi viņš pabeidza 2005./2006. mācību gadā. Pirmo klasi viņš nespēja pabeigt trīs reizes, bet trešo klasi – vienu reizi. No divdesmit astoņām vecāku sapulcēm, kas tika organizētas, kamēr viņš mācījās pamatskolā, viņa vecāki apmeklēja piecas sapulces.

49. Pirmajā klasē viņam tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Mācības viņš pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2006. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņš neattaisnoti nav ieradies uz 1033 nodarbībām.

e) Piecpadsmitais prasītājs

50. Piecpadsmitais prasītājs ir Daniela Kalanjoša [*Danijela Kalanjoš*], pamatskolas pirmajā klasē viņa tika uzņemta 2000./2001. mācību gadā. Pārbaudēs, kas tika veiktas pirms viņas iekļaušanu noteiktā klasē, konstatēts, ka viņa slikti saprot horvātu valodu. Pārbaudēs no 97 iespējamajiem punktiem viņa ieguva 37 punktus jeb 38,14%. Tāpēc viņa tika iekļauta romu klasē un palika šādā klasē visu mācību laiku. Piekto klasi viņa pabeidza 2007./2008. mācību gadā. Pirmo klasi viņa nespēja pabeigt divas reizes, bet otro klasi – vienu reizi. No divdesmit vienas vecāku sapulces, kas tika organizēta, kamēr viņa mācījās pamatskolā, viņas vecāki apmeklēja divas sapulces.

51. Pirmajā klasē viņai tika nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Pirmajā klasē viņa piedalījās jauktajā grupā, otrajā klasē – deju grupā, trešajā klasē – rokdarbu pulciņā, bet piektajā klasē dziedāja korī. Mācības viņa pārtrauca pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, 2008. gada augustā. Skolā apkopotā informācija liecina par to, ka mācību laikā viņa neattaisnoti nav ieradies uz 238 nodarbībām.

C. Tiesvedība valsts tiesās

52. Prasītāji 2002. gada 19. aprīlī iesniedza prasību saskaņā ar Administratīvo strīdu likuma 67. pantu Čakovecas municipālajā tiesā [*Općinski sud u Čakovcu*] pret iepriekš minētajām pamatskolām un Kuršanecas pamatskolu, valsti un Medimurjes apgabalu (turpmāk – "atbildētāji"). Viņi norādīja, ka salīdzinājumā ar oficiālo izglītības programmu konkrēto skolu romu klasēs tika ievērojami samazināts mācību apjoms un saturs. Prasītāji norādīja, ka izklāstītā situācija uzskatāma par diskrimināciju personas rases dēļ un ka tika pārkāptas viņu tiesības uz izglītību, kā arī tiesības būt pasargātiem no nehumānas un pazemojošas attieksmes. Viņi lūdza tiesu likt atbildētājiem turpmāk atturēties no šādas rīcības.

53. Prasītāji arī bija apkopojuši psiholoģijas pētījuma rezultātus par romu tautības bērniem, kas Medimurjē mācās kopā vienīgi ar citiem romu tautības bērniem; šis pētījums tika veikts tieši pirms prasības iesniegšanas un tajā secināts, ka:

- lielākajai daļai bērnu nekad nav bijis drauga, kas pēc tautības nebūtu roms;
- 86,9 % pauduši vēlmi draudzēties ar bērnu, kas pēc tautības nav roms;
- 84,5 % pauduši vēlmi mācīties jauktajā klasē;
- 89 % atzinuši, ka skolā jūtas atgrūsti;
- 92 % norādījuši, ka romu tautības bērni nespēlējas kopā ar pārējiem bērniem.

Turklāt ziņojumā apgalvots, ka nodalīta izglītība nodara emocionālu un psiholoģisku kaitējumu romu tautības bērniem, jo samazina viņu pašnovērtējumu un pašcieņu, kā arī rada personības attīstības traucējumus. Nodalītas klases tiek uzskatītas par šķērslī sociālo saišu veidošanai starp romu tautības bērniem un pārējiem bērniem.

54. Katrs atbildētājs iesniedza atbildes uz prasītāju sagatavotajiem argumentiem, norādot, ka romu tautības bērni netiek diskriminēti un ka attieksme pret visiem skolā uzņemtajiem skolēniem ir vienāda. Atbildētāji norādīja arī to, ka visi skolēni tika uzņemti skolā pēc tam, kad no komitejas (kurā ietilpst terapeits, psihologs, skolas konsultants (pedagogs), defektologs un skolotājs) saņemts atzinums, ka pretendents ir fiziski un garīgi gatavs apmeklēt skolu. Skolā klases tiek veidotas atkarībā no klases vajadzībām, skolēnu skaita un citiem apsvērumiem. Īpaša uzmanība klašu veidošanā tiek pievērsta tam, lai izveidotajās klasēs visiem skolēniem būtu nodrošināta rosinoša mācību vide.

55. Turklāt atbildētāji norādīja, ka romu izcelsmes skolēni tiek apvienoti grupās nevis viņu etniskās izcelsmes dēļ, bet gan tādēļ, ka bieži vien viņi slikti runā horvātu valodā un, lai iemācītu viņiem mācību vielu, nepieciešama papildu vingrināšanās un atkārtošana. Visbeidzot viņi norādīja, ka romu tautības skolēni saņem tādas pašas kvalitātes izglītību, kāda tiek sniegta pārējiem skolēniem, jo viņiem pasniegtās izglītības programmas saturs neatšķiras no tiesību aktos noteiktā satura.

56. Čakovecas municipālā tiesa 2002. gada 26. septembrī noraidīja prasītāju prasību, pieņemot atbildētāja argumentāciju, ka iemesls, kādēļ romu tautības skolēni tiek ievietoti nodalītās klasēs, ir tas, ka šie skolēni nepārvalda horvātu valodu. Līdz ar to tiesa uzskatīja, ka šāda rīcība nav nelikumīga un ka prasītāji nav pamatojuši savus apgalvojumus par rasu diskrimināciju. Visbeidzot tiesa secināja, ka prasītāji nav pierādījuši apgalvoto atšķirību starp vispārējo izglītības programmu un izglītības programmu, kas tiek izmantota romu klasēs.

57. Prasītāji 2002. gada 17. oktobrī pārsūdzēja pirmās instances spriedumu, norādot, ka tas ir neatbilstošs un pretrunīgs.

---

58. Čakovecas apgabaltiesa [*Županijski sud u Čakovcu*] 2002. gada 14. novembrī noraidīja prasītāju apelācijas sūdzību, apstiprinot pirmās instances sprieduma pamatojumu.

59. Pēc tam 2002. gada 19. decembrī prasītāji iesniedza sūdzību Konstitucionālajai tiesai [*Ustavni sud Republike Hrvatske*] saskaņā ar Konstitucionālās tiesas likuma 62. pantu. Konstitucionālajai tiesai iesniegtajā sūdzībā prasītāji atkārtoja savu iepriekšējo argumentāciju, pamatojoties uz attiecīgajām konstitūcijas un Konvencijas normām.

60. Prasītāju advokāts 2003. gada 3. novembrī iesniedza prasību Konstitucionālajai tiesai par tiesvedības paātrināšanu. Konstitucionālā tiesa 2007. gada 7. februārī noraidīja prasītāju sūdzību savā lēmumā Nr. U-III-3138/2002, kas publicēts Oficiālajā Vēstnesī Nr. 22 2007. gada 26. februārī. Turpmāk sniegtas būtiskās lēmuma daļas.

"Pirmās instances tiesa apstrīdētajā spriedumā konstatējusi, ka atbildētājas pamatskolas kā kritēriju klašu veidošanā piemērojušas horvātu valodas zināšanas, nevis skolēnu etnisko izcelsmi. [Pirmās instances] tiesa uzskatīja, ka prasītāji nav spējuši pierādīt savu apgalvojumu par to, ka viņi ir ievietoti attiecīgajās klasēs rases un etniskās izcelsmes dēļ. [Pirmās instances] tiesa norādīja, ka prasītāji pamatojušies vienīgi uz tiesībsarga pārskatu par pasākumiem 2000. gadā. Tomēr tiesībsargs atzinis, ka pierādījumi par to, ka tā pārskata daļa, kas attiecas uz romu tautības personu izglītību, nav pārdomāta, jo neviens no būtiskajiem faktiem nav konstatēts.

Pirmās instances tiesa atsaucās uz Pamatizglītības likuma 27. panta 1. punktu, kurā noteikts, ka mācības pamatskolās notiek horvātu valodā un latīņu rakstībā, un uzskatīja, ka horvātu valodas zināšanu trūkums ir objektīvs šķērslis, kas apgrūtina skolas izglītības programmas prasību izpildi, norādot, ka tas secināts arī Horvātijas Helsinku komitejas pasūtītajā pētījumā. [Pirmās instances] tiesa atzina: "Lai sasniegtu pamatizglītības mērķi, skolēniem, kuri tiek uzņemti pamatskolu pirmajās klasēs, ir jāzina horvātu valoda tādā līmenī, lai viņi spētu piedalīties mācību procesā. Tāpēc ir loģiski, ka klasēs ar bērniem, kuri nezina horvātu valodu, skolotājiem jāiegulda papildu darbs, lai iemācītu viņiem šo valodu."

Pirmās instances tiesa atzina, ka atbildētāji, nemainot izveidoto klašu sastāvu, nav rīkojušies pretlikumīgi, jo skolēnu pārceļšana no vienas klases uz citu klasi atļauta tikai izņēmuma gadījumos. [Pirmās instances] tiesa uzskatīja, ka ar šādu praksi tiek saglabāta klases integritāte un tās vienotība vecākajās klasēs.

[Pirmās instances] tiesa uzskatīja, ka klases jāveido tā, lai radītu labvēlīgus apstākļus vienlīdzīgai attieksmei pret visiem skolēniem atbilstīgi izglītības programmas prasībām, un to iespējams nodrošināt vienīgi tad, ja klase veidota no pastāvīgas tādu skolēnu grupas, kuri ir aptuveni vienā vecumā un ar līdzīgu zināšanu līmeni.

Turklāt [pirmās instances] tiesa atzina, ka prasītāji nav spējuši pierādīt savu apgalvojumu, ka .. viņiem pasniegtās izglītības programmas apjoms ir bijis ievērojami mazāks nekā pamatskolu izglītības programmas apjoms, ko 1999. gada 16. jūnijā noteikusi Izglītības un sporta ministrija. [Pirmās instances] tiesa konstatēja, ka iepriekš minētā prasītāju apgalvojuma pamatā ir tiesībsarga pārskatā sniegtā informācija. Savukārt tiesībsargs savā liecībā norādīja, ka viņam nav zināms tas, kā konstatēts fakts, ka romu klasēs mācību process tiek organizēts atbilstīgi tā dēvētajai speciālajai izglītības programmai.

[Pirmās instances] tiesa konstatēja, ka mācības attiecīgajās prasītāju klasēs un paralēlajās klasēs notikušas atbilstīgi vienai un tai pašai izglītības programmai. Atkāpes no skolas izglītības programmas konstatētas tikai Krušanecas pamatskolā, taču [pirmās instances] tiesa atzina, ka šīs atkāpes ir pieļaujamas, jo piemērotas .. mācību gada sākumā zemās skolas apmeklētības dēļ.

Pēc tam, kad pirmās instances tiesa bija konstatējusi, ka prasītāji nav tikuši ievietoti klasēs rases un etniskās izcelsmes dēļ un ka visās paralēlajās klasēs izmantota viena un tā pati izglītības programma, tā noraidīja prasītāju prasību.

[..]

Pirmās instances tiesas argumentācijā .. iekļauta šāda atbildētāju pamatskolu atbilde uz prasītāju apgalvojumiem:.

"[Atbildētājas skolas] pirmajā klasē uzņem bērnus, ko komiteja, kurā ietilpst terapeits, psihologs, skolu konsultants (pedagogs), defektologs un skolotājs, atzinusi par psihofiziski piemērotiem pamatskolas

---

apmeklēšanai. Skolā tiek uzņemti nevis horvātu bērni vai romu bērni, bet gan bērni, ko minētā komiteja atzinusi par psiholoģiski un fiziski piemērotiem uzņemšanai pamatskolā. [...] Atbildētājas pamatskolas uzsver, ka galvenais šķērslis, kas ietekmē romu tautības bērnu rezultātus psiholoģiskajā pārbaudē, ir horvātu valodas zināšanu trūkums, kas izpaužas kā nespēja izteikties horvātu valodā un saprast to. Kas attiecas uz gatavības emocionālo aspektu, šiem bērniem lielākoties raksturīgas grūtības novirzīt savas emocijas. Runājot par sociālo gatavību, romu izcelsmes bērniem nav tādu higiēnas pamatiemaņu kā mazgāšanās, apģērbšanās, auklu siešana un pogu aizpogāšana, un nepieciešams daudz laika, lai viņi šīs iemaņas apgūtu. [...] Tāpēc ir sarežģīti plānot tādu klases struktūru, kurā visiem bērniem būtu pietiekama motivācija, kas ir viens no pamatskolu pienākumiem. Dažas klases ir veidotas no skolēniem, kuriem nav nepieciešama papildu apmācība, lai nodrošinātu, ka viņi spēj sekot mācību programmai, bet citas klases veidotas no skolēniem, ar kuriem skolotājiem jāstrādā papildus, lai viņi iegūtu nepieciešamās prasmes, kas viņiem trūkst sociālās atšķirtības dēļ. [...]"

Tā paša sprieduma argumentācijā citēta Maciņecas pamatskolas konsultanta un psihologa M. P.-P. liecība, kas sniegta 2001. gada 12. decembrī.

"Pirms uzņemšanas pirmajā klasē komiteja izjautā bērnus, lai pārbaudītu, vai viņiem ir iemaņas, kas nepieciešamas, lai apmeklētu skolu. Klases parasti tiek veidotas atbilstīgi Gausa līknei, proti, vairākums skolēnu klasē atbilst vidējiem rādītājiem, bet tādu skolēnu, kuru rādītāji ir zemāki vai augstāki par vidējo, ir mazākums. [...] Tomēr tad, ja 70 % iedzīvotāju nerunā horvātu valodā, tiek piemērota atšķirīga pieeja, veidojot klases tikai no tādiem skolēniem, kuri nerunā horvātu valodā, jo šajās klasēs skolotāja galvenais uzdevums ir iemācīt šiem bērniem valodu."

Iepriekš izklāstītā informācija liecina par to, ka skolēni tiek sadalīti pa klasēm, pamatojoties uz katra bērna prasmēm un vajadzībām. Šī pieeja ir individualizēta un īstenota saskaņā ar profesionālajiem un pedagoģiskajiem standartiem. Tāpēc Konstitucionālā tiesa atzīst, ka piemērota pareiza pieeja, jo par bērnu iekļaušanu atbilstīgās klasēs ir atbildīgi vienīgi speciālisti, kas kvalificēti pedagoģijas, skolas psiholoģijas un defektoloģijas jomā.

Konstitucionālajai tiesai nav iemesla apšaubīt no terapeitiem, psihologiem, skolu konsultantiem (pedagoģiem), defektologiem un skolotājiem veidoto kompetento komiteju konstatējumus un atzinumus, un šajā lietā komitejas bija konstatējušas, ka prasītāji ir jāievieto nodalītās klasēs.

Neviens no Konstitucionālajai tiesai iesniegtajiem faktiem nav bijis pietiekams pamats tam, lai varētu secināt, ka prasītāju ievietošana nodalītās klasēs veikta viņu rases vai etniskās izcelsmes dēļ vai ka viņu piederība attiecīgajai rasei vai etniskā izcelsme bija viens no faktoriem, kas veicināja viņu iekļaušanu šādās klasēs.

Konstitucionālā tiesa atzīst, ka prasītāju ievietošanai attiecīgajās klasēs bijis likumīgs mērķis pielāgot pamatizglītības sistēmu prasītāju spējām un vajadzībām, un izšķiroša nozīme bijusi viņu zināšanu trūkumam vai nepietiekamām mācībās izmantotās valodas, proti, horvātu valodas, zināšanām.

Nodalītās klases netika veidotas ar mērķi nošķirt skolēnus pamatskolas pirmajā klasē, pamatojoties uz viņu piederību rasei, bet gan tāpēc, lai sniegtu skolēniem papildu horvātu valodas apmācību un likvidētu iepriekšējās sociālās atšķirtības sekas.

Īpaši būtiski uzsvērt to, ka ar statistikas datiem par vairākiem romu tautības bērniem nodalītajās klasēs 2001./2002. mācību gadā .. ir nepietiekami, lai pierādītu, ka atbildētāja prakse bijusi diskriminējoša (sk. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma lietā Nr. 24746/94 "*Hugh Jordan* pret Lielbritāniju" 154. punktu un sprieduma lietā "*D. H.* un citi pret Čehijas Republiku" 46. punktu).

Turklāt prasītāji savā konstitucionālajā sūdzībā norāda, ka 2001./2002. mācību gadā 40,93 % no romu tautības bērniem Medimurjes apgabalā tika iekļauti parastajās klasēs, kas apstiprina Konstitucionālās tiesas secinājumu, ka nav pamata apstrīdēt atbildētāju pamatskolu un speciālistu piemērotās prakses pareizību.

[..]

Savā konstitucionālajā sūdzībā prasītāji norāda: "Pat ja laikā, kad notika uzņemšana pirmajā klasē, horvātu valodas zināšanu trūkumu var atzīt par problēmu, to pašu nevar teikt attiecībā uz prasītāju uzņemšanu vecākajās klasēs." Līdz ar to prasītāji uzskata, ka tiesa ir pārkāpusi viņu tiesības, atzīdama, ka ir bijis pamatoti uzturēt nodalītās [romu] klases arī turpmākajos gados, lai saglabātu attiecīgās klases veseluma stabilitāti. Prasītāji norāda, ka klases stabilitātei nevar piešķirt augstāku nozīmi par viņu konstitucionālajām tiesībām, multikulturālismu un nacionālo vienlīdzību.

Šajā ziņā Konstitucionālā tiesa piekrīt pretendenta argumentācijai.

Lai arī Konstitucionālā tiesa uzskata, ka tiesas konstatējums par to, ka horvātu valodas zināšanu trūkums ir objektīvs šķērslis, kas attaisno nodalītu klašu veidošanu bērniem, kuri laikā, kad uzsāk skolas gaitas, vispār nerunā horvātu valodā vai slikti runā šajā valodā, ir pareizs un pieņemams, tomēr tā ..., ņemot vērā šīs lietas apstākļus, nevar piekrist turpmāk izklāstītajam pirmās instances tiesas secinājumam.

"Turklāt klases integritāte un vienotība tiek ievērota arī vecāko klašu gadījumā. Tāpēc bērnu pārcelšana no vienas klases uz citu klasi notiek tikai pamatotos izņēmuma gadījumos .. jo klase ir homogēns veselums un pārcelšana no vienas klases uz citu klasi rada bērnam stresu. [...] Grupas nemainība ir priekšnosacījums klases kolektīva attīstībai .."

Attiecīgi Konstitucionālā tiesa nevar piekrist šādam apelācijas instances viedoklim:

"Klases tiek veidotas, kad bērni sāk pirmo mācību gadu, nevis katru gadu, un pārmaiņas klašu sastāvā tiek veiktas tikai izņēmuma gadījumos. Viņi kļūst par pastāvīgu veselumu, kas uzlabo darba kvalitāti, un pārmaiņu veikšanai klašu sastāvā nav pedagoģiska pamatojuma. Tāpēc šī tiesa tāpat kā pirmās instances tiesa secina, ka izveidoto klašu sastāva saglabāšana nav uzskatāma par nelikumīgu darbību."

Iepriekš izklāstītie tiesu viedokļi būtu pieņemami, ja būtu izteikti attiecībā uz parastajiem gadījumiem, kad skolēni tiek iekļauti pamatskolu vecākajās klasēs un nav objektīvas vajadzības piemērot īpašus pasākumus, piemēram, nodalītu klašu veidošanu bērniem, kuri nepietiekami pārvalda horvātu valodu.

Ņemot vērā lietas apstākļus, Konstitucionālā tiesa uzskata, ka principā lēmums saglabāt nodalītas klases arī pamatskolas vecāko klašu gadījumā ir objektīvi pamatots vienīgi attiecībā uz tādiem skolēniem, kuru horvātu valodas zināšanas neatbilst līmenim, kāds nepieciešams, lai viņi varētu pienācīgi apgūt izglītības programmu parastajās klasēs. [...]

Tomēr objektīva pamatojuma nav tāda skolēna nepārvietošanai uz parasto klasi, kurš jaunākajās pamatskolas klasēs ir apguvis horvātu valodu pienācīgā līmenī un spēj sekmīgi izpildīt noteikto izglītības programmu.

[..]

Šāda skolēna paturēšana nodalītajā klasē pret skolēna gribu .. tādu iemeslu dēļ, kas nav saistīti ar skolēna vajadzībām un prasmēm, ir nepieņemama prakse no konstitucionālā viedokļa un pretrunā tiesībām uz vienlīdzību likuma priekšā, kas noteikta konstitūcijas 14. panta 2. punktā.

[..]

.. konstitucionālā sūdzība ir īpašs konstitucionāls instruments tāda tiesību subjekta aizsardzībai, kura konstitūcijā garantētās cilvēktiesības un pamatbrīvības ar kādu konkrētu rīcību pārkāpj konkrētā valsts vai valsts iestāde, kas noteikusi šā subjekta tiesības un pienākumus.

Šī konstitucionālā sūdzība ir par apstrīdētiem spriedumiem, kas pieņemti attiecībā uz 2001./2002. mācību gadu. Tomēr neviens prasītājs neapgalvo, ka minētajā mācību gadā viņš bijis skolēns, kas mācījies nodalītā [romu] vecākajā klasē, vai ka apstrīdētā prakse ir skārusi viņu personīgi ..

Lai arī tas neskar neviena prasītāja tiesisko stāvokli ..., saistībā ar prasītāju vispārējo sūdzību par tādu pamatskolas vecāko klašu uzturēšanu, kurās mācās vienīgi romu tautības skolēni, Konstitucionālā tiesa izskatīja šādu jautājumu

– vai tādas pamatskolas vecākās klases, kurās mācās vienīgi romu tautības skolēni, tiek uzturētas .. tāpēc, ka atbildētāji vēlas diskriminēt šos skolēnus viņu rases vai etniskās izcelsmes dēļ?

.. neviens no Konstitucionālajai tiesai iesniegtajiem faktiem neliecina par to, ka atbildētāju .. darbības mērķis ir bijis diskriminēt romu tautības skolēnus viņu rases vai etniskās izcelsmes dēļ.

[..]

Prasītāji sūdzas arī par to, ka ir pārkāptas viņu tiesības uz izglītību, jo mācību apjoms un saturs, kas tiek nodrošināts romu klasēs, ir mazāks par apjomu un saturu, kas noteikts Izglītības un sporta ministrijas 1999. gada

---

16. jūnijā pieņemtajā Pamatskolu izglītības programmā. Prasītāji uzskata, ka "viņu ievietošana romu klasēs, kurās mācības notiek saskaņā ar vājāku izglītības programmu, stigmatizē viņus kā atšķirīgus, stulbus, intelektuāli mazattīstītus bērnus un kā bērnus, kuri jānošķir no normāliem bērniem, lai viņus slikti neietekmētu. Ievērojami samazinātās un vienkāršotās izglītības programmas dēļ, saskaņā ar kuru viņi tiek mācīti, viņiem ir mazākas izredzes iegūt augstāku izglītību vai iestāties vidusskolās, kā arī ierobežotas darba vai izaugsmes iespējas .."

Pēc visu lietas dokumentu izskatīšanas Konstitucionālā tiesa ir konstatējusi, ka iepriekš izklāstītie apgalvojumi ir nepamatoti. Lietas dokumenti, tostarp pirmās instances spriedums .. liecina par to, ka apgalvojumi par vājākas izglītības programmas izmantošanu romu klasēs neatbilst patiesībai. Konstitucionālajai tiesai arī nav iemesla apšaubīt kompetentās tiesas noskaidroto faktu patiesumu.

Iespējamās atšķirības starp paralēlās klasēs izmantotām izglītības programmām, kas pastāv objektīvu iemeslu dēļ (piemēram, zema nodarbību apmeklējums Krušanecas pamatskolā, kur 2001./2002. gada pirmajā semestrī 1.c, 1.d, 2.b un 2.c klases skolēni uz nodarbībām neieradās kopumā 4702 reizes, no kurām 4170 reizes bija neattaisnoti kavējumi) nav pretrunā prasībai, ka visās paralēlajās klasēs jāizmanto viena un tā pati izglītības programma.

Konstitucionālajai tiesai ir pienākums norādīt, ka ne konstitūcija, ne Konvencija nenosaka īpašas prasības attiecībā uz skolu izglītības programmām vai to īstenošanu. Konstitūcija un Konvencija pirmkārt un galvenokārt garantē tiesības piekļūt izglītības iestādēm, kas darbojas attiecīgajā valstī, kā arī faktiskas tiesības uz izglītību, proti, to, ka katrai personai ir vienlīdzīgas tiesības uz to, ka tiek oficiāli atzītas mācības, kuras persona ir pabeigusi (līdzīgu viedokli Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir paudusi lietā par noteiktiem tiesību aspektiem jautājumā par valodu izmantošanu izglītībā Beļģijā pret Beļģiju). [..]

.. Konstitucionālā tiesa uzskata, ka šajā tiesvedībā iesniegtie pierādījumi nav pietiekami, lai varētu nešaubīgi apgalvot, ka prasītāju apmācība tika veikta saskaņā ar mazāka apjoma skolas izglītības programmu. [..]

Tāpēc Konstitucionālā tiesa uzskata, ka prasītāju apgalvojums par viņu stigmatizēšanu ir subjektīvs un nepamatots spriedums. Konstitucionālā tiesa nav konstatējusi faktisku apstiprinājumu prasītāju apgalvojumam, ka viņu stigmatizēšanas avots ir šķietami samazinātā izglītības programma, kuras dēļ viņiem ir mazākas izredzes iegūt turpmāku izglītību, un noraida šo apgalvojumu kā nepamatotu. Horvātijas Republikas kompetentās iestādes atzīst izglītības līmeni, ko persona ir sasniegusi, neatkarīgi no personas rases vai etniskās izcelsmes. Šajā ziņā visi ir vienlīdzīgi likuma priekšā un ikvienam ir vienlīdzīgas iespējas pilnveidoties atbilstīgi savām spējām."

II. ATTIECĪGĀS VALSTS TIESĪBU NORMAS

A. Konstitūcija

61. Konstitūcijas 14. pantā noteikts:

"Ikvienai personai Horvātijas Republikā ir tiesības un brīvības neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģiskās piederības, politiskās vai cita veida pārliecības, tautības vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, kārtas, izglītības, sociālās statusa vai citām īpašībām.

Visi ir vienlīdzīgi likuma priekšā."

B. Likums par Konstitucionālo tiesu

62. Konstitucionālā likuma par Konstitucionālo tiesu (*Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske*, Oficiālais Vēstnesis Nr. 49/2002, 2002. gada 3. maijs; turpmāk – "Likums par Konstitucionālo tiesu") attiecīgās daļas 62. pantā noteikts:

"1. Ikvienu personu var iesniegt konstitucionālu sūdzību Konstitucionālajai tiesai, ja uzskata, ka valsts iestāde, vietējās vai reģionālās pašvaldības iestāde vai ar valsts varu apveltīta juridiska persona, kas lēmusi par šīs personas tiesībām un pienākumiem vai par aizdomām vai apsūdzību kriminālnoziedzumā, ar konkrētu rīcību ir

---

pārkāpusi šīs personas cilvēktiesības vai pamatbrīvības, vai tiesības uz vietējo vai reģionālo pašpārvaldi, ko garantē Konstitūcija (turpmāk – "konstitucionālās tiesības") ..

2. Ja attiecībā uz konstitucionālo tiesību pārkāpumu [par ko tiek sniegta sūdzība] var piemērot kādu citu tiesiskās aizsardzības līdzekli, konstitucionālo sūdzību var iesniegt vienīgi tad, kad šis tiesiskās aizsardzības līdzeklis ir pilnīgi izmantots.

3. Jautājumos, kuros ir atļauta administratīva rīcība vai kuros civilprocesa un bezstrīdus procesa gadījumā atļauts iesniegt kasācijas sūdzību, tiesiskās aizsardzības līdzekļus uzskata par pilnīgi izmantotiem tikai pēc tam, kad ir izdots lēmums attiecībā uz šiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem."

C. Likums par administratīvajiem strīdiem

63. Likuma par administratīvajiem strīdiem (*Zakon o upravnim sporovima*, Oficiālais Vēstnesis Nr. 53/1991, 9/1992 un 77/1992) 67. pantā paredzēta īpaša tiesvedība konstitucionālo tiesību un brīvību aizsardzībai pret valsts amatpersonu nelikumīgu rīcību un noteikts, ka prasību var iesniegt, ja pastāv šādi apstākļi: a) nelikumīga rīcība jau ir notikusi, b) nelikumīgi rīkojusies valsts amatpersona/iestāde/aģentūra vai cita juridiska persona, c) nelikumīgās rīcības dēļ ir pārkāptas prasītāja konstitucionālās tiesības un d) Horvātijas tiesību sistēmā nav paredzēts cits tiesiskās aizsardzības veids.

D. Pamatizglītības likums

64. Pamatizglītības likumā (*Zakon o osnovnom školstvu*, Oficiālais Vēstnesis Nr. 59/1990, 26/1993, 27/1993, 29/1994, 7/1996, 59/2001, 114/2001 un 76/2005) noteikts:

2. pants

"Pamatizglītības mērķis ir sniegt iespēju skolēnam iegūt turpmākai dzīvei un darbam vai turpmākai izglītībai nepieciešamās zināšanas, prasmes, uzskatus un ieradumus.

Skolai ir jānodrošina katra skolēna nepārtraukta izaugsme par garīgu, fiziski attīstītu, tikumisku, intelektuālu un sociālu personu atbilstīgi skolēna spējām un prioritātēm.

Pamatizglītības mērķi ir:

- rosināt un vairot skolēnos ieinteresētību un patstāvību mācību procesā un problēmu risināšanā, kā arī kreativitāti, morāles apziņu, estētisko gaumi un kritērijus, pašcieņu un atbildību par sevi un dabu, izpratni par sociālajām, ekonomiskajām un politiskajām norisēm, iecietību un spēju sadarboties, ievērot cilvēktiesības, un vēlmīgi gūt panākumus un jaunus sasniegumus;

- iemācīt skolēniem lasīt un rakstīt, komunicēt, rēķināt, zinātnes un tehnikas principus, kritisko novērošanu, racionālu argumentāciju, dzīves izpratni un izpratni par cilvēku un dabas, indivīdu un tautu savstarpējo mijiedarbību.

Pamatizglītības mērķus un uzdevumus īsteno saskaņā ar apstiprinātiem mācību plāniem un programmām."

3. pants

"Pamatizglītība programmas apgūšana ilgst vismaz astoņus gadus.

Pamatizglītība ir obligāta visiem bērniem vecumā no sešiem līdz piecpadsmit gadiem."

III. EIROPAS PADOMES ZIŅOJUMI PAR HORVĀTIJU

A. Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību (*ECRI*)

1. Pirmais ziņojums par Horvātiju, publicēts 1999. gada 9. novembrī

65. Attiecībā uz romu stāvokli ziņojumā sniegta šāda informācija:

"32. Kopumā ir ziņots, ka romi/čigāni joprojām saskaras ar sociālo diskrimināciju un valsts bezdarbību sūdzību saņemšanas gadījumos. Publicējot pētījumus par romu izglītošanu, īstenojot ar romu tautības bērnu izglītības organizēšanu un finansēšanu saistītas iniciatīvas, apmācot romu tautības skolotājus un atklātos forumos apspriežot grūtības, ar kurām saskaras romu/čigānu sabiedrība, ir panākti uzlabojumi tādās jomās kā izglītība un sabiedrības informētība. Valsts iestādes ir aicinātas sniegt papildu atbalstu šādām iniciatīvām, ņemot vērā *ECRI* vispārējās politikas ieteikumu Nr. 3 par rasisma un neiecietības pret romiem/čigāniem apkarošanu. [...]"

2. Otrais ziņojums par Horvātiju, publicēts 2001. gada 3. jūlijā

66. Ziņojumā sniegta šāda būtiska informācija:

"Izglītības pieejamība

41. Romu/čigānu bērnu izglītība Horvātijā ir nopietna problēma. Daudzi romu/čigānu bērni neapmeklē skolu, ir pārtraukuši mācības skolā vai nekad to nav apmeklējuši. Kā norādījuši romu/čigānu pārstāvji, valstī ir reģioni, kuros neviens romu/čigānu bērns neapmeklē skolu. *ECRI* saprot, ka šādas situācijas pamatā ir kompleksi iemesli un vienkārša situācijas risinājuma nav, tomēr uzsver vajadzību palielināt romu/čigānu bērnu līdzdalību visos izglītības līmeņos. Horvātijas iestādes ir aicinātas vēltīt īpašu uzmanību šim jautājumam.

42. *ECRI* vēlas pievērst uzmanību savai vispārējās politikas ieteikumam Nr. 3 par rasisma un neiecietības pret romiem/čigāniem apkarošanu, kurā ir uzsvērtā diskriminācijas saistība ar sociālās atstumtības procesu. Jāpēta jautājums par tādu skolotājiem piemītošu stereotipu un aizspriedumu ietekmi, kuru dēļ skolotāji var nepietiekami novērtēt romu/čigānu bērnu spējas. Šajā saistībā *ECRI* iesaka apmācīt skolotājus, tostarp informēt viņus par īpašām romu/čigānu vajadzībām un gaidām un iemācīt viņiem efektīvi izmantot šīs zināšanas. Tā kā šķērslis var būt arī nepietiekamas horvātu valodas zināšanas skolas gaitu sākumā, *ECRI* uzsver to, ka būtiska nozīme ir sagatavošanas klasēm, horvātu valodas papildu apmācībai un uzlabotai iespējai mācīties romu valodu pirmajos mācību gados, jo tas viss var veicināt romu/čigānu bērnu integrāciju izglītības sistēmā. *ECRI* atzinīgi vērtē tādas iniciatīvas kā "Programma romu tautības bērnu iekļaušanai Horvātijas Republikas izglītības sistēmā", kas sāka 1998. gadā, un aicina iestādes turpināt izstrādāt un īstenot atbilstošus pasākumus sadarbībā ar romu organizācijām. Romu/čigānu organizācijas ir uzsvērušas saistību starp nabadzību, sliktiem dzīves apstākļiem un skolas apmeklētību. Horvātijas iestādes varētu apsvērt īpašu palīdzības programmu izveidi romiem/čigāniem un citiem bērniem no nabadzīgajām ģimenēm, kas nevar atļauties nopirkt mācību grāmatas, citus mācību materiālus un atbilstošu skolas apģērbu."

3. Trešais ziņojums par Horvātiju, publicēts 2004. gada 17. decembrī

67. Ziņojumā sniegta šāda būtiska informācija:

"Izglītība un izpratnes veidošana

83. *ECRI* satrauc informācija, ka mācību grāmatās dažkārt tiek negatīvi atspoguļotas atsevišķas mazākumtautības grupas, jo īpaši .. romi.

[..]

Romu kopienas stāvoklis Horvātijā

[..]

---

137. *ECRI* iepriecina ziņu, ka 2003. gada oktobrī valdība pieņēmusi valsts programmu attiecībā uz romiem ar mērķi atrisināt daudzas grūtības, ar kurām romi saskaras ikdienā. Programmas pamatā ir novērojums, ka romi ir atstumti no sociālajām norisēm un norisēm valstī un dzīvo sliktākos apstākļos nekā vairākums sabiedrības locekļu un citu mazākumtautību. Programmas mērķis ir izskaust visas diskriminācijas formas, vardarbību, stereotipus un aizspriedumus, kas vērsti pret romiem, vienlaikus nodrošinot, ka viņi nezaudē savu identitāti, kultūru vai tradīcijas. Lai sasniegtu šo mērķi, programmā ir noteikta virkne pasākumu tādās jomās kā pilsonības iegūšana, izglītība, mājokļu jautājums, piekļuve sabiedriskajiem pakalpojumiem un attiecības ar policiju. Lai uzraudzītu programmas īstenošanu un izstrādātu vienotu rīcības plānu dažādām ministrijām, 2004. gadā tika izveidota īpaša komiteja, kurā tika iekļauti valdības, romu un NVO pārstāvji. Vairāki pasākumi jau tiek īstenoti, piemēram, romi tiek apmācīti asistenta vai policista darbam un tiek organizēti semināri, kuros gados jauni romi tiek apmācīti jautājumos par līdzdalību sabiedriskajā dzīvē. [...] Tomēr programmas īstenošana vēl nav īsti uzsākta, un NVO norāda uz to, ka nav piešķirti pietiekami budžeta līdzekļi, lai gan programmas veiksmīga īstenošana ir atkarīga tieši no tiem. Programma vērtējama pozitīvi, lai arī *ECRI* uzskata, ka tajā nav pievērsta pietiekama uzmanība tiem stereotipiem un aizspriedumiem pret romiem, kas pastāv sabiedrībā un valsts iestādēs un kas daļēji ir cēlonis sarežģījumiem, ar kuriem saskaras romu kopiena. *ECRI* atzinīgi novērtē to, ka valdība gatavojas pieņemt valsts rīcības plānu attiecībā uz romiem, kurā ierosināta daudz dažādu pasākumu romu stāvokļa uzlabošanai.

Izglītības pieejamība romu tautības bērniem

141. Otrajā ziņojumā par Horvātiju *ECRI* ieteica Horvātijas iestādēm īpašu uzmanību veltīt tam, lai palielinātu romu tautības bērnu līdzdalību visos izglītības līmeņos.

142. Iestādes ir veikušas pasākumus, lai atvieglotu romu bērnu piekļuvi izglītībai, piemēram, veido pirmsskolas izglītības iestādēs, kurās viņi var mācīties horvātu valodu, māca skolotājiem romu kultūru un apmāca gados jaunus romus skolu asistentu darbam. Daži romi saņem valsts stipendijas mācībām universitātē. Taču tā kā šādi pasākumi sākti nesen un netiek plaši piemēroti, ar tiem nav pietiekami, lai kompensētu faktu, ka vienlīdzīgu izglītības iespēju ziņā romu tautības bērni ir ievērojami nelabvēlīgākā situācijā. Daudzi romu tautības bērni ļoti agrā vecumā pārtrauc mācības skolā. Viņiem ne vienmēr ir iespēja mācīties dzimtajā valodā un atbilstoši viņu kultūrai, lai arī tiesību aktos par etnisko minoritāšu tiesībām šāda iespēja ir paredzēta. Atbildīgās iestādes ir paskaidrojušas *ECRI*, ka šāda iespēja nav pieejama, jo romi paši nav lūguši to nodrošināt un romu valoda nav standartizēta, Horvātijā pastāvot vairākiem romu valodas dialektiem. Tomēr daži romu pārstāvji ir pauduši vēlmi iekļaut romu bērniem paredzētajās skolu programmās arī dzimtās valodas un romu kultūras apmācību, vienlaikus uzsverot to, ka ir svarīgi apgūt arī horvātu valodu.

143. Jo īpaši *ECRI* satrauc apgalvojumi par to, ka dažās Medimurjes reģiona skolās paralēli parastām klasēm pastāv nodalītas romu klases. Saskaņā ar atsevišķu NVO, tostarp Eiropas Romu tiesību centra, sniegto informāciju šajās romu klasēs tiek sniegta zemākas kvalitātes izglītība nekā citās klasēs. Tomēr atbildīgās iestādes ir norādījušas, ka vienīgais iemesls, kāpēc pastāv romu klases, ir faktiskā segregācija, ar ko romi saskaras mājokļu jomā, jo dažos apgabalos vairākums iedzīvotāju ir romi. Tomēr šis paskaidrojums neatspēko apgalvojumu, ka gadījumos, kad atbildīgās iestādes dažās skolās centušās nodalīto klašu vietā izveidot jauktās klases, tās saņēmušas iebildumus no romu kopienai nepiederošajiem vecākiem, kuri iesniedza parakstītu peticiju pret šādu pasākumu, panākot, ka nodalītās romu klases tiek saglabātas. *ECRI* norāda, ka šajā saistībā valsts tiesās ir ierosinātas ar rasu segregācijas jautājumu saistītas lietas.

Ieteikumi

144. *ECRI* aicina Horvātijas iestādes nekavējoties veikt pasākumus, lai nodrošinātu romu tautības bērniem vienlīdzīgas iespējas izglītības jomā. Tā uzsver, ka ir būtiski izstrādāt īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa politiku šajā jomā un piešķirt pietiekamus finanšu līdzekļus un citus resursus šīs politikas īstenošanai. Jo īpaši jāatvieglo iespēja romu tautības bērniem apgūt horvātu valodu, vienlaikus nodrošinot iespēju apgūt attiecīgu romu valodas dialektu un romu kultūru tiem, kuri to vēlas.

145. *ECRI* aicina Horvātijas iestādes padziļināti izmeklēt apgalvojumus par segregāciju, kas tiek īstenota starp romu tautības bērniem un pārējiem bērniem dažās skolās, un nekavējoties veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai izbeigtu šādu praksi.

146. *ECRI* atkārtoti iesaka veikt pētījumu par tādu skolotājiem piemītošu stereotipu un aizspriedumu ietekmi, kuru dēļ skolotāji var nepietiekami novērtēt romu tautības bērnu spējas. Tā aicina veikt nepieciešamos pasākumus, lai izglītotu skolotājus jautājumos par romu kultūru."

B. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvā komiteja

1. Atzinums par Horvātiju, pieņemts 2001. gada 6. aprīlī

68. Atzinumā sniegta šāda būtiska informācija:

"4. pants

[..]

28. Konsultatīvā komiteja konstatējusi, ka Horvātija nespēj nodrošināt pilnīgu un faktisku vienlīdzību starp sabiedrības vairākumu un romiem un ka romi joprojām atrodas sarežģītā situācijā tādās jomās kā nodarbinātība, dzīves apstākļi un izglītība. Tomēr pēdējā laikā centrālās pārvaldes iestādes romu jautājumiem pievērš arvien lielāku uzmanību. Konsultatīvā komiteja uzskata, ka būtiska nozīme ir tam, lai šī apņemšanās pastiprinātu romu kopienu stāvokļa uzlabošanai veltīto nozaru projektu īstenošanu (sk. arī komentārus 12. pantā), piemēram izglītības projektu īstenošanu, un veicinātu vispusīgāku programmu un stratēģiju izstrādi sadarbībā ar romu kopienu ar nolūku risināt šīs mazākumtautības problēmas.

[..]

12. pants

[..]

49. Lai arī Konsultatīvā komiteja atzīst, ka Horvātijas izglītības sistēmā romu tautības bērnu nošķiršana no pārējiem bērniem nav plaši izplatīta prakse, komiteju tomēr satrauc informācija par to, ka atsevišķās skolās romu tautības bērni tiek ievietoti nodalītās klasēs un skolas telpu izmantojums tiek organizēts un īstenots tādā veidā, kas stigmatizē romu tautības bērnus. Konsultatīvā komiteja uzsver, ka bērnus var ievietot nodalītās klasēs tikai absolūtas nepieciešamības gadījumā, vienmēr šajā saistībā veicot konsekventas, objektīvas un vispusīgas pārbaudes. Konsultatīvā komiteja pauž atbalstu tiesībsarga birojam tā centienos pārbaudīt šo situāciju, lai pārliecinātos, ka romu tautības bērniem ir vienlīdzīga iespēja tikt iekļautiem parastajās klasēs un arī turpināt mācīties šajās klasēs. Konsultatīvā komiteja ir informēta par dažu romu paustajiem iebildumiem pret romu tautības skolēnu iekļaušanu parastajās klasēs un atbalsta centienus iesaistīt romu tautības vecākus un romu organizācijas situācijas uzlabošanas procesā. Konsultatīvā komiteja uzskata, ka, lai sasniegtu šo mērķi, būtiski nodrošināt, ka izglītības sistēmā atspoguļota un pilnīgi ņemta vērā attiecīgās mazākumtautības valoda un kultūra atbilstīgi principiem, kas noteikti Ministru komitejas Ieteikumā Nr. (2000)4 par romu/čigānu bērnu izglītošanu Eiropā. Konsultatīvā komiteja atzīmē, ka Horvātijas valdība 1998. gada jūlijā pieņēma "Programmu romu tautības bērnu integrācijai izglītības un skolu sistēmā", kurā iekļautas vairākas lietderīgas idejas. Tomēr programma pēc būtības ir visnotaļ virspusēja, un Konsultatīvā komiteja uzskata, ka Horvātijai jāturpina darbs pie tādu pasākumu izstrādes, ieviešanas un novērtēšanas, kuru mērķis ir uzlabot romu stāvokli izglītības sistēmā.

[..]

V. PRIEKŠLIKUMS MINISTRU KOMITEJAS SECINĀJUMIEM UN IETEIKUMIEM

[..]

Attiecībā uz 12. pantu

[..]

Ministriju komiteja secina, ka par atsevišķām Horvātijas skolām saņemta informācija, ka tajās romu tautības bērni tiek ievietoti nodalītās klasēs un skolas telpu izmantojums tiek organizēts un īstenots tādā veidā, kas stigmatizē romu tautības skolēnus. Ministru komiteja iesaka pārbaudīt šo jautājumu un veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka romu tautības bērniem ir vienlīdzīga pieeja parastajām klasēm un iespēja turpināt mācīties šādās klasēs, ievērojot principus, kas noteikti Ministru komitejas Ieteikumā Nr. (2000)4 par romu/čigānu bērnu izglītošanu Eiropā."

---

2. Komentāri, ko Horvātijas valdība iesniedza 2001. gada 26. septembrī

69. Komentāros sniegta šāda būtiska informācija:

"12. un 14. pants

[..]

Romu izglītošana ir nopietna problēma, ko radījis romu dzīvesveids un attieksme pret sistēmu, tiesību aktiem, pilsoņu tiesībām un pienākumiem, un tās risināšanai nepieciešami īpaši pasākumi un risinājumi. Horvātijas Izglītības un sporta ministrija sadarbībā ar citām ministrijām un valsts iestādēm, vietējām pašpārvaldes iestādēm un pašvaldībām, kā arī ar nevalstiskajām organizācijām, ir uzsākusi programmas šā jautājuma risināšanai divos līmeņos:

- a) Programma romu integrācijai Horvātijas Republikas izglītības sistēmā;
- b) minoritāšu tiesību īstenošana ar mērķi aizsargāt šīs tautības dzimto valodu un kultūru.

Attiecībā uz pirmsskolas izglītību Izglītības un sporta ministrija sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām uzsāka programmu romu tautības bērnu un viņu ģimeņu, jo īpaši māšu, iekļaušanai sistēmā saskaņā ar brīvprātības principu, kamēr nav ieviesti efektīvi obligātas iekļaušanas mehānismi.

Pamatskolu un vidusskolu līmenī romu tautības bērni mācās klasēs kopā ar citiem bērniem. Tos bērnus, kuri nerunā horvātu valodā, var iekļaut īpašās klasēs, kurās tiem tiek veltīta īpaša uzmanība ar mērķi iemācīt viņiem horvātu valodu. Šī prakse tiek piemērota vienīgi attiecībā uz pamatskolas pirmo un otro klasi, bet pēc tam romu tautības bērni mācās jauktajās klasēs kopā ar citu tautību bērniem. Lai arī šī prakse ir sniegusi pozitīvus rezultātus, prioritāte tiek piešķirta sagatavošanai pirmsskolas līmenī, kurā bērniem tiek palīdzēts pārvarēt valodas barjeru, iemācīti uzvedības skolā pamatprincipi, higiēnas paradumi un vajadzības un tiek stiprināta bērnu piederības un drošības sajūta skolas vidē. Šajā saistībā Izglītības un sporta ministrija sadarbībā ar vietējo pašpārvaldi ir veikusi dažādus pasākumus – nodrošināta papildu palīdzība tādu problēmu pārvarēšanai, kas saistītas ar spēju izsekot mācību vielai un saprast to, izglītības programmu pielāgošana romu tautības bērnu vajadzībām, romu tautības vidusskolēnu izmitināšana, iekļaušanas procesa novērtēšana, palīdzība gados jaunu romu sagatavošanai skolotāju un pasniedzēju darbam, bezmaksas maltīšu un skolas transporta nodrošināšana un citi pasākumi."

3. Otrais atzinums par Horvātiju, pieņemts 2004. gada 1. oktobrī

70. Atzinumā sniegta šāda būtiska informācija:

"VISPĀRĒJĀS KONVENCIJAS 12. PANTS

[..]

Romu tautības bērnu izglītošana un dažādām kopienām piederīgu skolēnu savstarpējā saziņa

[..]

Pastāvošā situācija

- a) Pozitīvas tendences

128. Atbildīgās iestādes pievērš lielāku uzmanību problēmām, ar ko romu tautības bērni saskaras izglītības jomā, un ir uzsākusi jaunas iniciatīvas, tostarp pirmsskolas izglītības līmenī, kuru mērķis ir uzlabot romu tautības bērnu stāvokli skolās un skolu apmeklējumu. Romiem veltītajā valsts programmā noteikti vairāki ļoti atzīstami pasākumi, kas varētu veicināt romu aizsardzību izglītības sistēmā, piemēram, romu tautības skolotāju asistentu nodarbināšana parastajās klasēs un bezmaksas maltīšu nodrošināšana bērniem.

- b) Neatrisinātie jautājumi

---

129. Horvātijā romu tautības bērni arvien retāk tiek ievietoti nodalītās klasēs, taču šī prakse, pret ko vairākos gadījumos sāka tiesvedība, joprojām tiek izmantota dažās Medimurjes apgabala skolās. Romiem vēltītajā valsts programmā apstiprināta iecere veidot nodalītas klases pirmajā mācību gadā, kurās mācītos vienīgi tie bērni, kas nav apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādi un nepārvalda horvātu valodu. Šādas klases netiek veidotas ar mērķi sekmēt apmācību romu valodā vai romu valodas vai citu romu kultūras elementu apmācību, bet gan ar mērķi palīdzēt bērniem iegūt horvātu valodas pamatzināšanas un citas prasmes, lai viņi spētu izpildīt izglītības sistēmas prasības. Lai gan Konsultatīvā komiteja atzīst, ka tie ir svarīgi mērķi, tā uzskata, ka šādās nodalītās korektīvās klasēs skolēni būtu jāievieto, pamatojoties uz katra attiecīgā skolēna prasmēm un vajadzībām, nevis pamatojoties uz skolēnu piederību mazākumtautībai, un ka gadījumos, kad tiek atzīts, ka skolēns jāievieto šādā klasē, tas jā dara vienīgi uz ierobežotu laika posmu.

[..]

Ieteikumi

131. Horvātijai pilnīgi jāīsteno vērtīgās izglītības iniciatīvas, kas noteiktas romiem vēltītajā valsts programmā, tostarp iniciatīvas, kas veicina to, ka romu tautības bērni apmeklē pirmsskolas izglītības iestādes. Tomēr plānotās korektīvās pirmās klases nedrīkst būt iecerētas *a priori* kā romu klases, proti, tam jābūt klasēm, kurās bērni neatkarīgi no tautības tiek ievietoti, pamatojoties uz viņu prasmēm un vajadzībām.

[..]"

4. Komentāri, ko Horvātijas valdība iesniedza 2005. gada 13. aprīlī

71. Komentāros sniegta šāda būtiska informācija:

"Romu tautības bērnu izglītošana un dažādas kopienas pārstāvošu skolēnu savstarpējā saziņa

Pirmsskolas izglītības programmā paredzēts ietvert iespējami daudz romu tautības bērnu un radīt priekšnoteikumu tam, lai viņi spētu veiksmīgi iekļauties pamatizglītības sistēmā. Zinātnes, izglītības un sporta ministrija ir atbalstījusi romu tautības bērniem paredzētu bērnudārzu veidošanu sadarbībā ar romu NVO, starptautiskajām organizācijām un vietējām iestādēm. Atbildīgās iestādes arī palīdz romu tautības skolēniem iestāties vidējās izglītības un augstākās izglītības iestādēs un piešķir studentu stipendijas.

Palielinot romu tautības bērnu skaitu pirmsskolas izglītības iestādēs, tiek radīti labvēlīgi apstākļi viņu uzņemšanai parastajās pamatskolās."

C. Cilvēktiesību komisārs

1. Cilvēktiesību komisāra Alvaro Hila-Robertsas [Alvaro Gil-Roberts] ziņojums par Horvātijas Republikas apmeklējumu 2004. gada 14.–16. jūnijā

1. Ziņojumā sniegta šāda būtiska informācija:

"III. Romu kopienas stāvoklis

[..]

27. Lai arī juridiskajā ziņā diskriminācija nepastāv, attieksme pret romu minoritāti joprojām rada bažas, jo šī kopiena turpina saskarties ar sociālo un ekonomisko diskrimināciju. Tomēr jāatzīst, ka institucionālajā jomā ir veikti pasākumi, un šajā ziņā īpaši jāatzīmē tas, ka valdība ir izveidojusi Nacionālo padomi romu jautājumos, kuru vada ministru prezidenta vietnieks. Vietējā līmenī un jo īpaši Medimurjes apkārtnē lielākajā daļā apdzīvoto rajonu ir nodrošināta ūdens un elektrības padeve un skolas transports.

[..]

A. Segregācija skolās

30. Problēmas pastiprinājās 2002. gadā Čakovecas pilsētas apkārtnē, kur romu tautības skolēni skolās tika nošķirti no pārējiem skolēniem. Pastiprinājās neiecietības gaisotne; citu tautību skolēnu vecāki 2002./2003. mācību gada sākumā organizēja demonstrāciju pie skolas, liedzot romu tautības bērniem iekļūt skolā. Valsts līmeņa un starptautiskā spiediena ietekmē iestādes atzina, ka šāda prakse pastāv un apņēmas pārskatīt šo jautājumu.

31. Čakovecas apmeklējuma laikā man bija iespēja apmeklēt jaukto pamatskolu. Izmantojot šo gadījumu, vēlos pateikties skolas vadītājam un personālam par uzņemšanu. Apspriežoties ar viņiem, guvu pārliecību, ka visu iesaistīto personu centieni rezultātā stāvoklis skolā ir būtiski uzlabots. Tomēr joprojām pastāv vairāki sarežģījumi. Medimurjes reģionā liela iedzīvotāju daļa ir romi un liela daļa no skolās uzņemtajiem skolēniem ir romi, atsevišķās vecuma grupās pat 80 % no skolēnu skaita ir romu tautības pārstāvji. Taču šie rādītāji nevar būt par pamatu segregācijai starp bērniem, un pret visiem bērniem jābūt vienāgai attieksmei. Es patiešām ceru, ka pagātnes notikumi neatkārtosies, un ir jāgarantē, ka tiks uzturēts sociālais un etniskais sajaukums, lai nodrošinātu, ka romu tautības bērni un pārējie bērni tiek mācīti vienās un tajās pašās klasēs.

32. Es arī esmu saņēmis informāciju par romu tautības skolēnu grūtībām apgūt horvātu valodu. Vēlos uzsvērt, ka svarīgi visus skolēnus mācīt saskaņā ar vienu mācību programmu un vienā mācību procesā vienā klasē. Tomēr tādējādi nebūs iespējams novērst problēmu, kas saistīta ar atšķirīgajiem zināšanu līmeņiem. Risinājums šai problēmai varētu būt tādu īpašu klašu veidošana pirmsskolas izglītības iestādēs valsts līmenī, kas būtu paredzētas bērniem, kuru dzimtā valoda nav horvātu valoda. Tādējādi šiem bērniem tiktu sniegta iespēja apgūt horvātu valodas pamatus, lai vēlāk viņi spētu pilnvērtīgi piedalīties pamatskolas nodarbībās, vienlaikus iepazīstinot viņus ar skolas institūciju. Otrkārt, vecākiem ir pienākums nodrošināt, ka bērns pienācīgi iemācās valodu un regulāri apmeklē skolu visā mācību laikā."

2. Alvaro Hila-Roblesa gala ziņojums par romu, sintu un nomadu cilvēktiesību situāciju Eiropā (datēts ar 2006. gada 15. februāri)

73. Ziņojuma trešajā sadaļā, kas veltīta diskriminācijai izglītībā, komisārs atzīmējis, ka lielais romu tautības bērnu skaits, kuriem nav pieejas līdzīgam standartam atbilstoši izglītībai, kāda pieejama citiem bērniem, daļēji pastāv diskriminējošas prakses un aizspriedumu dēļ. Šajā saistībā viņš norādījis, ka segregācija izglītībā ir raksturīga daudzām Eiropas Padomes dalībvalstīm. Dažās valstīs nodalītas skolas pastāv nošķirtās apdzīvotās vietās, savukārt citās valstīs speciālas romu klases izveidotas parastajās skolās .. Speciālajās skolās vai klasēs ievietoto bērnu apmācība bieži vien notiek saskaņā ar zemāka līmeņa izglītības programmu salīdzinājumā ar izglītības programmu, kas tiek izmantota parastajās klasēs, un tādējādi tiek samazinātas viņu iespējas iegūt turpmāku izglītību un atrast darbu .. Vienlaikus šāda nodalīta izglītība liedz romu tautības bērniem un pārējiem bērniem iepazīt citam citu un iemācīties sadzīvot kā vienlīdzīgiem pilsoņiem. Tādējādi romu tautības bērni tiek izslēgti no sabiedrības jau pašā dzīves sākumā, un tas paaugstina risku, ka viņi nokļūst apburtajā marginalizācijas lokā.

74. Ziņojumā norādīts arī tas, ka romu tautības bērniem paredzētās speciālās klases vai izglītības programmas izveidotas ar labu nodomu, proti, lai palīdzētu romu tautības bērniem pārvarēt valodas barjeru vai novērstu trūkumus, kas radušies tāpēc, ka šie bērni nav apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādes. Ir skaidrs, ka šādas problēmas ir jārisina, tomēr segregācija vai romu tautības bērnu sistemātiska ievietošana klasēs, kurās tiek izmantota vienkāršota izglītības programma vai īpaša izglītības programma romu valodā un romu tautības bērni tiek nošķirti no pārējiem skolēniem, ir neatbilstošs risinājums. Segregācija būtu jāaizstāj ar tādiem pasākumiem kā palīdzība apgūt mācību vielu un lingvistiskā palīdzība pirmsskolas izglītības iestādēs un skolās, kā arī skolu nodrošināšana ar skolotāju palīgiem, kas strādā kopā ar skolotājiem. Dažās kopienās bija svarīgi uzlabot romu tautības vecāku informētību (kuriem pašiem, iespējams, nav bijusi iespēja apmeklēt skolu) par viņu bērnu adekvātas izglītības nepieciešamību un labumu.

---

75. Noslēgumā komisārs sniedza vairākus ar izglītību saistītus ieteikumus. Gadījumos, kad segregācija izglītības jomā pastāv kādā noteiktā formā, tā jāaizstāj ar parastu integrētu izglītību, un nepieciešamības gadījumā segregācija jāaizliedz ar likumu. Lai likvidētu segregācijas praksi, jānodrošina atbilstīgi līdzekļi pirmsskolas izglītības vajadzībām, valodu mācīšanai un skolotāju palīgu sagatavošanai. Pirms bērnu ievietošanas speciālajās klasēs jāveic pienācīga novērtēšana, lai nodrošinātu, ka vienīgais šādas ievietošanas kritērijs ir bērna objektīvās vajadzības, nevis viņa tautība.

76. Turpmāk sniegts ziņojuma fragments, kas attiecas uz Horvātiju:

"52. Horvātijas apmeklējuma laikā 2004. gadā es uzzināju par divu gadu programmu, kura sāka 2002. gadā un kuras mērķis ir sagatavot visus romu tautības bērnus skolai; šajā programmā bērniem tiek mācītas dažādas prasmes un horvātu valoda. Saskaņā ar Horvātijas romu iekļaušanas desmitgades rīcības plānu tiek turpināti īpaši pasākumi romu tautības bērnu pirmsskolas izglītības uzlabošanai ar mērķi nodrošināt šo bērnu pilnīgu integrāciju parastajā skolu sistēmā. [..]"

IV. CITI EIROPAS PADOMES DOKUMENTI

A. Ministru komiteja

1. Ministru komitejas Ieteikums Nr. R (2000) 4 dalībvalstīm par romu/čigānu bērnu izglītošanu Eiropā (ko Ministru komiteja pieņēma ministru vietnieku 696. sanāksmē 2000. gada 3. februārī)

77. Ieteikumā sacīts šādi:

"Ministru komiteja saskaņā ar Eiropas Padomes statūtu 15. panta b) punkta noteikumiem,

ņemot vērā, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt lielāku vienotību starp tās dalībniekiem un ka šo mērķi var sasniegt, veicot kopīgus pasākumus izglītības jomā;

atzīstot, ka ir jāveic neatliekami pasākumi, lai izveidotu jaunu pamatu turpmākām izglītības stratēģijām attiecībā uz romiem/čigāniem Eiropā, īpaši ņemot vērā augsto analfabētisma vai daļējā analfabētisma līmeni šajā kopienā, augsto skolēnu atbiruma līmeni, nelielo to skolēnu skaitu, kas ieguvuši pamatzglītību, kā arī zemo skolas apmeklētību;

ievērojot, ka problēmas, ar ko saskaras romi/čigāni izglītības jomā, daudzējādā ziņā radušās iepriekšējās ilgstošās izglītības politikas dēļ, kad romu/čigānu bērni tika asimilēti vai pakļauti segregācijai, pamatojoties uz pieņēmumu par viņu sociālo vai kulturālo atpalicību;

uzskatot, ka romu/čigānu nelabvēlīgo stāvokli Eiropas sabiedrībās nav iespējams pārvarēt, ja romu/čigānu bērniem netiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas izglītības jomā;

uzskatot, ka valsts politikā attiecībā uz romiem/čigāniem prioritāte jāpiešķir romu/čigānu bērnu izglītošanai;

paturot prātā, ka politikai, kuras mērķis ir risināt problēmas, ar ko saskaras romi/čigāni izglītības jomā, jābūt vispusīgai, izstrādātai, pamatojoties uz atziņu, ka jautājums par romu/čigānu bērnu skološanu ir saistīts ar daudziem dažādiem faktoriem un priekšnosacījumiem, proti, ar ekonomiskiem, sociāliem un kultūras aspektiem, kā arī ar cīņu pret rasismu un diskrimināciju;

paturot prātā, ka romu/čigānu bērnu interesēm atbilstoša izglītības politika ir jāsasaista ar aktīvu pieaugušo izglītības un arodizglītības politiku, [..]

iesaka dalībvalstu valdībām savas izglītības politikas īstenošanā:

– piemērot principus, kas noteikti šā ieteikuma pielikumā;

– pievērst attiecīgo valsts iestāžu uzmanību šim ieteikumam, šim nolūkam izmantojot atbilstošus informācijas izplatīšanas kanālus."

78. Ieteikuma Nr. R (2000) 4 pielikuma attiecīgajās sadaļās ir sacīts šādi:

"Romu/čigānu bērnu izglītības politikas pamatprincipi Eiropā

I. Struktūras

1. Romu/čigānu bērnu izglītības politika jānodrošina ar pienācīgiem līdzekļiem un elastīgām struktūrām, kas nepieciešamas, lai pienācīgi ņemtu vērā romu/čigānu kopienas daudzveidību Eiropā un tādu romu/čigānu grupu pastāvēšanu, kas pilnīgi vai daļēji piekopj nomadu dzīvesveidu. Šajā ziņā var paredzēt tālmācības izglītības izmantošanu, pamatojoties uz jaunajām sakaru tehnoloģijām.

2. Galvenā uzmanība jāpievērš vajadzībai uzlabot starptautiskā, valsts, reģionālā un vietējā līmeņa koordināciju, lai pareizi sadalītu spēkus un veicinātu sinerģiju.

3. Lai to panāktu, dalībvalstīm jāpievērš par izglītību atbildīgo ministriju uzmanība romu/čigānu bērnu izglītības jautājumam.

4. Lai nodrošinātu skolu pieejamību romu/čigānu bērniem, plaši jāattīsta un jādara viņiem pieejamas pirmsskolas izglītības shēmas.

5. Īpaša uzmanība jāpievērš vajadzībai nodrošināt labāku saziņu ar vecākiem, nepieciešamības gadījumā izmantojot starpniekus no romu/čigānu kopienas, kas pēc tam varētu pavērt noteiktas profesionālās karjeras iespējas. Vecākiem jāsniedz speciāla informācija un konsultācijas par izglītības nepieciešamību un par atbalsta mehānismiem, ko pašvaldības var piedāvāt viņu ģimenēm. Starp vecākiem un skolām jāpastāv savstarpējai sapratnei. Vecāku neiesaistīšana un zināšanu un izglītības trūkums (pat analfabētisms) neļauj bērniem gūt labumu no izglītības sistēmas.

6. Lai romu/čigānu bērni varētu gūt labumu no vienlīdzīgām iespējām skolā (it īpaši ar pozitīvu pasākumu starpniecību), jāizveido atbilstošas atbalsta struktūras.

7. Dalībvalstis ir aicinātas nodrošināt līdzekļus, kas nepieciešami iepriekš minētās politikas un pasākumu īstenošanai, lai likvidētu atšķirību, kas pastāv starp romu/čigānu tautības skolēniem un vairākumu pārstāvošajiem skolēniem.

II. Izglītības programma un mācību materiāli

8. Romu/čigānu bērnu interesēm atbilstoša izglītības politika jāīsteno plašākas starpkultūru politikas kontekstā, ievērojot romu kultūras iezīmes un daudzu romu/čigānu nelabvēlīgo stāvokli dalībvalstīs.

9. Tāpēc izglītības programmai kopumā un mācību materiāliem jābūt izstrādātiem tā, lai tajos būtu ņemta vērā romu/čigānu bērnu kultūras identitāte. Mācību materiālos jāietver romu tautas vēsture un kultūra, lai atspoguļotu romu/čigānu bērnu kultūras identitāti. Jāveicina romu/čigānu kopienas pārstāvju dalība mācību materiālu par romu/čigānu vēsturi, kultūru vai valodu izstrādē.

10. Tomēr dalībvalstīm jānodrošina, ka tādējādi netiek izveidota atsevišķa izglītības programma un attiecīgi veidotas nodalītas klases.

11. Dalībvalstīm arī jāveicina mācību materiālu izstrāde, pamatojoties uz labu praksi, lai palīdzētu skolotājiem viņu ikdienas darbā ar romu/čigānu tautības skolēniem.

12. Valstīs, kurās tiek lietota romu valoda, romu/čigānu bērniem skolā jāpiedāvā iespēja mācīties dzimtajā valodā.

III. Skolotāju atlase un sagatavošana

13. Topošajiem skolotājiem svarīgi sniegt tādas zināšanas un apmācību, kas palīdzētu viņiem labāk saprast romu/čigānu tautības skolēnus. Tomēr romu/čigānu tautības skolēnu izglītošanai jāpaliek integrētai vispārējā izglītības sistēmā.

14. Romu/čigānu kopiena jāiesaista šādas izglītības programmas izstrādē, kā arī tieši jāiesaista informācijas sniegšanā topošajiem skolotājiem.

15. Jāatbalsta arī romu/čigānu kopienai piederošu skolotāju sagatavošana un atlase.

[..]"

2. Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec (2009) 9 dalībvalstīm par romu un nomadu izglītošanu Eiropā (ko Ministru komiteja pieņēma ministru vietnieku 1061. sanāksmē 2009. gada 17. jūnijā)

79. Ieteikumā ir šāda būtiska informācija:

"Ministru komiteja ..

1. Iesaka dalībvalstu valdībām, pienācīgi ņemot vērā savus konstitucionālos veidojumus, valsts vai vietējos apstākļus un izglītības sistēmas:

[..]

b) izstrādāt, popularizēt un īstenot tādu izglītības politiku, kurā galvenā uzmanība pievērsta tam, lai bez diskriminācijas nodrošinātu romu un nomadu bērniem pieeju izglītībai atbilstīgi šā ieteikuma pielikumā noteiktajiem virzieniem;

[..]

d) ar vietējo un reģionālo iestāžu starpniecību nodrošināt, ka romu un nomadu bērni tiek faktiski pieņemti skolā;

[..]"

80. Ieteikuma CM/Rec (2009) 4 pielikuma attiecīgajās sadaļās ir sacīts šādi:

I. Politikas principi

"[..]

5. Dalībvalstīm jānodrošina juridiski līdzekļi, ar kuriem izglītības jomā tiek aizliegta segregācija rases vai etniskās izcelsmes dēļ un kuros noteiktas efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas par šādiem pārkāpumiem, kā arī jānodrošina attiecīgo tiesību aktu efektīva īstenošana. Gadījumos, kad pastāv faktiskā romu un nomadu bērnu segregācija viņu rases vai etniskās izcelsmes dēļ, iestādēm jāīsteno segregācijas novēršanas pasākumi. Segregācijas apkarošanas politika un pasākumi jāpapildina ar atbilstošu izglītības darbinieku apmācību un vecāku informēšanu.

6. Izglītības iestādēm jāizstrādā tādas novērtēšanas procedūras, kas nerada risku, ka bērni tiek ievietoti speciālās izglītības iestādēs viņiem piemērošo lingvistisko, etnisko, kultūras vai sociālo atšķirību dēļ, bet gan atvieglo viņiem pieeju izglītībai. Šo procedūru izstrādē un uzraudzībā jāiesaista romu un nomadu pārstāvji.

[..]"

II. Izglītības pieejamības un šādai pieejamībai nepieciešamo struktūru nodrošināšana

"9. Romiem un nomadiem jāsniedz neierobežota pieeja vispārējai izglītībai visos līmeņos atbilstīgi tādiem pašiem kritērijiem, kādus piemēro attiecībā uz vairākumu. Lai sasniegtu šo mērķi, jāpiemēro radošas un elastīgas

---

iniciatīvas atbilstīgi tam, kā to nosaka izglītības politika un prakse. Atbilstoši pasākumi jāveic arī nolūkā nodrošināt vienlīdzīgu pieeju izglītības, kultūras, lingvistiskajām un profesionālajām iespējām, kas tiek piedāvātas visiem skolēniem, īpašu uzmanību pievēršot romu un nomadu meitenēm un sievietēm.

10. Romu un nomadu bērnu grupā jāveicina pirmsskolas izglītības iestāžu apmeklējums saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi tiek piemēroti attiecībā uz citiem bērniem, un uzņemšana pirmsskolas izglītības iestādē vajadzības gadījumā jāveicina, nodrošinot konkrētus atbalsta mehānismus.

[..]"

III. Izglītības programma, mācību materiāli un skolotāju apmācība

"[..]

19. Izglītības iestādēm jānodrošina, ka visi skolotāji un jo īpaši skolotāji, kas strādā ar etniski jauktām klasēm, saņem īpašu apmācību starpkultūras izglītības jautājumos, kurā īpaša uzmanība veltīta romiem un nomadiem. Šāda apmācība jāiekļauj oficiāli atzītās programmās un jādara pieejama dažādās formās, tostarp kā tālmācība vai apmācība tiešsaistes režīmā, vasaras skolās u. c.

20. Skolotājiem, kuri strādā tieši ar romu un nomadu bērniem, ir jānodrošina pienācīgs romus un nomadus pārstāvošu starpnieku vai asistentu atbalsts, un viņi jāinformē par to, ka viņu uzdevums ir vairāk iesaistīt romu un nomadu bērnus visos izglītojošos pasākumos, neatņemot viņiem motivāciju, attiecinot uz viņiem zemākas prasības, un iedrošināt viņus pilnīgi attīstīt savu potenciālu.

[..]"

B. Parlamentārā asambleja

1. Ieteikums Nr. 1203 (1993) par čigāniem Eiropā

81. Parlamentārā asambleja cita starpā paudusi šādus apsvērumus:

"Viens no Eiropas Padomes mērķiem ir veicināt īstas Eiropas kultūras identitātes izveidošanos. Eiropa ir mājas daudzām kultūrām, un tās visas, arī minoritāšu kultūras, bagātina Eiropas kultūras daudzveidību.

Īpaša vieta atvēlēta čigānu minoritātei. Lai arī viņi ir izklaidēti pa visu Eiropu un viņiem nav valsts, ko viņi varētu saukt par savu, viņi ir īsta Eiropas minoritāte, tomēr neatbilst nacionālo vai lingvistisko minoritāšu definīcijai.

Čigāni kā neteritoriāla minoritāte ievērojami bagātina Eiropas kultūras daudzveidību. Dažādās Eiropas daļās viņi sniedz ieguldījumu dažādos veidos – ar valodu, mūziku vai saviem amatniecības darinājumiem.

Tagad, kad Centrāleiropas un Austrumeiropas valstis ir kļuvušas par dalībvalstīm, Eiropas Padomes teritorijā dzīvojošo čigānu skaits ir ievērojami palielinājies.

Neiecietība pret čigāniem ir pastāvējusi gadsimtiem ilgi. Tomēr arvien biežāk novērojamas rasu vai sociālā naida izpausmes, un saspīlētās attiecības starp kopienām ir pasliktinājušas nožēlojamo stāvokli, kādā mūsdienās dzīvo lielākā daļa čigānu.

Lai uzlabotu čigānu stāvokli, ir būtiski respektēt viņu tiesības – individuālās tiesības, pamattiesības un cilvēktiesības, kā arī minoritātes tiesības.

Vienlīdzīgu tiesību, vienādu iespēju, vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšana un čigānu stāvokļa uzlabošanas pasākumi ļaus atdzīvināt čigānu valodu un kultūru, tādējādi bagātinot Eiropas kultūras daudzveidību.

Būtiski garantēt čigāniem iespēju izmantot tiesības un brīvības, kas noteiktas Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14. pantā, jo tas ļaus viņiem saglabāt savas individuālās tiesības.

[..]"

82. Attiecībā uz izglītību šajā ieteikumā noteikts šādi:

"vi) jāpaplašina pastāvošās Eiropas programmas, kas veltītas čigānu skolotāju apmācībai;

[..]

viii) jauni un talantīgi čigāni jāiedrošina mācīties un kļūt par čigānu starpniekiem;

[..]"

2. Ieteikums Nr. 1557(2002) "Romu tiesiskais stāvoklis Eiropā"

83. Šajā ieteikumā cita starpā noteikts šādi:

"[..]

3. Mūsdienās romi joprojām tiek pakļauti diskriminācijai, marginalizācijai un segregācijai. Diskriminācija ir plaši izplatīta visās sabiedriskās un personīgās dzīves jomās, tostarp sabiedrisko vietu pieejamībā, izglītībā, nodarbinātībā, veselības aprūpē un mājokļu politikā, kā arī robežu šķērsošanā un patvēruma procedūru pieejamībā. Romu marginalizācija un ekonomiskā un sociālā segregācija pārvēršas etniskajā diskriminācijā, kas parasti skar neaizsargātākās sociālās grupas.

4. Romi veido īpašu minoritātes grupu, jo viņiem ir divkāršas minoritātes statuss. Viņi ir etniska kopiena, un lielākā viņu daļa pieder sociāli neaizsargātām sabiedrības grupām.

[..]

15. Eiropas Padome var būtiski ietekmēt romu tiesiskā statusa, līdztiesības līmeņa un dzīves apstākļu uzlabošanu, un tai ir pienākums šādu ietekmi īstenot. Asambleja aicina dalībvalstis izpildīt sešus pamatnosacījumus, kas ir būtiski romu stāvokļa uzlabošanai Eiropā.

[..]

c) garantēt vienlīdzīgu attieksmi pret romu minoritāti kā etniskas vai nacionālas minoritātes grupu izglītības, nodarbinātības, mājokļu politikas, veselības aprūpes un sabiedrisko pakalpojumu jomā. Dalībvalstīm īpaša uzmanība jāpievērš:

i) vienlīdzīgām romu iespējām darba tirgū;

ii) iespējai romiem piedalīties visos izglītības līmeņos no bērnudārza līdz universitātei;

iii) pozitīvu pasākumu izstrādei, kuros paredzēta romu nodarbināšana tādu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā, kas tieši skar romu kopienas, piemēram, pamatskolās un vidusskolās, sociālās labklājības centros, vietējos primārās veselības aprūpes centros un vietējā pašpārvaldē;

[..]

d) izstrādāt un īstenot pozitīvus pasākumus un atvieglotu režīmu sociāli nelabvēlīgajiem sabiedrības slāņiem, tostarp romiem kā sociāli mazaizsargātai kopienai, izglītības, nodarbinātības un mājokļu politikas jomā ...;

e) veikt īpašus pasākumus un izveidot īpašas institūcijas romu valodas, kultūras, tradīciju un identitātes aizsardzībai:

[..]

ii) mudināt romu tautības vecākus sūtīt savus bērnus pamatskolā, vidusskolā un augstākās izglītības iestādē, tostarp koledžā vai universitātē, un sniegt vecākiem atbilstošu informāciju par izglītības nepieciešamību;

[..]

---

v) pieņemt darbā romu tautības skolotājus (jo īpaši apdzīvotās vietās ar lielu romu kopieniem);

f) apkarot rasismu, ksenofobiju un neiecietību, nodrošināt nediskriminējošu attieksmi pret romiem vietējā, reģionālajā, valsts un starptautiskajā līmenī:

[..]

vi) pievērst īpašu uzmanību romu diskriminācijai, jo īpaši romu diskriminācijai izglītības un nodarbinātības jomā;

[..]"

C. Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību (ECRI)

1. ECRI vispārējās politikas ieteikums Nr. 3 "Cīņa pret rasismu un neiecietību attiecībā pret romiem/čigāniem (ECRI pieņēmumi 1998. gada 6. martā)

84. Šā ieteikuma attiecīgajās sadaļās ir sacīts šādi:

"Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību:

[..]

atceroties, ka rasisma, ksenofobijas, antisemitisma un neiecietības apkarošana ir cilvēktiesību aizsardzības un veicināšanas sastāvdaļa, šīs tiesības ir universālas un nedalāmas, un visi cilvēki neatkarīgi no atšķirībām ir tiesīgi baudīt šīs tiesības;

[..]

norādot, ka romi/čigāni visā Eiropā joprojām cieš no aizspriedumiem, kas pastāv pret viņiem, ir sabiedrībā dziļi sakņota rasisma upurī un dažkārt ir vardarbīgu rasisma un neiecietības izpausmju objekti un ka viņu pamattiesības pastāvīgi tiek pārkāptas vai apdraudētas;

norādot arī to, ka pret romiem/čigāniem pastāvošie aizspriedumi ir viņu diskriminācijas pamatā daudzās sociālās un ekonomiskās dzīves jomās un ka šāda diskriminācija ir galvenais faktors sociālās atstumtības procesā, kas skar daudzus romus/čigānus;

[..]

iesaka dalībvalstu valdībām:

[..]

– nodrošināt, lai diskriminācija un diskriminējoša prakse tiktu apkarota, izmantojot atbilstošus tiesību aktus, un šajā saistībā iekļaut civiltiesībās, jo īpaši nodarbinātības, mājokļu politikas un izglītības jomā, īpašus noteikumus;

[..]

– aktīvi apkarot visu veidu segregāciju skolās, kas vērsta pret romu/čigānu bērniem, un nodrošināt, lai šiem bērniem reāli būtu vienlīdzīga izglītības pieejamība;

[..]"

2. ECRI vispārējās politikas ieteikums Nr. 7 par valsts tiesību aktiem rasisma un rasu diskriminācijas apkarošanas jomā (ECRI pieņēmumi 2002. gada 13. decembrī)

85. Šajā ieteikumā tiek izmantotas šādas definīcijas:

"a) "rasisms" ir pārliecība, ka rase, ādas krāsa, valoda, reliģija, valstspiederība vai nacionālā vai etniskā izcelsme ir pamats nicinājumam pret personu vai personu grupu vai pārakuma izjūtai attiecībā pret personu vai personu grupu;

b) "tieša rasu diskriminācija" ir jebkura atšķirīga attieksme, kuras pamatā ir tādi iemesli kā personas rase, ādas krāsa, valoda, reliģija, valstspiederība vai nacionālā vai etniskā izcelsme un kurai nav objektīva un pamatota attaisnojuma. Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un pamatota attaisnojuma, ja tai nav likumīga mērķa vai ja mērķa sasniegšanai izraudzīti nesamērīgi līdzekļi.

c) "netieša rasu diskriminācija" ir gadījumi, kad personas, kas pieder kādai grupai, kura atšķiras pēc rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās piederības, valstspiederības vai nacionālās vai etniskās izcelsmes, nespēj viegli nodrošināt atbilstību šķietami neitrālam faktoram, piemēram, noteikumam, kritērijiem vai praksei, vai kad šāds faktors pasliktina šādu personu stāvokli, ja vien šā faktora piemērošanai nav objektīva un pamatota attaisnojuma. Šāds attaisnojums pastāvētu gadījumā, ja būtu likumīgs mērķis un šā mērķa sasniegšanai tiktu izmantoti samērīgi līdzekļi."

86. Šā ieteikuma paskaidrojuma rakstā norādīts (sk. 8. punktu), ka tiešas un netiešas rasu diskriminācijas definīcijas, kas sniegtas ieteikuma 1. punkta b) un c) apakšpunktā, formulētas, pamatojoties uz definīcijām, kas noteiktas Padomes Direktīvā 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, un Padomes Direktīvā 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, kā arī pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi.

V. BŪTISKIE APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS MATERIĀLI

A. Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām

87. Pakta 26. pantā noteikts:

"Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā, un viņiem ir tiesības bez jebkādas diskriminācijas uz vienādu likuma aizsardzību. Šai ziņā likumam jāaizliedz jebkura diskriminācija un jānodrošina visām personām vienāda un efektīva aizsardzība pret jebkādu diskrimināciju – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa, kārtas vai citiem apstākļiem."

2. Cilvēktiesību komiteja savu 1989. gada 10. novembra Vispārīgo komentāru Nr. 18 par nediskrimināciju 7. un 12. punktā puda šādu viedokli:

"7. .. komiteja uzskata, ka Konvencijā izmantotais termins "diskriminācija" nozīmē jebkuru atšķirību, izstumšanu, ierobežojumu vai priekšrocību, kuru piemēro, pamatojoties uz tādiem iemesliem kā personas rase, ādas krāsa, dzimums, valoda, reliģiskā piederība, politiskā vai cita pārliecība, valstspiederība vai sociālā izcelsme, mantiskais stāvoklis, kārtā vai cits statuss, un kuras mērķis ir liegt vai ierobežot to tiesību un brīvību atzīšanu, baudīšanu vai izmantošanu, kas vienādi pienākas visiem cilvēkiem, vai kurai ir šādas sekas.

12. .. kad dalībvalsts pieņem tiesību aktu, tam jāatbilst 26. panta prasībai par to, ka tiesību akta saturs nedrīkst būt diskriminējošs."

89. Komiteja savos 1995. gada 31. jūlija apsvērumos par ziņojumu Nr. 516/1992 par Čehijas Republiku 11.7. punktā norādīja:

"[...] tomēr komiteja uzskata, ka likumdevēja nodoms nav vienīgais izšķirīgais faktors, nosakot pakta 26. panta pārkāpumu. Maz ticams, ka ar politiskiem apsvērumiem pamatota atšķirīga attieksme būs saderīga ar 26. pantu. Taču arī rīcība, kuras pamatā nav politisku apsvērumu, var būt pretrunā 26. pantam, ja tā rada diskrimināciju."

B. Starptautiskā konvencija par jebkādas rasu diskriminācijas izskaušanu

90. Konvencijas 1. pantā ir noteikts:

".. jēdziens "rasu diskriminācija" nozīmē jebkādas atšķirības, izņēmumus, ierobežojumus vai priekšrocības, kuru pamatā ir rase, ādas krāsa, izcelsme vai nacionālā vai etniskā piederība un kuru mērķis vai sekas ir iznīcināt vai ierobežot cilvēktiesību un pamatbrīvību atzīšanu, to esību vai īstenošanu uz vienlīdzības pamatiem politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras vai kādā citā sabiedrības dzīves jomā.

[..]"

91. Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja savā 1993. gada 22. marta vispārējā ieteikumā Nr. 14 par diskriminācijas definīciju cita starpā norādīja:

"1. [...] Atšķirīga attieksme ir pretrunā Konvencijai, ja tas tiek darīts ar mērķi ierobežot noteiktas tiesības un brīvības vai ja tai ir šāda ierobežojoša ietekme. To apliecina 2. panta 1. punkta c) apakšpunktā noteiktais dalībvalstu pienākums atcelt tiesību aktus vai praksi, kas rada diskrimināciju vai sekmē tās pastāvēšanu. [...]"

2. [...] lai noteiktu, vai pasākuma radītā ietekme ir pretrunā Konvencijai, [komiteja] pārbaudīs, vai pasākumam ir nepamatoti atšķirīga ietekme uz personu grupu, kuru raksturo atšķirīga rase, ādas krāsa, izcelsme vai nacionālā vai etniskā piederība."

92. Komiteja savā 1995. gada 18. augusta vispārējā ieteikumā Nr. 19 par rasu segregāciju un aparteīdu noteica:

"3. ... lai arī dažās valstīs pilnīgas vai daļējas rasu segregācijas apstākļus var būt radījusi valsts politika, daļēja segregācija var rasties arī privātpersonu darbības dēļ kā šādas darbības nejaušas sekas. Daudzās pilsētās dzīvojamo rajonu kontingenta veidošanos ietekmē ienākumu līmeņa atšķirības starp dažādām grupām, kas dažkārt sakrīt ar rasi, ādas krāsu, izcelsmi un nacionālo vai etnisko piederību saistītām atšķirībām, līdz ar to iedzīvotāji var tikt stigmatizēti un ciest no diskriminācijas, kurā rase kā diskriminācijas iemesls ir sajaukusies ar citiem iemesliem.

4. Tāpēc komiteja apstiprina, ka rasu segregācijas apstākļi var rasties arī bez valsts iestāžu iniciatīvas vai tiešas līdzdalības. [...]"

93. Komiteja savā 2000. gada 16. augusta vispārējā ieteikumā Nr. 27 par romu diskrimināciju cita starpā sniedza ieteikumu attiecībā uz izglītības jomu:

"17. Atbalstīt visu romu izcelsmes bērnu iekļaušanu skolu sistēmā un veikt pasākumus, lai mazinātu atbiruma līmeni, jo īpaši atbiruma līmeni romu izcelsmes meiteņu grupā, un šajā nolūkā aktīvi sadarboties ar romu tautības vecākiem, asociācijām un vietējām kopienām.

18. Cik vien iespējams, novērst romu izcelsmes skolēnu segregāciju, vienlaikus saglabājot bilingvālās izglītības iespēju vai iespēju mācīties dzimtajā valodā; šajā saistībā jācenšas uzlabot izglītības kvalitāti visās skolās un mazākumtautību bērnu sekmju līmeni, piesaistīt darbam skolā darbiniekus no romu kopienām un veicināt starpkultūru izglītību.

19. Apsvērt iespēju pieņemt romu izcelsmes bērnu interesēm atbilstošus pasākumus izglītības jomā sadarbībā ar šo bērnu vecākiem."

94. Komiteja savos 1998. gada 30. marta noslēguma komentāros pēc Čehijas Republikas iesniegtā ziņojuma saņemšanas cita starpā norādīja:

"13. "Ar bažām tiek konstatēta romu kopienas marginalizācija izglītības jomā. Tas, ka nesamērīgi daudz romu izcelsmes bērnu ir ievietoti speciālajās skolās, tādējādi radot faktisku rasu segregāciju, un ka viņu īpatsvars vidējās un augstākās izglītības iestādēs ir ievērojami zemāks, rada šaubas par to, vai Konvencijas 5. pants ir pilnīgi īstenots."

C. Konvencija par bērna tiesībām

95. Šīs konvencijas 28. un 30. pantā noteikts:

28. pants

"1. Dalībvalstis atzīst bērnu tiesības uz izglītību, un nolūkā pakāpeniski panākt šo tiesību realizēšanu uz vienādu iespēju pamata tās konkrēti:

a) ievieš bezmaksas un obligātu pamatizglītību;

[..]

e) veic pasākumus, lai sekmētu skolu regulāru apmeklēšanu un samazinātu to skolēnu skaitu, kuri atstāj skolu.

[..]"

30. pants

"Tajās valstīs, kur ir etniskās, konfesionālās vai valodas minoritātes vai pamatiedzīvotāju skaitā ietilpstošas personas, bērnam, kas pieder pie šādām minoritātēm vai pamatiedzīvotājiem, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem savas grupas locekļiem izmantot savu kultūru, pievērsties savai reliģijai un izpildīt tās rituālus, kā arī lietot dzimto valodu."

D. Deklarācija par to personu tiesībām, kas pieder pie nacionālajām vai etniskajām, reliģiskajām un lingvistiskajām mazākumgrupām

3. Būtiskajā 4. panta daļā ir noteikts:

"1. Ja nepieciešams, valstīm jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas, kuras pieder pie mazākumgrupām, varētu pilnībā un efektīvi izmantot visas savas cilvēktiesības un pamatbrīvības bez diskriminācijas un pilnīgā vienlīdzībā likuma priekšā.

[..]"

E. Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija – UNESCO

97. 1960. gada 14. decembra Konvencijas pret diskrimināciju izglītībā 1. un 3. pantā noteikts:

1. pants

"1. Šajā konvencijā termins "diskriminācija" ietver jebkuru atšķiršanu, izslēgšanu, ierobežošanu vai priekšrocības došanu, kādēļ saistībā ar rasi, ādas krāsu, dzimumu, valodu, reliģisko pārliecību, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valsts vai sociālo piederību, ekonomiskajiem apstākļiem vai izcelšanos netiek radīta vienlīdzīga attieksme izglītības jomā vai tā tiek vājināta, jo īpaši:

a) liedzot jebkurai personai vai personu grupai pieeju jebkura veida un līmeņa izglītībai;

b) ierobežojot jebkuras personas vai personu grupas iespējas iegūt labāku izglītību;

c) atbilstoši šīs konvencijas 2. panta noteikumiem, izveidojot vai uzturot atsevišķas izglītības sistēmas vai iestādes personām vai personu grupām, vai

---

d) radot personām vai personu grupām apstākļus, kas nav atbilstoši cieņai pret cilvēku.

[..]”

3. pants

"Lai šīs konvencijas izpratnē izskaustu un novērstu diskrimināciju, Puses apņemas:

a) atcelt jebkuras tiesību normas un administratīvos norādījumus, kā arī pārtraukt jebkuru administratīvo praksi, kas ietver diskrimināciju izglītībā;

b) ja nepieciešams, ar tiesību aktiem nodrošināt praksi, kas nav diskriminējoša, skolēnu pieņemšanā izglītības iestādēs;

[..]"

TIESĪBAS

I. KONVENCIJAS 6. PANTA 1. PUNKTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS

98. Prasītāji sūdzējās par tiesvedības ilgumu valsts tiesās. Viņi atsaucās uz Konvencijas 6. panta 1. punktu, kurā, ciktāl tas ir būtiski saistībā ar šo lietu, noteikts:

"Ikvienam ir tiesības, nosakot savu civiltiesību un pienākumu .. pamatotību .., uz .. lietas savlaicīgu izskatīšanu .. tiesā .."

A. Palātas spriedums

99. Savā 2008. gada 17. jūlija spriedumā palāta atzina, ka 6. pants ir piemērojams attiecībā uz šo lietu, pamatojoties uz tā civiltiesisko aspektu, un ka tiesvedība ir bijusi pārmērīgi ilga.

B. Lielajai palātai iesniegtie pušu apsvērumi

1. 6. panta 1. punkta piemērojamība

100. Valdība, atsaucoties uz Tiesas spriedumu lietā "*Tinnelly & Sons Ltd* un citi un *McElduff* un citi pret Apvienoto Karalisti" (1998. gada 10. jūlijs, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV), apstrīdēja 6. panta piemērojamību tiesvedībai, kas notikusi valstu tiesās, pamatojoties uz prasītāju civilprasību.

101. Prasītāji uzskatīja, ka 6. pants ir piemērojams.

2. Lietas būtība

102. Prasītāji sūdzējās, ka tiesvedības ilgums, jo īpaši tiesvedības ilgums Konstitucionālajā tiesā, ir bijis pretrunā prasībai par pamatotu laika posmu.

103. Valdība apstrīdēja šo argumentu, uzsverot Konstitucionālās tiesas īpašo nozīmi un to, ka prasītāju lietā tai bija jāizskata sarežģīti konstitucionāli jautājumi.

C. Tiesas vērtējums

1. Attiecībā uz valdības sākotnējo iebildumu

104. Spriedumā lietā "*Emine Araç* pret Turciju" (Nr. 9907/02, 2008. gada 23. septembris) Tiesa pirmo reizi skaidri atzina, ka tiesības uz pieeju augstākai izglītībai pēc būtības ir civiltiesības, un tādējādi atcēla Komisijas praksi (sk. *André Simpson* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 14688/89, Komisijas 1989. gada 4. decembra lēmums, *Decisions and Reports (DR)* 64, 188. lpp.), kurā noteikts, ka 6. pants nav piemērojams attiecībā uz tiesvedību, kas saistīta ar izglītības jomu reglamentējošiem tiesību aktiem (pamatojoties uz to, ka tiesības nesaņemot pamatizglītības atteikumu ietilpst publisko tiesību jomā). Tiesa uzskata, ka šo pašu argumentāciju *a fortiori* var izmantot pamatizglītības gadījumā (*argumentum a maiore ad minus*).

105. Turklāt spriedumā lietā "*Kök* pret Turciju" (Nr. 1855/02, 36. punkts, 2006. gada 19. oktobris) Tiesa atzina, ka gadījumos, kad valsts dod tiesības, ko iespējams īstenot, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekli, šādas tiesības principā var uzskatīt par civiltiesībām 6. panta 1. punkta izpratnē (sk. arī iepriekš minēto lietu "*Tinnelly & Sons Ltd* un citi un *McElduff* un citi", 61. punktu).

106. Attiecībā uz šo lietu šķiet skaidrs, ka "strīds" radās attiecībā uz jautājumu par prasītāju sākotnēju ievietošanu pamatskolas klasēs, kurās mācās vienīgi romu tautības skolēni, un atstāšanu šādās klasēs arī turpmākos mācību gadus. Tiesvedībā valsts tiesās tika izskatīti prasītāju apgalvojumi par to, ka ir pārkāptas viņu tiesības netikt diskriminētiem izglītības jomā, viņu tiesības uz izglītību un viņu tiesības netikt pakļautiem necilvēcīgai un pazemojošai attieksmei. Prasītāji savas sūdzības iesniedza parastajās civiltiesās un Konstitucionālajā tiesā, un viņu sūdzības tika izskatītas pēc būtības.

107. Turklāt prasītāju tiesības netikt diskriminētiem rases dēļ ir skaidri noteiktas konstitūcijas 14. panta 1. punktā un, attiecīgi, nodrošināmas ar parastajām civiltiesām valsts tiesību sistēmā (sk., *mutatis mutandis*, *Tserkva Sela Sosulivka* pret Ukrainu, Nr. 37878/02, 42. punkts, 2008. gada 28. februāris; *Gülmez* pret Turciju, Nr. 16330/02, 29. punkts, 2008. gada 20. maijs).

Ņemot vērā iepriekš minēto, Tiesa secina, ka 6. panta 1. punkts ir piemērojams šajā lietā.

2. Lietas būtība

108. Tiesa atgādina, ka šo tiesvedību ilguma pamatotība jāvērtē, ņemot vērā konkrētos lietas apstākļus, ievērojot Tiesas praksē noteiktos kritērijus, jo īpaši lietas sarežģītību, prasītāja un kompetento iestāžu rīcību un to, cik būtiskas prasītāja intereses ir skartas prāvā (sk. *Süßmann* pret Vāciju, 1996. gada 16. septembris, 48. punkts, *Reports* 1996-IV; *Gast* un *Popp* pret Vāciju, lieta Nr. 29357/95, 70. punkts, ECT 2000-II). Šajā ziņā Tiesa norāda, ka tiesvedība tika sākta 2002. gada 19. aprīlī un tika noslēgta ar Konstitucionālās tiesas 2007. gada 7. februāra nolēmumu. Lieta tika ātri izskatīta pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesā, tiesvedībai ilgstot aptuveni 7 mēnešus, taču Konstitucionālajā tiesā tiesvedība ilga četrus gadus, vienu mēnesi un astoņpadsmit dienas.

109. Lai gan Tiesa piekrīt, ka Konstitucionālajai tiesai kā konstitūcijas sargam dažkārt ir īpaši svarīgi ņemt vērā citus apsvērumus, nevis hronoloģisko secību, kādā lietas ir ievadītas sarakstā, piemēram, lietas būtību un tās politisko un sociālo nozīmi, Tiesa tomēr uzskata, ka

---

vairāk nekā četri gadi ir pārmērīgi ilgs laiks prasītāju lietas izskatīšanai, jo īpaši ņemot vērā to, cik būtiskas prasītāju intereses bija skartas, proti, tiesības uz izglītību.

110. Attiecīgi Tiesa uzskata, ka, ņemot vērā tiesvedības ilgumu Konstitucionālajā tiesā, šajā lietā ir pārkāpts Konvencijas 6. panta 1. punkts.

II. KONVENCIJAS 14. PANTA UN 1. PROTOKOLA 2. PANTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS

111. Prasītāji sūdzējušies, ka viņiem bijušas liegtas tiesības uz izglītību un ka viņi šajā ziņā tikuši diskriminēti. Viņi atsaucās un 1. protokola 2. pantu un Konvencijas 14. pantu, kas izteikts šādā redakcijā:

14. pants – Diskriminācijas aizliegums

"Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu mazākumtautību, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa."

1. protokola 2. pants – Tiesības uz izglītību

"Nevienam cilvēkam nedrīkst liegt tiesības uz izglītību. Veicot jebkuras funkcijas, kuras tā uzņemas attiecībā uz izglītību un mācībām, valsts ievēro vecāku tiesības nodrošināt tādu izglītību un mācības, kas ir saskaņā ar viņu reliģisko pārliecību un filozofiskajiem uzskatiem."

A. Palātas spriedums

112. Palāta konstatēja, ka 1. protokola 2. pants nav pārkāpts, ne lasot to atsevišķi, ne kopā ar Konvencijas 14. pantu. Tā uzskatīja, ka prasītāji tika iekļauti romu klasēs tāpēc, ka viņi nepietiekami labi pārvaldīja horvātu valodu, un ka šāds pasākums ir pamatots.

B. Lielajai palātai iesniegtie pušu apsvērumi

1. Prasītāji

113. Deviņi prasītāji (2.–10. prasītājs), kuri apmeklēja Podturenas pamatskolu, norādīja, ka 2000./2001. mācību gadā, kad viņi visi mācījās otrajā klasē, lielākā daļa no viņiem bija iekļauti romu klasē. Nākamajā gadā visi deviņi prasītāji, kas apmeklēja Podturenas pamatskolu, tika iekļauti romu klasē, kurā mācījās vienīgi deviņpadsmit romu tautības skolēni. Tajā pašā laikā pamatskolā bija vēl viena trešā klase, kurā mācījās deviņpadsmit citas tautības bērnu. Arī 2002./2003. mācību gadā visi deviņi prasītāji tika iekļauti ceturtajā klasē, kurā mācījās vienīgi romu tautības skolēni. Savukārt 2003./2004. mācību gadā visi prasītāji tika iekļauti jauktā klasē, jo pamatskolā nebija pietiekami daudz romu tautības skolēnu, lai no viņiem varētu izveidot atsevišķu klasi.

114. Pieci prasītāji (11.–15. prasītājs), kuri apmeklēja Maciņecas pamatskolu, norādīja, ka visu skolas laiku viņi bijuši iekļauti romu klasē. Šādās klasēs bijusi iekļauta lielākā daļa no romu tautības skolēniem. Kopumā no 153 romu tautības skolēniem pirmajās četrās klasēs 137 skolēni bija iekļauti romu klasēs. No 44 skolēniem, kas mācījās ceturtajā klasē, 21 skolēns pēc tautības bija roms, un visi šie romu tautības skolēni tika iekļauti romu klasē. Prasītāji uzskatīja, ka valdība nav spējusi sniegt saskanīgu un racionālu skaidrojumu tādas ceturtais

---

klases veidošanai Maciņecas pamatskolā, kurā mācās vienīgi romu tautības skolēni, jo pēc prasītāju domām līdz ceturtajai klasei visām ar valodas zināšanām saistītajām problēmām jau vajadzēja būt pienācīgi atrisinātām. Romu klašu skaits Horvātijā ir pieaudzis no 27 klasēm 2004. gadā līdz 68 klasēm 2008. gadā, un 62 no šīm klasēm izveidotas Medimurjes apgabala skolās.

115. Prasītāji īpaši uzsvēra, ka skolas vadība izmantojusi neatbilstošu metodi, lai it kā uzlabotu valodas prasmi. Pēc viņu domām, labākā metode, kā integrēt tādus bērnus, kuri nepietiekami labi pārvalda valodu, būtu viņu ievietošana klasēs kopā ar bērniem, kas runā valodā, kurā notiek mācības, jo apvienojumā ar papildu horvātu valodas nodarbībām tas būtu vieglākais un ātrākais veids, kā iemācīt prasītājiem horvātu valodu. Prasītāji norādīja, ka ir būtiski nodrošināt, lai bērni, kuri mājas runā citā valodā, tiktu iekļauti grupās, kas varētu sniegt noderīgus vairākuma valodas lietošanas paraugus un radīt vislabākos apstākļus viņu valodas prasmju attīstībai. Viņi uzsvēra, ka dažādos pētījumos ieteikts un dažādas ekspertu grupas Eiropas Padomē, Eiropas Savienībā un Apvienoto Nāciju Organizācijā ieteikušas romu tautības bērnu izglītības jomā piemērot uz integrāciju vērstu pieeju.

116. Prasītāji norādīja, ka iepriekš minētajā saistībā īpaša programma nav piemērota. Tomēr viņi atzina, ka sestajam, septītajam, desmitajam, divpadsmitajam, trīspadsmitajam, četrpadsmitajam un piecpadsmitajam prasītājam bija nodrošinātas papildu horvātu valodas nodarbības. Viņi norādīja arī to, ka romu klasēs mācības notikušas saskaņā ar standartam neatbilstošu izglītības programmu.

117. Prasītāji norādīja, ka viņu iekļaušanai romu klasēs nav bijis juridiska pamata. Ne laikā, kad viņi tika uzņemti skolā, ne turpmākajos izglītības posmos attiecībā uz skolēnu iekļaušanu speciālajās klasēs nav piemērota skaidra, atklāta un paredzama procedūra. Pēc viņu domām, pārbaudes, kas veiktas uzņemšanas procesā, nebija paredzētas tam, lai novērtētu bērna horvātu valodas zināšanas, bet gan tam, lai noteiktu bērna psihofizioloģisko stāvokli.

118. Prasītāji norādīja, ka, izņemot vispārējo atzīmju sistēmu, cita specializēta un regulāra novērtēšana attiecībā uz rezultātiem, ko viņi sasnieguši horvātu valodas apguvē, netika piemērota. Atzīmes liktas atbilstīgi piecu ballu sistēmai, un zemākā sekmīgā atzīme bijusi divas balles. Viņi norādīja arī to, ka uz jaukto klasi nav pārcelti par tad, kad horvātu valodā ieguvuši sekmīgu atzīmi.

119. Parasti jautājums par pārcelšanu uz jaukto klasi vispār nav ticis apspriests. Gluži pretēji, skolas vadība atteikusies pārcelt viņus uz jaukto klasi, norādot, ka būtiskāka nozīme ir klases viendabības principam.

120. Prasītāji norādīja, ka vienīgie līdzekļi, kas izmantoti skolas zemā apmeklētības līmeņa uzlabošanai un augstā atbiruma līmeņa samazināšanai, ir bijušas sankcijas pret skolēniem un vecākiem.

121. Prasītāji atzina, ka 20. gadsimta 90. gados skolās tika nodarbināti romu tautības asistenti un ka nesen šādu asistentu darbība skolās ir atsākta, bet abos gadījumos asistentu darbībai nav bijis juridiskā pamata un nav pastāvējuši skaidri un objektīvi kritēriji šo asistentu pieņemšanai darbā, ar ko tiktu nodrošināta asistentu kompetence un pozitīvi darba rezultāti.

122. Viņi norādīja arī to, ka nav piedalījušies skolas organizētos ārpuskolas pasākumos etniski jauktās grupās vai grupās, kurās apvienoti dažādu rasu pārstāvji. Trūkst sistemātiskas

---

un strukturētas pieejas romu tautības bērnu integrācijai parastajās klasēs. Ar ārpuskolas pasākumiem etniski jauktās grupās nav iespējams aizstāt pilnīgu bērnu integrāciju klasē.

2. Valdība

123. Valdība vispirms norādīja, ka prasītājiem netika liegtas tiesības apmeklēt skolu un iegūt izglītību, jo viņi visi tikuši uzņemti pamatskolā septiņu gadu vecumā tāpat kā citi bērni Horvātijā un ir apmeklējuši skolu līdz piecpadsmit gadu vecumam, tas ir, tik ilgi, kamēr skolas apmeklēšana ir obligāta. Valdība atzina, ka romu klasēs izglītības programma var būt samazināta par 30 % salīdzinājumā ar parasto, pilno izglītības programmu. Tā uzskatīja, ka šāda situācija ir pieļaujama saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem un ka šādu iespēju ir paredzēts piemērot ne tikai romu klasēs, bet gan visās pamatskolas klasēs Horvātijā atkarībā no attiecīgajā klasē pastāvošās situācijas. Turklāt romu klases nekādā ziņā nav uzskatāmas par "speciālajām" klasēm. Tās ir parastas klases parastās skolās un tiek veidotas vienīgi skolās ar augstu romu tautības skolēnu īpatsvaru vai gadījumos, kad romu tautības skolēni veido vairākumu attiecīgajā vienaudžu grupā, un arī tad šādās klasēs tiek iekļauti vienīgi tie romu tautības skolēni, kuri nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu. Podturenas pamatskolā romu tautības skolēnu īpatsvars jaunākajās klasēs bija 33–36 %. Šajā pamatskolā 2001. gadā mācījās 463 skolēni, un no tiem 47 bija romu tautības skolēni. Pamatskolā bija viena romu klase, kurā mācījās 17 romu tautības skolēni, bet pārējie 33 romu tautības skolēni mācījās jauktajās klasēs. Kopš 2003. gada šajā pamatskolā nav nevienas romu klases. Maciņecas pamatskolā romu tautības skolēnu īpatsvars jaunākajās klasēs bija 57–75 %. Romu klases tika veidotas jaunāko klašu grupā, bet vecāko klašu grupā tikai izņēmuma gadījumos. Divu vecāko klašu grupā visas klases bijušas jauktās klases. Šajā pamatskolā 2001. gadā mācījās 445 skolēni, un no tiem 194 bija romu tautības skolēni. Pamatskolā bija sešas romu klases, kurās mācījās 142 romu tautības skolēni, bet pārējie 52 romu tautības skolēni mācījās jauktajās klasēs.

124. Valdība norādīja, ka prasītāji ir iekļauti romu klasēs, pamatojoties uz Pamatizglītības likuma 2. pantu un Noteikumiem par skolēnu skaitu parastajās un apvienotajās klasēs. Pamatizglītības likuma 2. pantā noteikts, ka pamatizglītības mērķis ir nodrošināt katra skolēna nepārtrauktu garīgo, fizisko, morālo, intelektuālo un sociālo attīstību atbilstīgi viņa spējām un interesēm. Valdība uzskata, ka to iespējams nodrošināt vienīgi skolēnu grupā, kas ir pastāvīga un kurā visi grupas locekļi ir aptuveni vienā vecumā un ar vienādu zināšanu līmeni. Tas pats juridiskais pamats un tie paši kritēriji tika piemēroti attiecībā uz visiem citiem skolēniem. Prasītājiem bija jāveic tās pašas pārbaudes, ko veic visiem bērniem, kuri tiek uzņemti pamatskolā. Prasītāji tika ievietoti romu klasēs nepietiekamo horvātu valodas zināšanu dēļ un ar mērķi nodrošināt viņu īpašās vajadzības un vienlīdzīgu pieeju, kas bija iespējama tikai tādā gadījumā, ja lielākajai daļai no šiem skolēniem ir vienāds horvātu valodas zināšanu sākotnējais līmenis un psihofiziskā gatavība apmeklēt pamatskolu.

125. Visi prasītāji, izņemot otro un desmito prasītāju, tika ievietoti romu klasē laikā, kad viņi tika uzņemti pamatskolā. Otrais un desmitais prasītājs sākotnēji tika ievietots jauktajā klasē. Viņi nespēja sekmīgi pabeigt pirmo klasi, tostarp bija nesekmīgi horvātu valodas priekšmetā. Pēc tam šie skolēni tika ievietoti romu klasē.

126. Attiecībā uz prasītājiem, kas tika uzņemti Maciņecas pamatskolā, valdība norādīja, ka uzņemšanas procedūrā tika iekļauta bērna psihofiziskā novērtēšana, ko bērna mātes un/vai tēva klātbūtnē veica speciālistu komisija, kurā ietilpa terapeits, psihologs, skolas konsultants (pedagogs), defektologs un skolotājs.

---

127. Attiecībā uz prasītājiem, kas tika uzņemti Podturenas pamatskolā, valdība norādīja, ka datus par šo prasītāju uzņemšanu nav iespējams atrast, jo kopš uzņemšanas pagājis ilgs laiks. Tomēr valdība iesniedza tāda skolotāja liecību, kurš bija vadījis trīs mēnešus ilgu romu tautības bērnu pirmsskolas sagatavošanas programmu un norādījis, ka programmas noslēgumā skolotājs novērtēja katra bērna valodas zināšanu līmeni un, pamatojoties uz šo novērtējumu, bērns tika ievietots jauktajā klasē vai romu klasē.

128. Valdība iesniedza skolas dokumentus, kas apliecina, ka visi prasītāji, proti, gan tie, kas mācījās Podturenas pamatskolā, gan tie, kas mācījās Maciņecas pamatskolā, ir saņēmuši papildu horvātu valodas apmācību. Viņiem bijusi iespēja piedalīties dažādos ārpuskolas pasākumos, kuri notikuši horvātu valodā un no kuriem daži bijuši paredzēti īpaši valodas prasmju uzlabošanai (piemēram, deklamācija un lasīšana). Turklāt Podturenas pamatskolā 2002. gadā un Maciņecas pamatskolā 2003. gadā darbā tika pieņemti romu tautības asistenti, un viņu pienākums bija palīdzēt romu klašu bērniem uzlabot zināšanas.

129. Valdība norādīja, ka prasītāju sasniegto rezultātu novērtēšana veikta kā daļa no parastās skolēnu novērtēšanas procedūras, kas tiek piemērota arī visās citās Horvātijas skolās. Jaunākajās klasēs novērtēšanu visos priekšmetos veic klases audzinātājs. Gala atzīme tiek izlikta katra mācību gada beigās, pamatojoties uz visām mācību gada laikā izliktajām atzīmēm. Atzīme tiek noteikta, pamatojoties uz šādiem pamatelementiem: zināšanas un izpratne attiecīgajā mācību priekšmetā, spēja izteikties mutiski un rakstiski, iegūto zināšanu piemērošana praksē un to radoša izmantošana, prasmju attīstīšana, līdzdalība klases darbā un skolēna psihofizisko spēju attīstība. Vērtējot horvātu valodas zināšanas, tiek ņemti vērā tādi elementi kā lasīšanas un rakstīšanas prasmes, spēja izteikties mutiski un rakstiski, vārdu krājums un gramatika, grāmatu lasīšana un mājasdarbi. Atzīme veidojas, ņemot vērā vairākus faktorus, no kuriem vissvarīgākie faktori jaunāko klašu skolēnu grupā ir motivācija un personīgā izaugsme attiecīgajā mācību priekšmetā. Atzīmes tika liktas atbilstīgi katra bērna spējām. Tāpēc labās atzīmes, kas liktas dažiem no prasītājiem pēc tam, kad viņi bijuši nesekmīgi vienu vai vairākas reizes, nenozīmē, ka viņi labi pārvalda horvātu valodu, bet gan to, ka viņi ir sasnieguši atzīstamus rezultātus.

130. Runājot par prasītāju individuālajiem apstākļiem šajā lietā, valdība norādīja, ka viņi progresējuši ļoti lēni. Visi prasītāji vairākkārt nav spējuši secīgi pāriet uz vecāku klasi. Dažkārt viņiem vajadzēja divus vai trīs gadus, lai pabeigtu vienu klasi. Kā piemērs tika minēts divpadsmitais prasītājs, kuram bija divas reizes jāatkārto mācības pirmajā klasē un kuru viņš pabeidza, horvātu valodā saņemot atzīmi "trīs" (novērtējums "labi"). Pirmajā klasē skolēniem tiek mācītas lasīšanas un rakstīšanas pamatprasmes, un lielākā daļa skolēnu saņem augstas atzīmes. Tāpēc trijnieks horvātu valodā pēc tam, kad skolēns divas reizes mācījies pirmajā klasē, nevar uzskatīt par pierādījumu pienācīgām horvātu valodas zināšanām. Pēc pirmās klases pabeigšanas viņam vajadzēja vēl trīs gadus, lai pabeigtu otro klasi.

131. Pastāv vairākas procesuālās garantijas. Vecākiem ir tiesības apstrīdēt skolotāja novērtējumu. Skolas direktoram ir pienākums izskatīt visas sūdzības. Ja lielākā daļa vecāku sapulcē nolemj, ka konkrēts skolotājs nav bijis objektīvs savā novērtējumā, klases audzinātājam ir jāizskata sūdzība skolas padomes sanāksmē. Ja skolas padome atzīst sūdzību par pamatotu, direktoram ir pienākums veikt nepieciešamos pasākumus atbilstīgi tam, kā noteikts tiesību aktos. Turklāt katram skolēnam ir tiesības iesniegt sūdzības par saņemtajām atzīmēm un pieprasīt īpašas komisijas sasaukšanu, kas novērtētu viņa zināšanas. Attiecībā uz prasītājiem šajā lietā jānorāda, ka viņi nekad nav sūdzējušies par savu zināšanu novērtējumu vai ievietošanu romu klasē. Tāpat arī prasītāju vecāki nekad nav lūguši pārceļt bērnus uz jaukto klasi.

---

132. Valdība iesniedza skolas dokumentus, kas apliecina, ka veikti vairāki pasākumi. Pirmkārt, klases audzinātāji ir mudinājuši skolēnus apmeklēt skolu. Skolas regulāri organizējušas klases audzinātāju un vecāku sapulces, kā arī atsevišķas skolotāju tikšanās ar to skolēnu vecākiem, kam bijušas ar skolas apmeklējumu saistītas problēmas, bet konkrēto skolēnu vecāki lielākoties ignorēja aicinājumus ierasties uz minētajām sapulcēm un tikšanās reizēm. Skolas arī nodarbināja romu tautības asistentus, kuri cita starpā darbojās kā starpnieki starp skolām un vecākiem, apmeklēja vecākus un skaidroja viņiem bērnu izglītošanas nepieciešamību un svarīgumu.

133. Tāpat arī skolas vadība regulāri informēja prasītājus un viņu vecākus par to, ka prasītājiem ir jāturpina mācības tajā pašā skolā arī pēc tam, kad viņi sasniedz piecpadsmit gadu vecumu. Turklāt pretendentiem bija iespēja pabeigt pamatskolu, bez maksas apmeklējot vakarskolu netālu esošajā pilsētā. Trīs prasītāji iestājās vakarskolā, taču tikai viens no viņiem to absolvēja. Attiecībā uz piekto prasītāju skolas vadība bija informējusi kompetento sociālās labklājības centru par to, ka šim skolēnam ir problēmas ar skolas apmeklējumu, ar nolūku panākt, lai šajā ziņā tiktu veikti atbilstoši pasākumi. Skolotāji ir bijuši iesaistīti dažādu ar prasītājiem saistītu problēmu risināšanā. Kad desmitā prasītāja klases audzinātājs pamanīja, ka skolēnam ir redzes problēmas, viņš aizveda skolēnu pie oftalmologa un panāca, ka skolēnam tiek izrakstītas piemērotas brilles.

134. Vadība norādīja, ka visi romu tautības bērni neatkarīgi no klases, kurā viņi bija ievietoti, skolas laikā dažādos veidos tika integrēti ar citiem bērniem, piemēram, aktīvi iesaistot viņus skolas organizētās ārpusskolas nodarbībās (tādās kā dziedāšana, dejošanu, rokdarbu pulciņi un jauktās nodarbības), skolas organizētās ārpusstundu nodarbībās (piemēram, peldēšanas nodarbības, ekskursijās, dažādu vietu, pieminekļu un iestāžu apmeklējumos, atkritumu savākšanā, vides aizsardzības pasākumos un dažādos konkursos), kā arī skolas organizētos sabiedriskos pasākumos kopā ar citiem skolēniem (piemēram, Ziemassvētku un Jaunā gada svinībās, Zinību dienas svinībās, Sporta svētkos un Maizes dienas svinībās), un integrācija veicināta arī tādējādi, ka visi skolēni izmantojuši vienas un tās pašas skolas telpas, piemēram, skolas ēdnīcu un rotaļu laukumus.

135. Minētās skolas organizējušas arī īpašus, visiem skolēniem paredzētus pasākumus, kas uzlabotu to skolēnu zināšanas par romu tradīcijām un kultūru, kuri pēc tautības nav romi. Daži no šiem pasākumiem bija Romu dienas svinības, romu apmetņu apmeklējumi, skolēnu informēšana par romu valodu un paražām, kā arī par problēmām, ar ko romi saskaras ikdienā, un romu tautības skolēnu iedrošināšana publicēt rakstus un dzejoļus skolas avīzē.

3. Personas, kas iestājas lietā

a) **Slovākijas Republikas valdība**

136. Slovākijas Republikas valdība uzskatīja par nepieciešamu izskatīt jautājumu par grūtībām mācībās, ar kurām saskaras atsevišķi skolēni, piemēram, jautājumu par nepietiekamām mācību procesā izmantotās valodas zināšanām. Tā ir konstatējusi, ka šajā ziņā ir lietderīgi izmantot dažādus kompensējošus pasākumus. Tā norādīja uz rīcības brīvību, ko valstis var īstenot izglītības jomā, un uzsvēra, ka valstīm nedrīkst aizliegt veidot nodalītas klases dažādu tipu skolās bērniem, kuriem ir grūtības, vai īstenot īpašas izglītības programmas īpašu vajadzību apmierināšanai.

137. Lai gan tādu bērnu īpašajām vajadzībām, kuri saskaras ar grūtībām mācībās, ir jāpievērš uzmanība, tādējādi nedrīkst apdraudēt izglītības sistēmas efektīvu darbību; izglītības sistēmai

---

jāpaliek kompaktai, un to nedrīkst sadrumstalot, apmierinot atsevišķu skolēnu vajadzības. Tāpēc bērna ievietošana citā klasē nav uzskatāma par diskriminējošu darbību, ja tai ir bijis objektīvs un likumīgs pamatojums, piemēram, ja bērns nepārvalda valodu, kurā notiek mācības. Citi būtiski faktori, kas saistīti ar šo lietu, ir vecāku attieksme un iespēja pārcelt skolēnus uz jauktajām klasēm, kā arī skolas programmas saturs.

b) *Interights*

138. *Interights* uzsvēra, ka Tiesai ir jāizstrādā vispusīga tiesu prakse attiecībā uz būtiskajiem aspektiem, kas saistīti ar tiesībām uz izglītību. Pienākums ievērot tiesības uz izglītību paredz to, ka valstis neveic pasākumus, kas apgrūtina šo tiesību izmantošanu vai liedz tās izmantot. Pienākums nodrošināt izglītības atbilstību un piemērotību paredz, ka valstis veic pozitīvus pasākumus, kas sniedz iespēju un palīdz indivīdiem un kopienām pilnīgi izmantot tiesības uz izglītību. Izglītības galveno mērķi iespējams sasniegt tikai tad, ja bērnus ar atšķirīgu kultūras pieredzi skolo integrētās skolās.

139. Pieeja izglītībai bez diskriminācijas nozīmē to, ka bērniem ir iespēja piedalīties vispārējā izglītības sistēmā, kas nodrošina viņu integrāciju sabiedrībā, un gūt labumu no šīs sistēmas. Visu izglītības jomā pastāvošo starptautisko standartu pamatā ir diskriminācijas aizlieguma princips. Ņemot vērā to, cik milzīga nozīme ir tiesībām uz izglītību, šo tiesību nenodrošināšana bērniem no etniskajām vai lingvistiskajām minoritātēm vājinātu šo minoritāšu spēju izrauties no nabadzības un marginalizācijas loka, kurā daudzas no tām atrodas.

140. Segregācijai, kas skolās notiek lingvistisku un kultūras atšķirību dēļ, pastāv efektīvas un reālas alternatīvas. Segregācijas dēļ minoritātei var būt faktiski liegtas tiesības mācīties vairākuma valodu, un tas negatīvi ietekmē minoritātes spēju gūt labumu no izglītības un efektīvi piedalīties un integrēties sabiedrībā. Valsts uzspiesta segregācija, pamatojoties uz kultūras vai etniskām atšķirībām, nav pieļaujama. Valstis ne tikai nedrīkst diskriminējošā veidā pieļaut skolēnu segregāciju vai atstumšanu valodas dēļ, bet tām ir arī jāpieņem noteikti pasākumi, kas mazina pagaidu segregācijas ietekmi, kamēr skolēni pienācīgi apgūst valodu, kurā notiek mācības. Tomēr šajā jomā jāpiemēro ļoti ierobežota rīcības brīvība, lai nodrošinātu, ka segregācija pastāv vienīgi saistībā ar pamatotām lingvistiskām vajadzībām un tādā veidā, kas atbilstoši un laikus nodrošina skolēnu pilnīgu integrāciju.

c) *Greek Helsinki Monitor*

141. Atsaucoties uz Tiesas praksi, kas pastāv attiecībā uz tiesībām uz izglītību, un jo īpaši uz spriedumiem lietā "*D. H. un citi pret Čehijas Republiku*" ([GC], Nr. 57325/00, ECT 2007.– ..) un lietā "*Sampanis un citi pret Grieķiju*" (Nr. 32526/05, 2008. gada 5. jūnijs), *Greek Helsinki Monitor* uzsvēra turpmāk minētos principus. Īpaši liela nozīme ir pārbaudēm, kuras veic ar mērķi novērtēt bērnu izglītības līmeni brīdī, kad viņi sāk skolas gaitas, kā arī nepieciešamībai galu galā ievietot visus romu tautības bērnus parastajās klasēs. No integrētās izglītības principa var atkāpties tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos. Dalībvalstu izglītības sistēmās drīkst īstenot vienīgi uz integrāciju vērstu izglītības politiku.

142. Trešās personas atsaucās arī uz Rīcības plānu romu un sintu stāvokļa uzlabošanai EDSO teritorijā, kurā dalībvalstis mudinātas "izstrādāt un īstenot vispusīgas programmas segregācijas mazināšanai skolās ar mērķi: 1) pārtraukt romu tautības bērnu sistemātisku ievietošanu speciālajās skolās vai klasēs un 2) pārcelt romu tautības bērnus no speciālajām

---

skolām uz parastajām skolām". Trešās personas atsaucās arī uz attiecīgajiem Eiropas Padomes avotiem, kas citēti iepriekš.

C. Tiesas vērtējums

143. Prasītāji šajā lietā iesniedza sūdzības, pamatojoties gan atsevišķi uz 1. protokola 2. pantu, gan uz 1. protokola 2. pantu kopā ar Konvencijas 14. pantu, uzskatot, ka, pamatskolā ievietojot viņus romu klasēs, ir pārkāptas viņu tiesības saņemt izglītību un tiesības netikt diskriminētiem. Tomēr Lielā palāta uzskata, ka šajā lietā galvenais ir diskriminācijas jautājums.

144. Šajā ziņā Tiesa atgādina, ka 14. pants nepastāv atrauti no citiem Konvencijas un tās protokolu noteikumiem, bet gan būtiski papildina šos noteikumus, jo līdzīgās situācijās esošām personām ar to tiek piešķirta aizsardzība pret diskrimināciju to tiesību izmantošanā, kas noteiktas šajos citos noteikumos. Ja atsauce izdarīta gan atsevišķi uz būtisku Konvencijas vai tās protokola pantu, gan uz šādu pantu kopā ar Konvencijas 14. pantu un ir konstatēts būtiskā panta atsevišķs pārkāpums, parasti Tiesai lietas izskatīšanā nav jāpiemēro 14. pants, bet tas neattiecas uz gadījumiem, kad būtisks lietas aspekts ir nepārprotama nevienlīdzība konkrēto tiesību izmantošanā (sk. *Dudgeon* pret Apvienoto Karalisti, 1981. gada 22. oktobris, 67. punkts, A sērija Nr. 45; *Chassagnou* un citi pret Franciju [GC], Nr. 25088/94, 28331/95 un 28443/95, 89. punkts, ECT 1999-III; *Timishev* pret Krieviju, Nr. 55762/00 un 55974/00, 53. punkts, ECT 2005-VIII).

145. Sūdzība šajā lietā iesniegta par iespējamu diskrimināciju saistībā ar prasītāju tiesībām uz izglītību, pamatojoties uz to, ka daļu no skolas laika prasītāji pavadījuši nodalītās klasēs, kas saskaņā ar viņu apgalvojumiem veidotas, pamatojoties uz etnisko kritēriju. Valdība savai aizstāvībai norādījusi, ka prasītāji tika ievietoti atsevišķās klasēs tāpēc, ka nepietiekami labi pārvaldīja horvātu valodu. No iepriekš minētā izriet, ka galvenais jautājums, kas jāizskata šajā lietā, ir tas, vai skolas vadība veikusi atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu prasītāju horvātu valodas zināšanu strauju uzlabošanu un tai sekojošu integrāciju jauktajās klasēs. Šajā saistībā liela nozīme ir izglītības programmai, saskaņā ar kuru tika mācīti prasītāji, un procedūrām, saskaņā ar kurām skolēni tiek pārcelti uz jauktajām klasēm. Līdz ar to iespējamā nevienlīdzība izglītības tiesību izmantošanā ir šīs lietas būtisks aspekts un ar šo lietu saistītie jautājumi ir jāanalizē no Konvencijas 14. panta viedokļa, lasot šo pantu kopā ar 1. protokola 2. pantu.

146. Tiesības uz izglītību, kas noteiktas 1. protokola 2. panta pirmajā teikumā, ikvienai personai Līgumslēdzējas valsts jurisdikcijā garantē "tiesības uz pieeju attiecīgajā laikā pastāvošai izglītības iestādei", bet šāda pieeja ir tikai daļa no tiesībām uz izglītību. Lai šādas tiesības "būtu reālas, vēl ir nepieciešams, lai cita starpā personai, kura ir tiesību izmantotāja, būtu iespēja gūt labunu no iegūtās izglītības, tas ir, lai šai personai būtu tiesības saskaņā ar valstī spēkā esošajiem noteikumiem saņemt oficiālu atzīšanu kādā noteiktā formā, ar kuru apliecināts, ka persona ir pabeigusi mācības" (sk. lietu "par noteiktiem tiesību aspektiem jautājumā par valodu izmantošanu izglītībā Beļģijā" (lietas būtību), 1968. gada 23. jūlijs, 30–32. lpp., 3.–5. punkts, sērija A Nr. 6; *Kjeldsen, Busk Madsen un Pedersen* pret Dāniju, 1976. gada 7. decembris, 52. punkts, sērija A Nr. 23; *Leyla Şahin* pret Turciju [GC], Nr. 44774/98, 152. punkts, ECT 2005–XI).

147. Lai gan šī lieta attiecas uz četrpadsmit prasītāju individuālo situāciju, Tiesa nevar neņemt vērā to, ka prasītāji ir romu minoritātes locekļi. Tāpēc turpmākajā analizē Tiesa ņem vērā romu tautības cilvēku īpašo stāvokli. Iepriekšējās lietās Tiesa ir norādījusi, ka romu kopiena

---

vēsturiski izveidojusies par īpašu mazaizsargātu minoritāti (sk. arī vispārīgos apsvērumus Parlamentārās asamblejas Ieteikumā Nr. 1203 (1993) par čigāniem Eiropā, kas citēta iepriekš 79. punktā, un 4. punktu Parlamentārās Asamblejas Ieteikumā Nr. 1557 (2002) "Romu tiesiskais stāvoklis Eiropā", kas citēts iepriekš 81. punktā). Tāpēc šīs minoritātes locekļiem nepieciešama īpaša aizsardzība. Kā apliecināts dažādu Eiropu un starptautisku organizāciju pasākumos un Eiropas Padomes institūciju ieteikumos, šī aizsardzība attiecināma arī uz izglītības jomu. Tāpēc šai lietai jāpievērš īpaša uzmanība, jo īpaši ņemot vērā, ka brīdī, kad pieteikumi tika iesniegti Tiesā, prasītāji bija nepilngadīgi bērni, kuriem tiesības uz izglītību bija ļoti svarīgas (sk. iepriekš minētās lietas "*D. H. un citi pret Čehijas Republiku*" 182. punktu).

148. Visbeidzot, iepriekšējās lietās ir norādīts, ka romu/čigānu mazaizsargātais stāvoklis nozīmē to, ka īpaša uzmanība viņu vajadzībām un atšķirīgajam dzīvesveidam jāpievērš gan attiecīgajā tiesiskajā regulējumā, gan tad, kad tiek pieņemti lēmumi konkrētā lietā (sk. *Chapman* pret Apvienoto Karalisti [GC], Nr. 27238/95, 96. punkts, ECT 2001-I; *Connors* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 66746/01, 84. punkts, 2004. gada 27. maijs). *Chapman* lietā Tiesa norādīja, ka pastāv pazīmes, kas liecina par to, ka starp Eiropas Padomes dalībvalstīm pakāpeniski nostiprinās vienprātība par minoritāšu īpašo vajadzību atzīšanu un pienākumu aizsargāt viņu drošību, identitāti un dzīvesveidu ne tikai tāpēc, lai aizsargātu pašu minoritāšu intereses, bet arī tāpēc, lai saglabātu visai sabiedrībai būtisko kultūras daudzveidību (sk. iepriekš minētās lietas "*D. H. un citi*" 181. punktu).

1. Vai pastāvēja atšķirīga attieksme?

149. Saskaņā ar Tiesas vispāratzīto tiesu praksi diskriminācija nozīmē atšķirīgu attieksmi pret cilvēkiem līdzīgās situācijās, kad šādi atšķirīgi attieksmei nav objektīva un pamatota attaisnojuma (sk. *Willis* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 36042/97, 48. punkts, ECT 2002-IV; *Okpisz* pret Vāciju, Nr. 59140/00, 33. punkts, 2005. gada 25. oktobris). Tomēr Konvencijas 14. pants neaizliedz dalībvalstij piemērot atšķirīgu attieksmi pret dažādām grupām, lai likvidētu starp šīm grupām pastāvošo "faktisko nevienlīdzību"; noteiktos apstākļos tas, ka nevienlīdzību necenšas novērst, piemērojot atšķirīgu attieksmi, patiešām var radīt 14. panta pārkāpumu (sk. iepriekš minēto lietu "par noteiktiem tiesību aspektiem jautājumā par valodu izmantošanu izglītībā Beļģijā" (lietas būtību), 34. lpp., 10. punktu; *Thlimmenos* pret Grieķiju [GC], Nr. 34369/97, 44. punkts, ECT 2000-IV; *Stec* un citi pret Apvienoto Karalisti [GC], Nr. 65731/01, 51. punkts, ECT 2006-VI). Turklāt Līgumslēdzējām valstīm ir zināma rīcības brīvība, izvērtējot, vai un ciktāl atšķirības, kas pastāv citādā ziņā līdzīgās situācijās, attaisno atšķirīgu attieksmi. Tomēr ir jābūt ļoti spēcīgiem argumentiem, lai Tiesa varētu uzskatīt, ka atšķirīga attieksme, kuras pamatā ir tikai un vienīgi etniskā izcelsme, atbilst Konvencijai (sk. iepriekš minēto *Timishev* lietu, 56. punktu).

150. Tiesa ir atzinusi arī to, ka šķietami neitrālu vispārēju politiku vai pasākumu, kas nesamērīgi pastiprina aizspriedumus pret personām vai personu grupām, kuras identificējamās vienīgi pēc to etniskās izcelsmes (piemēram, kā tas ir šajā lietā), var uzskatīt par diskriminējošu neatkarīgi no tā, ka šī politika vai pasākums nav vērsti pret šo konkrēto personu grupu (sk., *mutatis mutandis*, *Hugh Jordan* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 24746/94, 154. punkts, 2001. gada 4. maijs; *Hoogendijk* pret Nīderlandi (lēmumu), Nr. 58461/00, 2005. gada 6. janvāris; iepriekš minētās *Sampanis* lietas 68. punktu), ja vien šo pasākumu nav iespējams objektīvi pamatot ar likumīgu mērķi un ja šā mērķa sasniegšanai izraudzīti piemēroti, nepieciešami un samērīgi līdzekļi. Turklāt Konvencijai potenciāli neatbilstoša diskriminācija var izrietēt no faktiskās situācijas (sk. *Zarb Adami* pret Maltu, Nr. 17209/02, 76. punkts, ECT 2006-VIII). Ja prasītājs sniedz *prima facie* pierādījumus par to, ka pasākums

---

vai prakse veicina diskrimināciju, atbildētājam valstij jāuzņemas pierādīšanas pienākums un jāpierāda, ka atšķirīgā attieksme pēc būtības nav diskriminējoša (sk. iepriekš minētās lietas "D. H. un citi" 180. un 189. punktu).

151. Tiesa sākumā norāda, ka tā nesen pieņēmusi divus spriedumus ar romu tautības bērnu izglītošanu saistītos jautājumos, kuros konstatēts, ka prasītāji tika diskriminēti etniskās izcelsmes dēļ, proti, spriedumu lietā "D. H. un citi pret Čehijas Republiku" un spriedumu lietā "Sampanis un citi pret Grieķiju" (abas lietas minētas iepriekš). Spriedums lietā "D. H. un citi" attiecas uz valstī izplatītu praksi ievietot nesamērīgi daudz romu tautības bērnu skolās, kas paredzētas skolēniem ar grūtībām apgūt mācību vielu, un Tiesa šādu praksi uzskatīja par diskrimināciju, kas notikusi prasītāju etniskās izcelsmes dēļ. Lietā "Sampanis un citi" Tiesa atzina, ka romu tautības bērnu neuzņemšana skolā un viņu ievietošana speciālajās klasēs, kas atrodas pamatskolas galvenās ēkas piebūvē, kā arī vairāki rasistiski starpgadījumi skolā, ko izraisīja citu tautību bērnu vecāki, arī uzskatāma par diskrimināciju, kas notikusi prasītāju etniskās izcelsmes dēļ.

152. Šī lieta jānošķir no divām iepriekš minētajām lietām, jo īpaši ņemot vērā šajās trīs lietās iesniegto statistikas datu būtiskumu, no kā var būt atkarīgs tas, vai būs *prima facie* pierādījumi par diskriminācijas pastāvēšanu un attiecīgi kam būs jāuzņemas pierādīšanas pienākums. Lietā "D. H. un citi" Tiesa konstatēja, ka 50–70 % romu tautības bērnu Čehijas Republikā apmeklē speciālās skolas, kas paredzētas skolēniem ar grūtībām apgūt mācību vielu (sk. iepriekš minētās lietas "D. H. un citi" 18. punktu), savukārt lietā "Sampanis un citi" visi romu tautības bērni, kas apmeklēja skolu, tika ievietoti atsevišķā ēkā (sk. iepriekš minētās lietas "Sampanis un citi" 81. punktu). Tiesa pirmkārt norāda, ka atšķirībā no *Sampanis* lietas šīs lietas prasītāji bija apmeklējuši parastās pamatskolas un ka romu klases atradās tajās pašās telpās, kurās atradās pārējās klases. Romu tautības skolēnu īpatsvars Maciņecas pamatskolas jaunākajās klasēs bija 57–75 %, bet Podturenas pamatskolā – 33–36 %. Dati, kas iesniegti par 2001. gadu, liecina, ka Maciņecas pamatskolā 44 % no visiem skolēniem bija romu tautības skolēni, un 73 % romu tautības skolēnu tika ievietoti romu klasēs. Podturenas pamatskolā 10 % no visiem skolēniem bija romu tautības skolēni, un 36 % romu tautības skolēnu tika ievietoti romu klasēs. Šie statistikas dati liecina par to, ka tikai Maciņecas pamatskolā lielākā daļa romu tautības skolēnu ir apmeklējuši romu klases, savukārt Podturenas pamatskolā šī procentuālā daļa ir mazāka par 50 %. Tas nozīmē, ka nevar runāt par kādu vispārēju politiku, kas paredzētu romu tautības skolēnu automātisku ievietošanu nodalītās klasēs divās minētajās skolās. Līdz ar to iesniegtie statistikas dati nav pietiekami, lai varētu atzīt, ka pastāv *prima facie* pierādījumi tam, ka pasākums vai prakse radījusi diskrimināciju.

153. Tomēr netiešu diskrimināciju ir iespējams pierādīt bez statistikas datiem (sk. iepriekš minētās lietas "D. H. un citi" 188. punktu). Šajā ziņā Tiesa norāda, ka bērnu ievietošana nodalītās klasēs nepietiekamu horvātu valodas zināšanu dēļ tika piemērota vienīgi attiecībā uz romu tautības bērniem dažās Medimurjes apgabala skolās, tostarp divās pamatskolās, kuras apmeklēja prasītāji šajā lietā. Tādējādi šis pasākums skaidri liecina par atšķirīgu attieksmi.

154. Attiecībā uz pamatojumu prasītāju ievietošanai nodalītās klasēs Tiesa ir ņēmusi vērā arī vispārējos komentārus, kas sniegti trešajā *ECRI* ziņojumā par Horvātiju, kurš publicēts 2004. gada 17. decembrī (sk. iepriekš 67. punktu) un kurā pieminēts "apgalvojums, ka gadījumos, kad atbildīgās iestādes dažās skolās centušās nodalīto klašu vietā izveidot jauktās klases, tās saņēmušas iebildumus no romu kopienai nepiederošajiem vecākiem, kuri iesniedza parakstītas peticijas pret šo pasākumu, panākot, ka nodalītās romu klases tiek saglabātas". Cilvēktiesību komisārs ziņojumā par savu Horvātijas apmeklējumu (sk. iepriekš 72. punktu) minējis līdzīgu situāciju: "Problēmas pastiprinājās 2002. gadā Čakovecas pilsētas apkārtnē,

---

kur romu tautības skolēni skolās tika nošķirti no pārējiem skolēniem. Pastiprinājās neiecietības gaisotne; citu tautību vecāki organizēja demonstrāciju pie skolas 2002./2003. mācību gada sākumā, liedzot romu tautības bērniem iekļūt skolā."

155. Šīs lietas apstākļos un neatkarīgi no tā, ka valsts iestādēm nav bijis nodoms īstenot diskrimināciju, tas, ka konkrētais pasākums tika piemērots vienīgi attiecībā uz vienas etniskās grupas pārstāvjiem, kopā ar pieminēto citu bērnu vecāku pretestību romu tautības bērnu ievietošanai jauktajās klasēs uzliek valstij pienākumu pierādīt, ka attiecīgo praksi iespējams objektīvi pamatot ar likumīgu mērķi un ka šā mērķa sasniegšanai izraudzīti piemēroti, nepieciešami un samērīgi līdzekļi.

2. Vai atšķirīgai attieksmei bija objektīvs un pamatots attaisnojums?

156. Saskaņā ar Tiesas praksi atšķirīga attieksme ir diskriminējoša, ja "tai nav objektīva un pamatota attaisnojuma", tas ir, ja tai nav "likumīga mērķa" vai ja starp sasniedzamo mērķi un līdzekļiem, ko izmanto tā sasniegšanai, nepastāv "pamatotas samērības attiecības" (sk. cita starpā *Larkos* pret Kipru [GC], Nr. 29515/95, 29. punkts, ECT 1999–I; *Stec* un citi, minēta iepriekš, 51. punkts; *D. H.* un citi, minēta iepriekš, 196. punkts). Ja atšķirīgas attieksmes iemesls ir personas rase, ādas krāsa vai etniskā izcelsme, jēdziens "objektīvs un pamatots attaisnojums" jāinterpretē iespējami šauri (sk. *Sampanis* un citi, minēta iepriekš, 69. punkts).

157. Tiesa uzskata, ka bērna pagaidu ievietošana nodalītā klasē tādēļ, ka bērns nepietiekami labi pārvalda valodu, nav automātiski pretrunā Konvencijas 14. pantam. Proti, var pieņemt, ka noteiktos apstākļos šādi ievietošanai būtu likumīgs mērķis pielāgot izglītības sistēmu bērnu īpašajām vajadzībām. Ja tomēr šāds pasākums nesamērīgi ietekmē konkrētas etniskās grupas locekļus vai (kā tas ir šajā lietā) skar vienīgi šādas etniskās grupas locekļus, tad ir jāparedz atbilstoši aizsardzības pasākumi (sk. *Buckley* pret Apvienoto Karalisti, 1996. gada 25. septembris, 76. punkts, *Reports* 1996–IV; *Connors* lieta, minēta iepriekš, 83. punkts; *Timishev* lieta, minēta iepriekš, 56. punkts). Tiesai jāizvērtē, vai šādi aizsardzības pasākumi ir pastāvējuši katrā sūdzībā norādīto pasākumu īstenošanas posmā un vai šādi aizsardzības pasākumi bijuši efektīvi.

a) Prasītāju sākotnējā ievietošana nodalītās klasēs

158. Tiesa pirmkārt norāda, ka nav skaidra un konkrēta juridiskā pamatojuma tādu bērnu ievietošanai nodalītās klasēs, kuri nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu. Tiesību aktos, uz kuriem atsaukusies valdība, proti, Pamatizglītības likumā un Noteikumos par skolēnu skaitu parastajās un apvienotajās klasēs, nav paredzēts, ka tie bērni, kuri nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu, jāievieto nodalītās klasēs. Valdība nav sniegusi informāciju par to, ka šī prakse tiek piemērota arī attiecībā uz citiem skolēniem, kuri nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu, kādā citā Horvātijas daļā, nevis vienīgi attiecībā uz romu tautības bērniem dažās Medimurjes apgabala skolās, tostarp divās šajā lietā iztirzātajās skolās. Tāpēc apstrīdētos pasākumus nevar uzskatīt par ierastu un vispārēju praksi, ko piemēro ar nolūku risināt to skolēnu problēmas, kuri nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu.

159. Turklāt pārbaudes, kuras veic ar mērķi noteikt, vai skolēns ievietojams romu klasē, nav paredzētas tieši bērna horvātu valodas prasmes novērtēšanai. Ja valsts iestādes nolemj ievietot bērnus atsevišķā klasē, pamatojoties uz to, ka šie bērni nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu, šo bērnu pārbaudei jābūt vērstai tieši uz valodas zināšanu novērtēšanu. Saskaņā ar Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību izveidotā Konsultatīvā komiteja 2001. gada 6. aprīļa atzinumā par Horvātiju uzsvēra, ka "bērnus var ievietot nodalītās klasēs

---

tikai absolūtas nepieciešamības gadījumā, vienmēr šim nolūkam veicot konsekventas, objektīvas un vispusīgas pārbaudes" (sk. iepriekš 68. punktu).

160. Šajā lietā prasītājiem netika veikta īpaša horvātu valodas prasmes pārbaude. Pārbaude, kas tika veikta prasītājiem, kuri apmeklēja Maciņecas pamatskolu, bija paredzēta bērnu vispārējā psihofiziskā stāvokļa novērtēšanai, nevis konkrēti horvātu valodas zināšanu novērtēšanai. Attiecībā uz prasītājiem, kuri apmeklēja Podturenas pamatskolu (2.–10. prasītājs), valdība nav spējusi pierādīt, ka šīs personas jebkad būtu faktiski pārbaudītas šajā ziņā (sk. iepriekš 125. punktu).

161. Turklāt jāņem vērā pretrunas, kas pastāvēja dažu prasītāju gadījumā. Piemēram, kad 1997./1998. mācību gadā otrais un desmitais prasītājs tika uzņemts Podturenas pamatskolas pirmajā klasē, viņus sākotnēji ievietoja jauktajā klasē. Uz romu klasi viņi tika pārcelti tikai pēc diviem gadiem. Pieņemot, ka atbilstīgi valdības sniegtajai informācijai romu tautības bērni tika ievietoti romu klasēs nepietiekamu horvātu valodas zināšanu dēļ, ir grūti saprast, kāpēc laikā, kad otrais un desmitais prasītājs bija septiņus gadus veci un sāka mācīties pamatskolā, viņu horvātu valodas zināšanas bija pietiekamas, bet pēc diviem gadiem acīmredzot vairs ne, jo viņi tika pārcelti uz romu klasi. Tikpat neticami ir tas, ka attiecīgajiem klases audzinātājiem bija nepieciešami divi gadi, lai pamanītu, ka prasītāji nepietiekami labi pārvalda valodu. Pat ja šiem diviem prasītājiem bija grūtības apgūt mācību vielu, par ko liecina fakts, ka pirmos divus gadus viņi nespēja pāriet uz nākamo klasi, šīs grūtības nebūtu iespējams atrisināt, tikai ievieojot viņus romu klasē un neveicot citus pasākumus. Šajā saistībā desmitajam prasītājam, ņemot vērā viņa attīstības problēmas, pielāgota izglītības programma tika piedāvāta tikai 2005./2006. gadā, tas ir, astoņus gadus pēc uzņemšanas pamatskolā, laikā, kad prasītājs bija gandrīz sasniedzis piecpadsmit gadu vecumu un tātad drīzumā būtu pametis skolu.

162. Tiesu neapmierināja valdības skaidrojums, ka, lai gan laikā, kad šie divi prasītāji tika uzņemti pamatskolā, viņi nepietiekami labi pārvaldīja horvātu valodu, minētajos divos mācību gados attiecīgajā skolā nebija romu klašu. Šis skaidrojums nemaina lietas būtību, ka pirmajos divos minēto prasītāju skolas gados pienācīgi netika risināts jautājums par viņu nepietiekamajām horvātu valodas zināšanām.

b) Izglītības programma

163. Vispirms valdība norādīja, ka izglītības programma, kas tika pasniegta romu klasēs, nav atšķiršies no izglītības programmas, kas pasniegta paralēlajās klasēs, un ka visi mācību priekšmeti tika mācīti horvātu valodā. Tomēr vienlaikus tā piebilda, ka prasītāju horvātu valodas zināšanas nav bijušas pietiekamas, lai viņi spētu mācīties saskaņā ar parasto izglītības programmu kopā ar pārējiem skolēniem. Valdība arī atzinusi, ka romu klasēs izglītības programma var būt samazināta par 30 % salīdzinājumā ar pilno standarta izglītības programmu un ka saskaņā ar valsts tiesību aktiem šāds samazinājums ir pieļaujams un var būt piemērots ne tikai attiecībā uz romu klasēm, bet jebkurā Horvātijas pamatskolas klasē atkarībā no klasē iekļauto skolēnu spējām.

164. Tiesa norāda, ka gadījumā, ja prasītāji tiktu mācīti saskaņā ar tādu pašu izglītības programmu, kāda tiek piemērota visiem pārējiem skolēniem, nebūtu nepieciešamības ievieot prasītājus nodalītās klasēs. Ja tomēr viņi ievietoti nodalītā klasē nepietiekamo horvātu valodas zināšanu dēļ, parastā izglītības programma, kas tiek pasniegta horvātu valodā, visticamāk, neatbilstu viņu vajadzībām. Turklāt valdības apgalvojums par to, ka prasītāji tika mācīti saskaņā ar parasto izglītības programmu, neatbilst komentāriem, kurus Horvātijas valdība

---

sniedza 2001. gada 26. septembrī, atbildot uz Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komitejas atzinumu, un kuros norādīts, ka "Izglītības un sporta ministrija sadarbībā ar vietējo pašpārvaldi ir veikusi vairākus pasākumus [lai likvidētu valodas barjeru] – ir sniegta papildu palīdzība to problēmu pārvarēšanai, kas saistītas ar spēju izsekot mācību vielai un saprast to, ir veikta izglītības programmas pielāgošana romu tautības bērnu vajadzībām .." (sk. iepriekš 69. punktu). Jāsecina, ka romu tautības bērni tika mācīti saskaņā ar "pielāgotu izglītības programmu", lai gan nav informācijas par šādas izglītības programmas saturu.

165. Attiecībā uz faktu, ka romu klasēs izmantotā izglītības programma varētu būt samazināta par 30 %, Tiesa norāda, ka valdība nav minējusi precīzu juridisko pamatojumu šādai samazināšanai. Otrkārt, vēl būtiskāk ir tas, ka valdība nav paskaidrojusi, kāpēc izglītības programmas samazināšanu var uzskatīt par atbilstošu veidu, ka uzlabot prasītāju horvātu valodas zināšanas. Valdība ir norādījusi, ka mācības attiecīgajās skolās notikušas vienīgi horvātu valodā, tāvad valstij papildus bija pienākums veikt pozitīvus pasākumus, proti, bija jānodrošina īpašas valodas nodarbības, lai palīdzētu prasītājiem iespējami ātri iegūt nepieciešamās valodas zināšanas un lai viņi varētu ātri iekļauties jauktajās klasēs.

166. Šajā saistībā Tiesa atsaucas uz iepriekš minētajiem komentāriem, kurus Horvātijas valdība sniegusi, atbildot uz Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komitejas atzinumu, un kuros norādīts, ka "tos bērnus, kas nerunā horvātu valodā, var iekļaut speciālās klasēs, kurās viņiem tiek veltīta īpaša uzmanība ar mērķi iemācīt viņiem horvātu valodu" (sk. iepriekš 69. punktu). Tomēr pēc iekļaušanas romu klasēs prasītājiem netika piedāvāta īpaša programma valodas zināšanu uzlabošanai. Valdība arī nav pierādījusi, ka pastāv rakstiski norādījumi vai vadlīnijas attiecībā uz programmu, kas jāpiemēro romu klasēs ievietotajiem skolēniem.

167. Papildu horvātu valodas nodarbības, ko valdība norādījusi kā vienu no pasākumiem, ar kuru tika risināta prasītāju nepietiekamo valodas zināšanu problēma, netika nodrošinātas trešajam, ceturtajam un piektajam prasītājam, lai gan visi šie prasītāji vismaz pirmos divus pamatskolas gadus bija ievietoti romu klasē.

168. Sestajam, septītajam, astotajam, devītajam, desmitajam un vienpadsmitajam prasītājam papildu horvātu valodas nodarbības tika piedāvātas tikai trešajā klasē, lai gan romu klasē viņi tika ievietoti jau pirmajā mācību gadā.

169. Trīspadsmitajam, četrpadsmitajam un piecpadsmitajam prasītājam papildu valodas nodarbības tika piedāvātas tikai pirmajā mācību gadā. Tomēr visu turpmāko pamatskolas laiku viņi turpināja mācīties romu klasē.

170. Vienīgi divpadsmitajam prasītājam tika sistemātiski piedāvātas papildu horvātu valodas nodarbības pirmajā, otrajā un trešajā klasē. Tomēr arī viņš visu pamatskolas laiku palika romu klasē.

171. Katrā ziņā papildu nodarbības horvātu valodā labākajā gadījumā varētu tikai daļēji kompensēt tādas izglītības programmas trūkumu, kas būtu īpaši piemērota bērniem, kuri ievietoti nodalītās klasēs nepietiekamu horvātu valodas zināšanu dēļ.

---

c) Pārcelšanas un uzraudzības procedūra

172. Runājot par skolēnu pārcelšanu no romu klases uz jaukto klasi, valdība gan valsts tiesām, gan Tiesai norādījusi, ka katras klases viendabība ir bijis svarīgs faktors, kādēļ prasītāji nav pārcelti uz jaukto klasi. Tomēr iepriekš norādīts, ka prasītāju ievietošanu romu klasēs varētu uzskatīt par tādu pasākumu, ar kuru tiek īstenots likumīgs mērķis, tikai tad, ja, ievietojot prasītājus šādās klasēs, tiktu veicināta viņu horvātu valodas zināšanu uzlabošanās līdz pienācīgam līmenim un ja nekavējoties pēc pienācīgu zināšanu līmeņa sasniegšanas šie skolēni tiktu pārcelti uz jaukto klasi.

173. Šajā ziņā jānorāda, ka tādu romu tautības bērnu īpašo vajadzību nodrošināšanai, kuriem bija nepietiekamas valodas zināšanas, netika izstrādāta neviena programma, kurā būtu noteikts grafiks ar nepieciešamo valodas zināšanu apguves posmiem. Tāpēc Tiesa uzskata, ka laika posms, ko prasītāji pavadījuši romu klasēs, neatbilst prasībai par to, ka skolēna automātiska pārcelšana jānodrošina nekavējoties pēc tam, kad skolēns apguvis valodu pienācīgā līmenī.

174. Iepriekš minētajos komentāros, kas tika sniegti, atbildot uz Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komitejas atzinumu, valdība norādījusi, ka "šī prakse [romu tautības bērnu ievietošana nodalītās klasēs] tiek piemērota vienīgi attiecībā uz pamatskolas pirmo un otro klasi, bet pēc tam romu tautības bērni mācās jauktajās klasēs kopā ar citu tautību bērniem" (sk. iepriekš 69. punktu). Tiesa atsaucas arī uz Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komitejas atzinumu par Horvātiju, kurš pieņemts 2004. gada 1. oktobrī un kurā norādīts, ka "šādās nodalītās korektīvajās klasēs skolēni būtu jāievieto, pamatojoties uz katra attiecīgā skolēna prasmēm un vajadzībām, nevis pamatojoties uz skolēnu piederību mazākumtautībai, un ka gadījumos, kad tiek atzīts, ka skolēns jāievieto šādā klasē, tas jā dara vienīgi uz noteiktu laika posmu" (sk. iepriekš 70. punktu).

175. Turpretī šajā lietā prasītāji pavadīja romu klasēs ievērojamu daļu no visa mācību laika. Vienpadsmitais, divpadsmitais, trīspadsmitais, četrpadsmitais un piecpadsmitais prasītājs pavadīja romu klasē visus astoņus mācību gadus, bet 2.–10. prasītājs mācību laikā pārmaiņus apmeklēja gan romu klasi, gan jaukto klasi. Īpašas uzraudzības procedūras netika piemērotas. Lai gan daži prasītāji dažkārt apmeklēja jauktās klases, valdība neiesniedza pierādījumus tam, ka par katru prasītāju tiktu sagatavoti ziņojumi par horvātu valodas apguvē sasniegtajiem rezultātiem. Šādi ziņojumi ir nepieciešami objektivitātes nodrošināšanai, kā arī tam, lai identificētu problēmu jomas, kuras pēc tam varētu risināt, vajadzības gadījumā piemērojot papildu pasākumus. Reglamentētas un caurskatāmas uzraudzības procedūras trūkums rada iespēju veikt patvaļīgas darbības.

d) Zema skolas apmeklētība un augsts atbiruma līmenis

176. Viena no problēmām, kas uzsvērtā Eiropas Padomes institūciju ziņojumos par Horvātiju, ir zemā skolas apmeklētība romu tautības bērnu vidū un augstais atbiruma līmenis. *ECRI* ziņojumā par Horvātiju, kas publicēts 2001. gada 3. jūlijā, norādīts, ka "daudzi romu/čigānu bērni neapmeklē skolu, ir pārtraukuši mācības skolā vai nekad to nav apmeklējuši" (sk. iepriekš 66. punktu). Šis novērojums tika apstiprināts *ECRI* 2004. gada 17. decembra ziņojumā par Horvātiju, proti, tajā norādīts, ka "daudzi romu tautības bērni ļoti agrā vecumā pārtrauc mācības skolā" (sk. iepriekš 67. punktu). Statistikas dati, ko prasītāji iesnieguši par Medimurjes apgabalu un ko valdība nav atspēkojusi, liecina par to, ka 84 % no visiem romu tautības bērniem pārtrauc mācības skolā pirms pamatzglītības iegūšanas. Šajā lietā visi

---

prasītāji pārtrauca mācības skolā piecpadsmit gadu vecumā, tā arī neiegūdami pamatizglītību. Informācija, kas par viņiem pieejama skolās, liecina par zemu skolas apmeklētību.

177. Lai gan Horvātijas iestādes nav atbildīgas par to, ka tik daudz bērnu nav ieguvuši pamatizglītību vai nav apguvuši valodu pienācīgā līmenī, šāds augsts romu tautības skolēnu atbiruma līmenis Medimurjes apgabalā radīja nepieciešamību īstenot pozitīvus pasākumus, lai cita starpā uzlabotu romu informētību par izglītības svarīgumu un palīdzētu prasītājiem pārvarēt grūtības izglītības programmas apgūvē. Tāpēc šo problēmu risināšanai bija nepieciešami daži papildu pasākumi, piemēram, aktīva un strukturēta attiecīgo sociālo dienestu iesaistīšana. Saskaņā ar valdības sniegto informāciju sociālie dienesti bija informēti par zemo apmeklētību tikai piektā prasītāja gadījumā. Precīzas ziņas par to, kā šī informācija tika izmantota, netika sniegtas.

e) Prasītāju vecāku iesaistīšana

178. Valdība īpaši uzsvērusi faktu, ka vecāki bijuši pasīvi un nav iebilduši pret savu bērnu ievietošanu nodalītās klasēs, kā arī to, ka vecāki nav pieprasījuši pārcelt bērnus uz jauktajām klasēm. Šajā ziņā jāņem vērā secinājumi, kas izteikti lietā "D. H. un citi pret Čehijas Republiku":

"202. Attiecībā uz vecāku piekrišanu Tiesa norāda uz valdības argumentu, ka tas bija izšķirošais faktors, bez kura prasītāji nebūtu ievietoti speciālajās skolās. Ņemot vērā, ka izskatāmajā lietā ir konstatēta atšķirīga attieksme, var izdarīt secinājumu, ka jebkura šāda piekrišana nozīmē, ka atšķirīga attieksme tiek akceptēta, pat ja tā ir diskriminējoša, citiem vārdiem, tā ir atteikšanās no tiesībām uz aizsardzību pret diskrimināciju. Tomēr saskaņā ar Tiesas praksi atteikšanās no Konvencijā garantētām tiesībām – tiktāl, ciktāl šāda atteikšanās ir pieļaujama – ir jāizsaka nepārprotamā veidā, pilnībā apzinoties visus faktus, respektīvi, tai ir jābūt informētai piekrišanai (*Pfeifer* un *Plank* pret Austriju, 1992. gada 25. februāra spriedums, sērija A Nr. 227, 37.–38. punkts) un bez jebkādas piespiešanas (*Deweer* pret Beļģiju, 1980. gada 27. februāra spriedums, sērija A Nr. 35, 51. punkts).

203. Izskatāmās lietas apstākļos Tiesu nepārliecina arguments, ka romu bērnu vecāki, kuri bija nelabvēlīgos apstākļos dzīvojošas kopienas locekļi un bieži vien mazizglītoti, būtu spējuši izvērtēt visus situācijas aspektus un savas piekrišanas sekas. [..]

204. Ņemot vērā rasu diskriminācijas aizlieguma milzīgo nozīmi (sk. *Nachova* un citi, 145. punkts; un *Timishev*, 56. punkts), Lielā palāta uzskata, ka, pat ja pieņemtu, ka 202. punktā minētie nosacījumi bija izpildīti, atteikšanos no tiesībām netikt diskriminētam nevar pieņemt, jo tas ir pretrunā būtiskām sabiedrības interesēm (sk., *mutatis mutandis*, *Hermi* pret Itāliju [GC], Nr. 18114/02, 73. punkts, ECT 2006.–..)."

179. Tas pats attiecas uz situāciju šajā lietā, kad prasītāju vecāki neiebilda pret savu bērnu ievietošanu romu klasēs un nepieprasīja viņu pārcelšanu uz jauktajām klasēm.

f) Secinājums

180. No Tiesas sprieduma lietā "D. H. un citi pret Čehijas Republiku", *ECRI* sagatavotās dokumentācijas un Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāra Ziņojuma par romu, sintu un nomadu cilvēktiesību situāciju Eiropā (datēts ar 2006. gada 15. februāri, sk. iepriekš 72. pantu) izriet, ka vairākās Eiropas valstīs pastāv nopietnas problēmas saistībā ar romu tautības bērnu pienācīgu izglītošanu. Horvātijas iestādes ir centušās risināt šo problēmu. Tomēr savos centienos panākt romu veidotās mazaizsargātās grupas sociālo integrāciju un integrāciju izglītības jomā tām nācies saskarties ar daudzām problēmām, kas radušās cita starpā šīs minoritātes kultūras īpatnību un citu tautību bērnu vecāku naidīgās attieksmes dēļ. Lietas "D. H. un citi pret Čehijas Republiku" spriedumā Lielā palāta norādīja, ka nav vienkārši izvēlēties labāko problēmas risināšanas līdzekli jautājumā par tādu bērnu grūtībām

---

apgūt mācību vielu, kas neprot valodu, kurā notiek mācības. Lai pieņemtu šādu lēmumu, jāņem vērā savstarpēji pretrunīgas intereses. Savukārt izglītības programmas izstrāde un plānošana galvenokārt saistīta ar lietderības jautājumiem, un Tiesa par šādiem jautājumiem nelemj (sk. *D. H.* un citi, minēta iepriekš, 205. punkts; *Valsamis* pret Grieķiju, 1996. gada 18. decembris, 28. punkts, *Reports* 1996–VI).

181. Tomēr vienmēr, kad valsts iestādēm tiek dotas izvēles iespējas, kas var ierobežot Konvencijā noteikto tiesību izmantošanu, personai pieejamie aizsardzības pasākumi ir būtisks kritērijs, kas norāda, vai atbildētāja valsts, nosakot tiesisko regulējumu, nav pārkāpusi savas rīcības brīvības robežas (sk. *Buckley*, 76. punkts, un *Connors*, 83. punkts).

182. Šajā lietā apstiprinātie fakti liecina par to, ka romu tautības bērnu izglītošanas pasākumi nebija pietiekami papildināti ar aizsardzības pasākumiem, ar kuriem tiktu nodrošināts, ka valsts, īstenojot savu rīcības brīvību izglītības jomā, pienācīgi ievēro mazaizsargātās grupas locekļu īpašās vajadzības (sk., *mutatis mutandis*, *Buckley*, 84. punkts, un *Connors*, 84. punkts). Turklāt prasītāji tika ievietoti nodalītās klasēs, kurās mācības notika saskaņā ar pielāgotu izglītības programmu, lai gan jāatzīst, ka joprojām nav precīzi zināms šīs izglītības programmas saturs. Tā kā trūka caurskatāmības un skaidru kritēriju skolēnu pārcelšanai uz jauktajām klasēm, prasītāji ilgstoši un dažkārt pat visu pamatskolas laiku turpināja mācīties romu klasēs.

183. Ļoti pozitīvs aspekts ir iespēja turpināt izglītošanos tiem romu tautības bērniem, kuri nespēja iegūt pamatizglītību līdz piecpadsmit gadu vecumam. Pēc mācību pārtraukšanas pamatskolā prasītājiem bija iespēja iestāties un iegūt pamatizglītību valsts finansētā vakarskolā Čakovecā (netālu esošā pilsētā). Lai gan valdība sedza visas izmaksas, šo iespēju izmantoja tikai trīs prasītāji, un tikai viens no šiem prasītājiem absolvēja vakarskolu. Tomēr lielākā daļa no šiem notikumiem risinājās pēc tā laika posma, kas jāizvērtē saistībā ar prasītājiem šajā lietā. Ar šiem notikumiem nav iespējams labot iepriekš raksturotās nepilnības, kas radušās prasītāju izglītībā.

184. Lai gan Tiesa atzinīgi vērtē pasākumus, ko Horvātijas iestādes veica, lai nodrošinātu to, ka romu tautības bērni saņem izglītību, tomēr, ņemot vērā šīs lietas apstākļus, tā uzskata, ka attiecīgajā laika posmā nebija pienācīgu aizsardzības pasākumu, ar kuriem būtu iespējams nodrošināt samērību starp izmantotajiem līdzekļiem un likumīgo mērķi, kas esot ticis īstenots. Tas nozīmē, ka prasītāju ievietošanai romu klasēs laikā, kad viņi mācījās pamatskolā, nebija objektīva un pamatota attaisnojuma.

185. Tāpēc Tiesa uzskata, ka šajā lietā ir pārkāpts Konvencijas 14. pants, skatot to kopā ar 1. protokola 2. pantu.

4. Ņemot vērā šo secinājumu, nav nepieciešamības izskatīt sūdzību saistībā ar 1. protokola 2. pantu atsevišķi.

III. KONVENCIJAS 41. PANTA PIEMĒROŠANA

187. Konvencijas 41. pantā ir noteikts:

"Ja Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, un ja attiecīgās Augstās Līgumslēdzējas puses iekšējās tiesību normas paredz tikai daļēju šī pārkāpuma seku novēršanu, Tiesa, ja nepieciešams, cietušajai pusei piešķir taisnīgu atlīdzību."

A. Palātas spriedums

188. Palāta, ņemot vērā konstatēto pārkāpumu, uzskata, ka prasītājiem nodarīts morālais kaitējums, jo tiesvedības ilgums valsts tiesās ir pārsniedzis "pamatotu laika posmu", un tāpēc prasītāji ir tiesīgi saņemt kompensāciju. Pamatojoties uz vienlīdzības principu, tā nolēma, ka saistībā ar šo konstatējumu katram prasītājam jāizmaksā 1300 eiro (EUR), samaksājot arī nodokli, ja tāds tiek piemērots attiecībā uz minēto summu. Visiem prasītājiem kopā jāizmaksā arī summa EUR 2000 apmērā par izmaksām un izdevumiem, samaksājot arī nodokli, ja tāds tiek piemērots attiecībā uz minēto summu.

B. Pušu iesniegumi

189. Prasītāji pieprasīja katram izmaksāt EUR 22 000 par nodarīto morālo kaitējumu un visiem kopā izmaksāt EUR 20 316,50 par izmaksām un izdevumiem, kas radušies vietējā līmenī un saistībā ar tiesvedību Tiesā.

190. Valdība norādīja, ka prasītāju prasība attiecībā uz morālo kaitējumu ir jānoraida. Prasību par izmaksām un izdevumiem, kas radušies saistībā ar tiesvedību Tiesā, valdība uzskatīja par pārmērīgu.

C. Tiesas vērtējums

1. Morālais kaitējums

191. Tiesa uzskata, ka prasītājiem ir nodarīts morālais kaitējums, ko radīja pret viņiem vērstas netiešas diskriminācijas izraisīta frustrācija, kuru nav iespējams pienācīgi kompensēt vienīgi ar Konvencijas pārkāpuma konstatāciju. Vienlaikus Tiesa uzskata, ka prasītāju pieprasītās summas ir pārmērīgi lielas. Pamatojoties uz vienlīdzības principu, tās vērtējumā katram prasītājam nodarīts morālais kaitējums EUR 4500 apmērā.

2. Izmaksas un izdevumi

192. Tiesa atgādina, ka atlīdzināmi vienīgi tie tiesas izdevumi, kas attiecas uz konstatēto pārkāpumu (sk. *Beyeler* pret Itāliju (taisnīgs apmierinājums) [GC], Nr. 33202/96, 27. punkts, 2002. gada 28. maijs). Tiesa norāda, ka Kušanas [*Kušan*] kundze, Dobruši [*Dobrushi*] kungs un Aleksandrida [*Alexandridis*] kungs ir iesnieguši informāciju par savu honorāru un arī par attiecīgo dokumentu tulkošanas izmaksām. Ņemot vērā visus būtiskos faktorus un Tiesas reglamenta 60. panta 2. punktu, izmaksu un izdevumu segšanai Tiesa visiem prasītājiem kopā piešķir EUR 10 000.

3. Kavējuma procentu likme

193. Tiesa uzskata, ka kavējuma procentu likme jānosaka, pamatojoties uz Eiropas Centrālās bankas rezerves kreditēšanas likmi, kam pieskaitāmi trīs procentpunkti.

NĒMOT TO VĒRĀ, TIESA

1. *Noraida* vienprātīgi valdības sākotnējo iebildumu pret Konvencijas 6. panta 1. punkta piemērojamību šajā lietā;

2. *Nolemj* vienprātīgi, ka Konvencijas 6. panta 1. punkts ir pārkāpts;

3. *Nolemj* ar deviņām balsīm pret astoņām, ka ir pārkāpts Konvencijas 14. pants saistībā ar 1. protokola 2. pantu;

4. *Nolemj* vienprātīgi, ka nav nepieciešamības izskatīt sūdzību saistībā ar 1. protokola 2. pantu atsevišķi;

5. *Nolemj* ar divpadsmit balsīm pret piecām,

a) ka triju mēnešu laikā atbildētājam valstij ir jāsamaksā turpmāk norādītās summas, konvertētas Horvātijas kunās saskaņā ar valūtas kursu, kas piemērojams maksājuma veikšanas dienā:

i) EUR 4500 (četri tūkstoši pieci simti eiro) katram prasītājam par morālo kaitējumu, samaksājot arī nodokli, ja tāds tiek piemērots;

ii) EUR 10 000 (desmit tūkstoši eiro) visiem prasītājiem kopā par izmaksām un izdevumiem, kas viņiem radušies, samaksājot arī nodokli, ja tāds tiek piemērots attiecībā uz prasītājiem;

b) ka no dienas, kad pagājuši iepriekš minētie trīs mēneši, līdz maksājuma veikšanai šai summai pieskaitāmi procenti saskaņā ar vienkāršo likmi, kas vienāda ar Eiropas Centrālās bankas rezerves kreditēšanas likmi kavējuma periodā, kurai pieskaitīti trīs procentpunkti;

6. *Noraida* vienprātīgi atlikušo prasītāju prasības daļu par taisnīgu apmierinājumu.

Sagatavots angļu un franču valodā un pasludināts atklātā sēdē Cilvēktiesību ēkā Strasbūrā 2010. gada 16. martā.

Vincent Berger
juriskonsults

Jean-Paul Costa
priekšsēdētājs

Saskaņā ar Konvencijas 45. panta 2. punktu un Tiesas reglamenta 74. panta 2. punktu šim spriedumam ir pievienots tiesnešu Jungvīrta, Vadžiča, Kovlera, Gjulumjanas, Jēgeres, Mijera, Berro-Lefevras un Vučiniča kopīgais daļēji atšķirīgais viedoklis.

J.-P. C.
V.B.

**TIESNEŠU JUNGVĪRTA, VADŽIČA, KOVLERA, GJULUMJANAS,
JĒGERES, MEIJERA, BERRO-LEFEVRAS UN VUČINIČA
KOPĪGAIS DAĻĒJI ATŠKIRĪGAIS VIEDOKLIS**

1. Šajā lietā mēs neuzskatām, ka būtu pārkāpts Konvencijas 14. pants, skatot to saistībā ar 1. protokola 2. pantu.

I.

2. Mēs piekrītam lielākajai daļai principu, kas noteikti sprieduma 146., 149., 150. un 156. punktā. Proti, mēs piekrītam tam, ka netiešā diskriminācija jāatzīst par notikušu, ja šķietami neitrāla noteikuma, kritērija vai prakses dēļ noteiktas etniskās izcelsmes personas stāvoklis tiktu pasliktināts salīdzinājumā ar citām personām un ja šāda noteikuma, kritērija vai prakses piemērošanu nevar pamatot ar likumīgu mērķi un šā mērķa sasniegšanai nav izvēlēti piemēroti, nepieciešami un samērīgi līdzekļi.

II.

3. Mēs nepiekrītam vairākuma viedoklim par iepriekš minēto principu piemērošanu attiecībā uz izskatāmo lietu un secinājumam, ka pasākumiem, kuri tika piemēroti attiecībā uz prasītājiem, nebija objektīva un pamatota attaisnojuma.

4. Pirmkārt, prasītāji nenoliedz, ka laikā, kad viņi tika uzņemti pamatskolā, viņi nepietiekami labi pārvaldīja horvātu valodu – viņi nekad nav izteikuši iebildumus valdībai, kas norādījusi, ka viņu valodas prasmes neatbilst nepieciešamajam līmenim. (Maciņecas pamatskolā uzņemto prasītāju gadījumā uzņemšanas procedūrā tika iekļauta bērna psihofiziskā novērtēšana, ko bērna mātes un/vai tēva klātbūtnē veica speciālistu komisija, kurā ietilpa terapeits, psihologs, skolas konsultants (pedagogs), defektologs un skolotājs.) Tāpēc mēs pieņemam, ka prasītāju horvātu valodas zināšanas neatbilda līmenim, kāds nepieciešams, lai viņi varētu pilnvērtīgi piedalīties šajā valodā pasniegtās nodarbībās.

5. Otrkārt, ir atzīts, ka lēmumi par atsevišķu skolēnu īpašo vajadzību apmierināšanas metodēm ietilpst sociālās politikas jomā un ka minētajā jomā valstīm ir samērā liela rīcības brīvība. Tāpēc prasītāju ievietošana atsevišķās klasēs ar mērķi šādi nodrošināt viņu īpašās vajadzības nav pretrunā Konvencijai ne no 1. protokola 2. panta viedokļa, ne no Konvencijas 14. panta viedokļa.

6. Spriedumā norādīts, ka romu tautības skolēnu īpatsvars Maciņecas pamatskolas jaunākajās klasēs bija 57–75 %, bet Podturenas pamatskolā – 33–36 %. Mēs piekrītam apgalvojumam, ka lielais romu tautības skolēnu skaits divās minētajās pamatskolās, jo īpaši Maciņecas pamatskolā, apgrūtināja jaukto klašu izveidi atsevišķās vecuma grupās, kas tika veikta ar mērķi panākt attiecīgo skolēnu integrāciju. Tomēr neatkarīgi no šīm grūtībām romu klases netika veidotas vienmēr, bet gan tikai tajos gadījumos, kad romu tautības skolēnu procentuālais īpatsvars bija pietiekams, lai šādas klases varētu izveidot.

Tādējādi Podturenas skolā no 47 romu tautības skolēniem romu klasē tika ievietoti tikai 17 skolēni, bet atlikušie 30 skolēni mācījās jauktajās klasēs (sk. sprieduma 11. punktu). Maciņecas skolā 2001. gadā mācījās 194 romu tautības skolēni, un no tiem 142 skolēni tika ievietoti kādā no 6 romu klasēm, bet 52 skolēni mācījās jauktajās klasēs (sk. sprieduma 15. punktu).

---

7. Saskaņā ar skolā pieejamo informāciju (sk. sprieduma 21–51. punktu) šajā lietā nepietiekamas valodas zināšanas un citas grūtības bija cieši saistītas ar acīmredzamo vecāku atbalsta trūkumu. Lēnā lingvistiskā attīstība prasītāju gadījumā nenoliedzami ir daudzējādā ziņā saistīta ar zemo skolas apmeklētību (sk. sprieduma 176.–177. punktu), kas vienlīdz kavētu arī vairākuma attīstību jauktajās klasēs visos mācību priekšmetos.

Šajā saistībā jānorāda, ka atbildīgās personas centās risināt šīs problēmas, organizējot regulāras vecāku sapulces klases līmenī, kā arī atsevišķas skolotāju tikšanās ar prasītāju vecākiem. Tās organizēja arī romu tautības asistentu vizītes uz skolēnu mājām ar nolūku atgādināt par to, cik svarīgi bērniem ir regulāri mācīties. Tomēr prasītāju vecāki ļoti reti piedalījās šādos pasākumos. Vecāku nozīmi šajos jautājumos nedrīkst novērtēt par zemu. Tas, vai bērns regulāri apmeklē skolu, atkarīgs no sadarbības starp skolas atbildīgo personu un bērna vecākiem, kuriem jāuzņemas galvenā atbildība par saviem bērniem. Cilvēktiesību komisāra ziņojumā uzsvērts arī tas, ka: „.. vecākiem ir pienākums nodrošināt, ka bērns pienācīgi iemācās valodu un regulāri apmeklē skolu visā mācību laikā” (sk. sprieduma 72. punktu *in fine*).

8. Lai novērtētu izraudzīto pasākumu samērību, svarīgi ņemt vērā, ka izglītības programmas noteikšana un plānošana principā ietilpst Līgumslēdzēju valstu kompetencē. Izglītības iestāžu reglamentēšana var atšķirties atkarībā no laika un vietas, cita starpā atbilstīgi kopienas vajadzībām un līdzekļiem un dažādo izglītības līmeņu atšķirīgajām iezīmēm. Tāpēc šajā jomā Līgumslēdzējām valstīm ir noteikta rīcības brīvība (sk. *Leyla Şahin*, 154. punkts).

9. Atbildīgās iestādes saskārās ar situāciju, kad nelielā kopienā daudziem romu minoritātes bērniem laikā, kad viņi tika uzņemti pamatskolā, nebija pietiekamas apmācības valodas zināšanas. Tām bija jārisina daudzi no šīs situācijas izrietoši sarežģījumi, cita starpā jāsaskaras ar romu minoritātes kultūras īpatnībām. Izvērtējot dažādus iespējamus situācijas risinājumus, bija jāņem vērā savstarpēji konkurējošas intereses. No vienas puses, prasītāji un citi horvātu valodā nerunājoši romu tautības bērni bija ieinteresēti iespējami ātri apgūt valodu, kurā notiek mācības, un tādējādi iegūt spēju piedalīties mācību procesā. No otras puses, gan horvāti, gan romi, kuri runāja horvātu valodā, bija ieinteresēti neatpalikt paredzētās mācību vielas apguvē to daudzo skolēnu dēļ, kuri nepietiekami labi pārvaldīja valodu.

Turklāt vēlamies uzsvērt, ka mācību procesa organizēšana var būt sarežģīta tādā jauktajā klasē, kur liela daļa vai pat lielākā daļa skolēnu nepietiekami labi pārvalda valodu, kurā notiek mācības. Situācijā, kad lielai vai lielākajai daļai skolēnu ir īpašas vajadzības, mācību process ir jāpielāgo viņu vajadzībām, un tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad šādi skolēni savā starpā sazinās vienā valodā. Tomēr tādējādi var tikt skartas to skolēnu intereses, kuriem nav šādu īpašo vajadzību, un nelabvēlīgi ietekmēta viņu attīstība. Šādā situācijā valsts iestādēm jāspēj nodrošināt pieejamo resursu taisnīga sadale starp abām minētajām skolēnu grupām. Mēs piekrītam, ka šā iemesla dēļ viņu ievietošana vienā klasē varētu būt attaisnojama no pedagoģiskā viedokļa, jo ir zināms, ka bērni vislabākās sekmes mācībās gūst stabilā vidē, un tāpēc vecāki bieži vien nelabprāt piekrīt savu bērnu pārceļšanai uz citu klasi. Šo atziņu nedrīkstēja ņemt vērā, iepriekš neizskatot arī horvātu valodā runājošo bērnu intereses; spriedumā vispār nav pieminēts tas, cik svarīgi nodrošināt, lai horvātu valodā runājošie skolēni spētu pienācīgi apgūt mācību vielu skolā.

10. Paturot romu tautības bērnus parastajās skolās, Horvātijas iestādes nodrošinājušas iespēju elastīgi pārcelt bērnus no nodalītās klases uz jaukto klasi un veikt pārmaiņas bez formalitāšu kārtošanas. Tāpēc šajā lietā lielākā daļa prasītāju bija mācījušies gan romu klasē, gan jauktajā klasē un kopā ar citiem skolēniem izmantojuši kopīgas skolas telpas, piemēram, skolas ēdnīcu

---

un rotaļu laukumus, kā arī piedalījušies dažādos ārpuskolas un sociālos pasākumos (sk. arī sprieduma 134. un 135. punktu).

11. Prasītāji apmeklēja parastas izglītības iestādes, kas ietilpa Horvātijas valsts pamatizglītības sistēmā. Uzskatāms, ka visi skolēni, kuri absolvē šādas skolas, ir sekmīgi ieguvuši pilnu pamatizglītību, un viņi visi saņem standarta apliecību par pamatizglītības iegūšanu. Tādu pašu standarta apliecību saņem arī skolēni, kuri visu pamatskolas laiku mācījušies romu klasē un sekmīgi pabeiguši vecāko klasi, un tajā nav norādīts, ka viņi mācījušies speciālā, nodalītā klasē. Visas apliecības par pamatizglītības iegūšanu sniedz vienlīdzīgu iespēju iestāties vidusskolā vai meklēt darbu. Tāpēc nevar uzskatīt, ka tas vien, ka prasītāji mācījušies romu klasēs, ir pasliktinājis vai samazinājis viņu iespējas iegūt turpmāku izglītību. Visiem, kas absolvē pamatskolu, ir vienlīdzīgas iespējas gūt labumu no iegūtās izglītības.

12. Tāpēc ir svarīgi uzsvērt, ka prasītājiem nekad netika liegtas tiesības apmeklēt skolu un saņemt izglītību. Viņi visi tika uzņemti pamatskolā septiņu gadu vecumā, un tas ir vecums, kad bērni parasti sāk obligātās pamatizglītības programmas apgūšanu Horvātijā. Viņi visi turpināja mācības pamatskolā līdz piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanai un pārtrauca mācības pēc savas ierosmes, jo pēc piecpadsmit gadu vecuma sasniegšanas skolas apmeklējums vairs nav obligāts.

Turklāt skolēniem, kuri nebija ieguvuši pamatizglītību piecpadsmit gadu vecumā, bija iespēja turpināt mācības vakarskolā. Lai arī valsts sedza visas ar šādu izglītības iegūšanu saistītās izmaksas, šo iespēju izmantoja tikai trešais, ceturtais un sestais prasītājs, bet tikai trešais prasītājs faktiski absolvēja vakarskolu, savukārt ceturtais un sestais prasītājs, lai arī tika uzņemts vakarskolā, nodarbības tajā neapmeklēja.

13. Līdz ar to šajā lietā nav pierādīts, ka pamatskolas laikā ievietojot prasītājus romu klasēs, viņiem radīti kādi konkrēti nelabvēlīgi apstākļi salīdzinājumā ar pārējiem skolēniem.

III.

14. Tāpēc šajā lietā nav runa par mazākumtautības stāvokli vispār, bet gan par konkrētu praksi, kas izglītības jomā (divās skolās) tika piemērota attiecībā uz mazākumtautības locekļiem, kuri pietiekami labi nepārvaldīja valodu, kurā notika mācības, un par pasākumiem, ko vietējās iestādes veikušas, lai uzlabotu šādu situāciju. Šī lieta ievērojami atšķiras no lietas "D. H. un citi pret Čehijas Republiku" ([GC], Nr. 57325/00, ECT 2007–..) un lietas "Sampanis un citi pret Grieķiju" (Nr. 32526/05, 2008. gada 5. jūnijs), kā vairākums to labi apzinās. Vairākums arī ir atzinis faktu, ka statistikas dati šajā lietā nav pietiekami, lai konstatētu, ka pastāv *prima facie* pierādījumi tam, ka pasākums vai prakse veicinājusi diskrimināciju (sk. 151–152. punktu). Mēs piekrītam, ka netiešu diskrimināciju iespējams pierādīt, šim nolūkam neizmantojot statistikas datus (sk. 153. punktu). Tomēr šādā gadījumā jābūt pieejamai informācijai, kas apstiprinātu to, ka prakse ir nelabvēlīgi ietekmējusi prasītājus un ka prakses piemērošanu nav iespējams attaisnot ar citu pamatojumu.

15. Šķiet, ka vairākums šo lietu pirmkārt uztvēris kā iespēju pilnveidot netiešās diskriminācijas jēdzienu Tiesas jurisprudencē. Tomēr, lai tas būtu iespējams, tai bija jāizmanto ar konkrētiem faktiem nesaistīti argumenti par romu kopienas stāvokli kopumā (sk., piemēram, sprieduma 147., 148., 176. un 177. punktu). Līdz ar to šis zināmā mērā ir spriedums par romu kopienas īpašo stāvokli kopumā, nevis spriedums, kas pamatots ar lietas faktiem, jo galvenais akcents un saturs šajā lietā tika mainīts un interpretēts plašāk, nekā tas

---

būtu nepieciešams, lai izskatītu prasības, ko prasītāji bija iesnieguši Tiesā. Tomēr, piemērojot šādu pieeju, vairākums nav ņēmis vērā kritērijus, ko Tiesa iepriekš izstrādājusi attiecībā uz Konvencijas 1. protokola 2. punktā noteiktajām tiesībām uz izglītību (sk. sprieduma 146. punktu).

16. Lai gan atzīstam, ka integrācijā balstīta izglītība ir ļoti svarīgs jēdziens, tomēr jānorāda, ka nav vispārēju ieteikumu par labāko praksi šādā situācijā un valstīm ir jāizmanto sava rīcības brīvība, lai atrisinātu šādas ļoti būtiskas un konkrētas problēmas tūlīt uzreiz, jo tās šo uzdevumu var paveikt vislabāk.

17. Turklāt vairākums nav ņēmis vērā apsvērumu, ka vienas no mazākumtautībai piešķirtajām tiesībām ir saistītas ar "daudzveidības aizsardzību" (sk. sprieduma 148. punktu) un ka tāpēc nodalīšana ne vienmēr ir uzskatāma par kaitējumu, jo īpaši, ja tā papildināta ar dažādiem skolas organizētiem sociāliem pasākumiem (kā tas ir šajā gadījumā).

IV.

18. Mēs piekrītam Konstitucionālajai tiesai, kas norādījusi, ka šajā lietā nav pierādīts, ka iespējami atšķirīgā attieksme pret prasītājiem pastāv prasītāju etniskās izcelsmes dēļ vai citu "aizdomīgu" iemeslu dēļ, un ka šāda atšķirīga attieksme pastāvējusi tāpēc, ka prasītāji nepietiekami labi pārvalda valodu, proti, pedagoģisku apsvērumu dēļ. Šādos apstākļos valsts iestādēm ir plašāka rīcības brīvība attiecībā uz metodēm, kas tiek izmantotas, lai risinātu prasītāja grūtības apgūt mācību vielu. Ja ir konstatēts, ka prasītāji nepietiekami labi pārvalda horvātu valodu, valsts iestādes pēc saviem ieskatiem var izvēlēties līdzekļus šīs problēmas risināšanai. Tāpēc, ņemot arī vērā rīcības brīvību, kas valsts iestādēm piešķirta izglītības jomā (sk., *mutatis mutandis*, *Sampanis* un citi, 92. punkts *in fine*), mēs uzskatām, ka prasītāju ievietošanai romu klasēs laikā, kad viņi mācījās pamatskolā, šīs lietas apstākļos bija likumīgs mērķis, kura sasniegšanai uz laiku tika izmantoti pieņemami līdzekļi, un citu reālu alternatīvu nebija. Citiem vārdiem sakot, pastāvēja objektīvs un pamatots attaisnojums.

V.

19. Mēs vēlamies uzsvērt arī to, ka situācijā, kad Tiesa atceļ labi pamatotu Konstitucionālās tiesas spriedumu, ka arī savas palātas vienbalsīgu spriedumu, Lielajā palātā pieņemdamā spriedumu ar deviņām balsīm pret astoņām, tai šāds lēmums būtu jāpamato ar pārliecinošākiem argumentiem. Turklāt Tiesa būtu varējusi sniegt praktiskākus norādījumus par to, kā izstrādāt un piemērot netiešās diskriminācijas jēdzienu. Pašlaik, kad nav skaidru norādījumu, var šķist, ka vairākums ir tikai izmantojis savas pilnvaras un aizstājis valsts augstākās tiesas lēmumu ar savu lēmumu. Tādējādi Tiesa var izpelnīties pārmetumus, ka tā ir uzņēmusies valsts tiesu funkcijas; tas ir jo īpaši tāpēc, ka Konstitucionālās tiesas argumentācijas pamatā ir Konvencijas principi un ka tā ir devusi vietējām iestādēm skaidrus norādījumus. Šis piemērs uzskatāmi atspoguļo to, ka gadījumos, kad Tiesa paziņo, ka valstīm ir noteikta rīcības brīvība, tai jābūt īpaši piesardzīgai, lai nepārsniegtu savas funkcijas, un tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad liela daļa no Tiesas tiesnešiem ir paudusi atbalstu Konstitucionālās tiesas pieejai.

Jebkurā gadījumā ir pilnīgi skaidrs, ka ne atbildētājam valstij, ne kādai citai Konvencijas dalībvalstij, kas saskaras ar minoritāšu grupu izglītošanas problēmām, šo spriedumu nebūs viegli ievērot.

PIELIKUMS

PRASĪTĀJU SARAKSTS

	VĀRDS, UZVĀRDS	DZIMŠANAS DATUMS	DZĪVESVIETA
1.	Stjepans Oršušs [<i>Stjepan Oršuš</i>]	1991. gada 22. decembris	Orehovica
2.	Mirjana Oršuša [<i>Mirjana Oršuš</i>]	1990. gada 30. septembris	Podturena
3.	Gordans Oršušs [<i>Gordan Oršuš</i>]	1988. gada 16. jūnijs	Podturena
4.	Dejans Balogs [<i>Dejan Balog</i>]	1990. gada 10. novembris	Podturena
5.	Siniša Balogs [<i>Siniša Balog</i>]	1993. gada 25. janvāris	Podturena
6.	Manuēla Kalanjoša [<i>Manuela Kalanjoš</i>]	1990. gada 12. februāris	Podturena
7.	Josips Oršušs [<i>Josip Oršuš</i>]	1993. gada 25. februāris	Podturena
8.	Biljana Oršuša [<i>Biljana Oršuš</i>]	1990. gada 20. aprīlis	Podturena
9.	Smiljana Oršuša [<i>Smiljana Oršuš</i>]	1992. gada 6. aprīlis	Podturena
10.	Branko Oršušs [<i>Branko Oršuš</i>]	1990. gada 10. marts	Podturena
11.	Jasmīns Bogdans [<i>Jasmina Bogdan</i>]	1990. gada 11. maijs	Trnoveca
12.	Josips Bogdans [<i>Josip Bogdan</i>]	1991. gada 13. septembris	Trnoveca
13.	Dijana Oršuša [<i>Dijana Oršuš</i>]	1994. gada 20. janvāris	Trnoveca
14.	Dejans Oršušs [<i>Dejan Oršuš</i>]	1991. gada 2. augusts	Trnoveca
15.	Daniela Kalanjoša [<i>Danijela Kalanjoš</i>]	1993. gada 7. oktobris	Trnoveca